

T.C.
NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA İKTİSADI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ
ÜLKE EKONOMİSİNE KATKILARI

Ebru SARGIN

ÇALIŞMA İKTİSADI ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: PROF. DR. RASİM YILMAZ

TEKİRDAĞ - 2017

ÖZET

SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ ÜLKE EKONOMİSİNE KATKILARI

Geçmişten günümüze kadar ülkelerin uyguladığı ekonomi politikaları, özellikle piyasa ekonomilerinde rekabetin artmasıyla birlikte güç kazanan gelir dağılımı eşitsizliği ve beraberinde gelen yoksulluk sorunu karşısında değişime uğramıştır; çünkü gelir dağılımı eşitsizliğinin getirdiği yoksulluk, gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde birtakım olumsuzluklara yol açmaktadır. Yoksulluk sorunu sadece ekonomik alanda değil, sosyal hayat içerisinde de huzursuzluklara, eşitsizliklere, zengin ile fakir arasındaki adaletsizliklere sebep olduğundan tüm toplumlarda ‘sosyal dışlanma’ kaçınılmazdır. Kişiler arasında sosyal adaletin sağlanabilmesi ve ülke nüfustaki en yoksul ile en zengin kesimin milli gelirden aldığı paylar arasındaki uçurumların kapatılabilmesi, politika uygulayıcılarının geliştirdiği ekonomi politikalarıyla hem eşitsizlikleri kapatıcı gelir dağılımı adaletinin sağlanmasına hem de yoksulluğu azaltıcı tedbirler alınmasına bağlıdır.

Özellikle küreselleşmenin getirdiği işsizlik ve yoksulluk gibi toplumun bütün kesimlerini ilgilendiren sorunlar tüm dünya ülkelerinin gündemini oluşturmaktadır. Günümüzde derinleşen ekonomik krizler, işsizliğin yapısal bir sorun hâline gelmesi, politik ve toplumsal nedenlerin etkisiyle çeşitli sosyal yardım programları uygulanmaktadır. Türkiye’de bir sosyal politika ürünü olan sosyal yardımlar ile yoksulluğu önlemek ve olumsuz etkilerini en aza indirmek amacıyla çalışmalar yapılmaktadır. SYD Vakıfları’ nın yoksullukla mücadele alanında sadece nakdi ve ayni yardım yapmanın yanı sıra; sosyal yardım anlayışında değişmekte olan politikaları da bulunmaktadır. Türkiye’de bütün yoksul kesimi ilgilendiren ilk kamu kaynaklı sosyal yardım fonu olan SYDTF’ nin kurulmasıyla, dezavantajlı kesimlere yönelik uygulanan sosyal yardım programları ve ülke ekonomisine katkı sağlayacak çeşitli proje destekleri için Fon kaynakları kullanılmaya başlanmıştır. Sosyal yardım sisteminde bu örgütlenmeyi destekleyici şekilde bilişim teknolojileri kullanılarak ve sosyal yardımlarla istihdam bağlantısı kurularak, muhtaç kişilerin mesleki eğitimlerle desteklenip, iş gücüne katılımlarının sağlanması yönünde çalışmalar yapılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Gelir Dağılımı, Yoksulluk, Sosyal Politika, Makro Ekonomi, Sosyal Yardım, İstihdam

ABSTRACT

CONTRIBUTIONS OF SOCIAL ASSISTANCE AND SOLIDARITY FOUNDATIONS TO COUNTRY ECONOMY

The economic policies implemented by countries from past to present day have changed in response to the income disparity inequality and poverty that has gained strength, especially as competition has increased in market economies; because the poverty of income inequality leads to a number of disadvantages in the economies of developed and developing countries. "Social exclusion" is inevitable in all societies, since the problem of poverty causes not only the economic field but also social unrests, inequalities, injustice between the rich and the poor. The provision of social justice among the people and the closure of the gap between the poorest of the country's population and those of the wealthiest sector depends on the economic policies developed by the policy makers and the provision of justice and the poverty alleviation measures.

Problems that concern all segments of society, especially unemployment and poverty brought by globalization, are the agenda of all world countries. Today, various social assistance programs are being implemented due to deepening economic crises, unemployment being a structural problem, political and social reasons. In Turkey, social benefits, which are a product of social policy, are being implemented to prevent poverty and minimize the negative effects. In addition to providing only cash and kind assistance in the field of SYD Foundations' struggle against poverty, there are changing policies in the concept of social assistance. With the establishment of the first publicly funded social assistance fund, SYDTF, which deals with all the poor in Turkey, social assistance programs for disadvantaged populations and funding for various project supports to contribute to the country's economy have begun to be used. In the social welfare system, studies are being carried out by using information technology to support this organization and establishing employment link with social welfare, supporting needy people with vocational training and ensuring their participation in the work force.

Key words: Income Distribution, Poverty, Social Policy, Macro Economics, Social Aid, Employment

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar.....	vi
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK KAVRAMI, YOKSULLUĞUN ÖLÇÜLMESİ VE SOSYAL YARDIMLAŞMA POLİTİKALARI

1.1. Yoksulluk (Muhtaçlık) Kavramı	4
1.2. Yoksulluk Kavramına İlişkin Yaklaşımlar.....	7
1.3. Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksulluk İlişkisi	8
1.4. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Yoksulluk Ölçümleri	12
1.5. Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardım	20
1.6. Türkiye'nin Sosyal Yardımlaşma Politikaları	22
1.7. Sosyal Fonlar, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigorta	24

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ DEĞİŞEN YAPISI

2.1. Türkiye’de Sosyal Yardım Sisteminin Değişimi	28
2.2. SYD Teşvik Fonu’nun Kuruluşu.....	30
2.2.1. Fon Kurulu.....	31
2.3. SYD Genel Müdürlüğü (SYGM)	35
2.4. Sosyal Yardımların Dağıtıcısı ‘‘SYD Vakıfları’’	38

2.4.1. Vakıf Mütevelli Heyeti.....	40
2.4.2. Vakıfların Muhtaçlık Değerlendirmesi.....	42
2.5. Bilişim Teknolojilerinin Kullanımı.....	43
2.5.1. Bütünleşik Sosyal Yardımlaşma Hizmeti (BSYH)	44
2.5.2. Sosyal Yardımlar Bilişim Sistemi (SOYBİS)	46
2.5.3. Sosyal Yardım Puanlama Yöntemi	47
2.5.4. Sosyal Yardım Hattı	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK VE SOSYAL YOKSUNLUKLA MÜCADELEDE SOSYAL YARDIM PROGRAMLARININ YERİ VE ÖNEMİ

3.1. Aile Destek Yardımları	51
3.1.1. Eşi Hayatta Olmayan Kadınlara Düzenli Nakit Yardımı	54
3.1.2. Yoksul Asker Ailelerine Yönelik Nakdi Yardım	55
3.1.3. Doğum Yardımı Uygulaması	56
3.2. Eğitimi Destekleyici Yardımlar	57
3.2.1. Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) Eğitim Yardımları	57
3.2.2. Taşınmalı Eğitimde Öğle Yemeği Hizmeti	59
3.2.3. Öğrenci Taşıma Barınma ve İaşe Yardımı	59
3.3. Özel Amaçlı Yardımlar	60
3.3.1. Afet (Acil Durum) Yardımı.....	60
3.3.2. Aşevi Faaliyetleri.....	60
3.3.3. Terör Zararını Karşılama Yardımı.....	61
3.4. Sağlık Hizmetleri.....	61
3.4.1. GSS Gelir Tespiti ve Prim Desteği.....	62
3.4.2. Şartlı Sağlık Yardımı (ŞSY).....	65
3.5. Engelli ve Yaşlı Aylıkları.....	66
3.5.1. Silikozis Aylığı.....	67

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PROJE DESTEK PROGRAMLARI VE İSTİHDAM YARDIMLARI

4.1. Gelir Getirecek Proje Destekleri	69
4.1.1. Hayvancılık Projeleri.....	71
4.2. Kırsal Alana Yönelik Sosyal Destek Projeleri (KASDEP).....	72
4.3. Sosyal Hizmete Yönelik Projeler	74
4.4. Toplum İyileştirici/Geliştirici Proje Destekleri.....	74
4.5. Kısa Süreli İstihdam Proje Destekleri	75
4.6. İstihdam Eğitimi Projeleri	76
4.6.1. Sosyal Yardım ve İstihdam Bağlantısının Kurulması	76
4.6.2. İşe Yönlendirme/ İşe Başlama Yardımı	79
SONUÇ	80
KAYNAKÇA	82

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye’deki Ailelerin Aylık Ortalama Gelirlerinin Dağılımı (2013).....	10
Tablo 2: 1987-2009 Yılları Arasında Türkiye’deki Gelir Dağılımı	13
Tablo 3: 2010-2015 Yılları Arasında Türkiye’deki Gelir Dağılımı	15
Tablo 4: 2010-2015 Yılları Arasında Hesaplanan Gini katsayısı ve P80/P20 oranı	16
Tablo 5: 2008-2014 Yılları Arasındaki Yoksul Oranları	18
Tablo6: 2009-2015 Yıllarında Türkiye’deki Yoksulluk ve Yoksul Rakamları	19
Tablo 7: Sosyal Yardım Sistemine Dâhil Olan Kuruluşlar ve Faaliyetleri	27
Tablo 8: Fon Kurulu’nda Görevli Başkan ve Üyelerinin Sıralaması	32
Tablo 9: SYDTF 2005-2011 Gelir / Gider Çizelgesi	34
Tablo 10: 2006-2013 Yılları Arasında SYDV’lere Yapılan Periyodik Aktarmalar.....	39
Tablo 11: Vakıf Mütevelli Heyeti Doğal Üyeleri	40
Tablo 12: Nakdi ve ayni sosyal yardımların ihtiyaç durumuna göre dağılımı (2010-2015)....	50
Tablo 13: 2015-2016 Yılı Gıda Yardımlarının Dağılımı	52
Tablo 14: 2016 Yılında Teslim Edilen Sosyal Konutların Sayısı	53
Tablo 15: 2015-2016 Yıllarında Yapılan Yakacak Yardımları.....	54
Tablo 16: 2015-2016 Yıllarında Eşi Hayatta Olmayan Kadınlara Yapılan Yardımlar	55
Tablo 17: Yoksul Asker Ailelerine Yönelik Nakdi Yardımların Dağılımı (2015-2016).....	56
Tablo 18: 2016 Yılında Yapılan Şartlı Eğitim Yardımları / Kız-Erkek	58
Tablo 19: Aşevi Faaliyetleri 2015-2016.....	61
Tablo 20: 2016 Yılı Ocak – Aralık Dönemi Gelir Düzeyleri	62

Tablo 21: Sosyal Güvenlik Kurumu'na İletilen Genel Sağlık Sigortası Gelir Sonuçları	63
Tablo 22: GSS Primleri Karşılanan Kişi Sayısı/Ödenen Tutar – Ekim/Kasım/Aralık	64
Tablo 23: 2015-2016 Yılı Şartlı Sağlık Yardımları (çocuk – kadın)	65
Tablo 24: 2022 Sayılı Kanun Kapsamındaki Aylıklar (2016 Ocak-Aralık Dönemi)	67
Tablo 25: 2016 Yılında Reddedilen ve Kabul Edilen Projeler	69
Tablo 26: Kırsal Alana Yönelik Sosyal Destek Projeleri (2010-2015).....	73
Tablo 27: 2010-2015 Yıllarında Sosyal Hizmete Yönelik Projeler İçin Ayrılan Kaynak	74
Tablo 28: Toplum İyileştirici, Gelir Getirecek ve Kısa Süreli İstihdam Proje Desteklerinin Yıllara Göre Dağılımı (2010-2015).....	75
Tablo 29: 2016 Yılı Kurs ve Programlardan Yararlanan Sayıları	78

KISALTMALAR

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AHBS	Aile Hekimliği Bilgi Sistemi
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BSYH	Bütünleşik Sosyal Yardımlaşma Hizmeti
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
GSS	Genel Sağlık Sigortası
GSYİH	Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
GYKA	Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
KASDEP	Kırsal Alana Yönelik Sosyal Destek Projeleri
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MERNİS	Merkezi Nüfus İdare Sistemi
MSB	Milli Savunma Bakanlığı
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SGP	Satınalma Gücü Paritesi
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SOYBİS	Sosyal Yardımlar Bilişim Sistemi
STK	Sivil Toplum Kuruluşları

SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
SYDTF	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
SYDTFK	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulu
SYGM	Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü
ŞEY	Şartlı Eğitim Yardımı
ŞNT	Şartlı Nakit Transferi
ŞSY	Şartlı Sağlık Yardımı
TKİ	Türkiye Kömür İşletmeleri
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TYP	Toplum Yararına Programlar
VGM	Vakıflar Genel Müdürlüğü

GİRİŞ

Yoksul kişilerin kendilerini yoksulluk durumundan kurtaracak temel varlıkları emekleridir. Bu emeklerin, işgücü piyasasında en iyi şartlarda arzının sağlanması gerekmektedir. Emek arzının sağlanması için yoksul ailenin arz edilebilir emek miktarını arttırmak, arz edilen emeğin bilgi ve becerisini geliştirmek, yoksul insanların formel ekonomik ilişkiler ağıyla işlerini kurabilmelerine olanak sağlamak gibi imkânların yolu açılmalıdır (Bakkal, 2016: 95).

Yoksulluk, bireyin günlük temel ihtiyaçlarını karşılayamaması, yaşamını insanca sürdürebilecek seviyede yeterli gelire sahip olamaması durumu olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluk ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre değişkenlik gösterebilir. Tüm toplumlarda en temel ihtiyaçlar olan gıda, giyim ve barınma ihtiyacını karşılayamamak yoksulluğun en önemli göstergesidir. Ülkemizde sosyal devlet olmanın sonucu gereği sosyal politikalar içerisinde geniş yer tutan sosyal yardımlarla yoksulluk azaltılmaya çalışılmaktadır. Türkiye’de yoksullukla mücadelede muhtaç durumda olanlara yapılan nakdi ve ayni sosyal yardımlar, özellikle 1980 sonrasında önem kazanmıştır. 1982 Anayasasında, sosyal hakların içinde sayılan sosyal yardımlar, güvence altına alınarak bir hak olarak görülmüş ve devlet tarafından yapılması gereken bir yükümlülük olarak yer almıştır. Bu çerçevede 1986 yılında, yoksullukla mücadelede sosyal politikanın mali kaynağını oluşturan SYDTF kurulmuştur. Ardından fon kaynaklarının kullanılmasında karar organı olacak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu Kurulu (SYDTFK) ve fon kaynaklarının yürütme organı olacak SYGM faaliyete geçirilmiştir. İl ve ilçelerde fon kaynaklarının kullanımına ilişkin ise; SYDTF Kanunu çerçevesinde, Sosyal Yardımlaşma Vakıfları (SYDV) görevlendirilmiştir.

Son yıllarda yoksulluğun yol açtığı toplumsal sorunlarla mücadelede sosyal yardım alanında yapılan uygulamalar ve yöntemler genişletilmektedir. Yoksullukla mücadelede amaç; toplumdaki tüm bireyleri yoksulluk sınırı üzerine taşımak, istihdamı artırıcı önlemler almak ve insanları üretmeye yönlendirmektir. Sosyal yardımlar anayasal bir hak olduğundan toplumun ihtiyaç sahibi kesimlerine ulaşmak ve muhtaçlık durumlarına göre kamusal kaynaklar kullanılarak düzenli yardım programları yürütmek gerekmektedir. Yoksullukla mücadelede daha etkin bir yapının kurulması için sosyal yardım programları sistematik bir şekilde uzun dönemli programlar ve projeleri içeren yapıdan oluşmaktadır. Ekonomik yönden

zayıf ve dış etkilere en fazla etkiyi görebilecek kişilerin işsiz kaldıkları dönemlerde istihdama kazandırılmaları için verilen destek, toplumsal yaşama entegre olmaları ile uzun dönemli olarak etkisini arttırabilmektedir. Bu sebeple; sosyal yardım ve istihdam bağlantısının etkin bir şekilde kurulması yoksullukla mücadelede başarılı olunmasını sağlamaktadır. Sosyal yardımlar içerisinde DPT tarafından onaylanıp, bütçede yeterli kaynağın tahsis edildiği ya da Genel Müdürlüğün kendi kaynaklarıyla yürüttüğü projeler önem kazanmaktadır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca verilen sosyal yardımlar genel olarak aile, eğitim, yaşlı, engelli ve aşevi yardımlarıdır ancak; bu türde geçici yardımlar yoksulluğu ortadan kaldırmayan sadece geçici çözümler üreten uygulamalardır. Yapılan bu yardımlar ihtiyaç sahibi kişilerin sadece anlık giderlerini karşılamaya yönelik olduğundan, bu şekilde yoksulluk sorununun giderilmesi mümkün olmayacaktır. Sosyal destek projeleri ise; yoksullukla mücadelede geleceği hedef alan bir yapıda, istihdam yaratma odaklı olduklarından kesin çözüm özelliği taşımaktadır.

Sosyal yardımların başarılı bir şekilde yoksul kesimlerle buluşturulmasında somut verilere dayanan ‘‘muhtaçlık değerlendirmesi’’ kullanılmaktadır. Muhtaçlık değerlendirmesi, SYD Vakıfları tarafından sosyal inceleme raporları ile desteklenerek yapılmakta; yapılan inceleme sonuçları Mütevelli Heyeti’ ne sunulduktan sonra muhtaçlığı tespit edilen hanelere gerekli sosyal yardım ve hizmetler sunulmaktadır. Muhtaçlık değerlendirmesi ve GSS gelir tespiti sonuçları, sosyal inceleme raporları doğrultusunda bilişim teknolojileri kullanılarak hazırlanmaktadır. Sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanan kesimin reel verilere dayanarak tespit edilmesini sağlayacak Genel Sağlık Sigortası (GSS) gelir tespiti başvurularının ön incelemesi SYD Vakıfları tarafından BSYH bilgi sistemi üzerinden yapılmaktadır. Ön inceleme tamamlanan kişilerin başvuruları sonuçlandırılır ve gelir testi sonucunu doğrulamak için SYDV personeli tarafından ev ziyareti bilgi edinme formu kullanılarak hane ziyaretleri gerçekleştirilir. Dolayısıyla; muhtaçlık değerlendirmesi ve GSS gelir tespiti uygulamalarının, sosyal inceleme raporlarına dayandırılarak yapılması ve teknolojik alt yapı kullanılması, sosyal yardımlarda puanlama yönteminin hayata geçmesini kolaylaştırmaktadır. Teknolojik alt yapının kullanılmasıyla birlikte somut verilere dayanan puanlama formülünün geliştirilmesi, sosyal yardımların gerçek ihtiyaç sahipleri ile buluşturulmasını sağlamaktadır. Bu şekilde; sosyal yardımların standartları belirlenerek, bilgi teknolojilerinin kullanılmasıyla kaynak ve zaman tasarrufu sağlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK KAVRAMI, YOKSULLUĞUN ÖLÇÜLMESİ VE SOSYAL YARDIMLAŞMA POLİTİKALARI

Ekonomik krizler, yoksulluk sorununu ortaya çıkaran veya güçlendiren bir faktördür. Ekonomik krizler ortaya çıktıktan sonra krizin sonuçlarından birinci derecede etkilenen devletler, firmalar ve kişiler olmaktadır. Devletler makroekonomik göstergelerindeki bozulmalara bağlı olarak nakit sıkıntısı içerisine girmekte ve çoğu zaman halk üzerindeki sosyal desteklerini gerçekleştirememektedirler. Yine krizlere bağlı olarak üretim ve hizmetlerini gerçekleştiremeyen firmalar ülke için sermaye oluşturma fonksiyonunu yerine getirememenin yanında çalışanlarına ya ücret ödeyemeyerek ya da çalışanlarını işten çıkararak gelir dağılımından az pay alan kesimin artmasına neden olmaktadır. Yine krizler ve artan belirsizlik kişilerin ticari cesaretlerini kırıcı birtakım psikolojik sonuçlar ortaya çıkararak bireyleri yoksulluk kısır döngüsü içerisine sokmaktadır. Öte yandan uluslararası finans kuruluşlarının uygulamaya koydukları programlara bağlı olarak sosyal hizmetlerdeki kısıtlamalar, sosyal korumanın yetersizliği yanında kriz ve kriz sonrasında bu hizmetlere ihtiyaç duyan grupların yoksullaşma sürecini arttırmaktadır (Bakkal, 2016: 115-116).

Geçmişten günümüze kadar olan süreçte yoksulluk sorunu ve yoksullukla mücadele politikaları tüm ülkelerin gündeminde olmuştur. Bütün toplumlarda ortak düşünce sosyal yardımlaşma ve dayanışma olgusunu geliştirmek, yeni stratejiler üreterek yoksulluğu azaltmaya çalışmak olmuştur. Türkiye’de de yardımlaşma geleneğinin devam etmesi sonucu yoksulların korunması amacını taşıyan birçok yeni çalışma geliştirilmiştir. Sosyal bir devlet olmanın gereği olarak sosyal yardım kavramının önemi vurgulanmış ve yoksullukla mücadelede sosyal politika alanında yenilikler yapılmıştır. Bu bağlamda; çeşitli kurum ve kuruluşlarla birlikte yardımlaşma ve dayanışma ilkesi doğrultusunda yoksulların korunmasını ve desteklenmesini sağlayan sosyal yardımlaşma/dayanışma vakıfları kurulmuştur. Bu yardımlaşma vakıfları, muhtaçlığı tespit edilen ailelere gerekli desteği sunmak için çeşitli çalışmalar yürütmekte, ailelere uygun sosyal yardım programları geliştirmekte ve topluma faydalı olabilecek projelere destek sunmaktadır. İhtiyaç sahibi hanelere uygulanan yardım programları ve desteklenen projeler, vakıfların muhtaçlık/yoksulluk kriterleri doğrultusunda

kararlaştırılmaktadır. Günümüzde yoksulluk, yani diğ r bir deyişle muhtaçlık kavramını açıklayıcı pek çok tanım bulunmaktadır.

1.1. Yoksulluk (Muhtaçlık) Kavramı

Geçim sıkıntısı çekme ya da en temel gereksinimlerin karşılanamaması durumu anlamlarını içeren yoksulluğun yani muhtaçlığın aslında daha çok tanımı bulunmaktadır. Seebom Rowentree tarafından 1901 yılında, yoksulluk kavramının anlamlı ilk tanımı yapılmıştır. Bu tanımlamaya göre yoksul olma durumu yani yoksulluk, kişilerin ya da ailelerin elde ettikleri toplam kazançlarının, yaşamsal varlığın devam etmesi için gereken gıda, barınma, giyim gibi minimum düzeydeki en temel ihtiyaçları karşılayamaması durumudur ( ren, 2013: 104). Yoksulluk ya da muhtaçlık kimi zaman kişinin doğumu ile başlar kimi zaman sonradan toplumsal veya ailevi sorunlar sonucu ortaya çıkar. Her iki durumda da şahıs toplumsal yapı içerisinde dezavantajlı grup olarak tanımlanan yapıda ise, sosyal yardım almadan yoksulluğun yenilmesi zordur. Muhtaçlık, temel gereksinimlerini karşılayabilecek düzeyde gelir elde edemeyen veya hiç geliri olmayan birey için sosyal yardıma ihtiyaç duyması durumudur. Genelde bireyin işsiz olması durumunda ortaya çıkmaktadır. İşsizlik durumu, engelli olmak, yaşlılık veya hastalık durumlarında geçimini sağlayacak düzeyde bir gelir getirecek mal varlığı bulunmaması durumunda yoksulluk yaşanmaktadır.

Yoksul olmak demek; yeterli besini alamamak, açlık çekmek, eğitim alma imkânı bulamamak, barınmak için bir evin olmaması ya da evinin barınmaya uygun olmaması, hasta olduğunda tedavi olmayı isteyip olamamak, işsiz durumda olmak veya yoksulluktan kurtulabilecek bir işin olmamasıdır. Yoksulluk, ailelerin umutsuzluk içerisinde gelecekte korkarak yaşamaları ve çocuklarının geleceği için endişe duymalarıdır,  zg r ve eşit olmamaktır. Yoksul olmak, toplumdan izole edilmeye ve toplumsal yapı içinde kendine yer bulamamaya başlamaktır (Uğur, 2011: 80). Sosyal dışlanmanın yaşanması ve izole edilmeye başlanması, toplumsal yapı içinde kapanması mümkün olmayan uçurumların doğmasına neden olmaktadır.

Toplumsal yapı içerisinde, sosyal yardım almadan zaruri ihtiyaçlarını karşılayamayan yoksul kişiler ile kendi çabalarıyla toplumun belirlediği yoksulluk sınırının üzerine çıkmaya

alışan yoksul kişiler de muhtaç bireyler olarak düşünülmektedir. Tesadüfi yoksulluk ya da konjonktürel yoksulluğa, özellikle hastalıklar, yaralanmalar, savaşlar veya doğal afetler neden olmaktadır. Bu tarz durumlar normal koşullar altında kendilerine yeterli yaşayan kişileri bile yoksulluğa düşürebilir. İnsanları yoksul duruma düşürebilecek böyle olaylar önceden kestirilemediğinden sonuçları kaçınılmazdır. Konjonktürel yoksulluğun, özellikle günü kurtarmaya yönelik yardım alınması için yeterli ölçüde bir nitelik olduğu kabul edilmiştir (Singer, 2012: 205). Günü kurtarma kavramı, sadece yoksul kişi için değil sosyal politika uygulayıcısı konumundaki tüm kurumsal yapılar için geçerlidir.

Yoksulluk durumlarında daha uzun vade gerektiren bir olgu olan yapısal yoksulluk ise; konjonktürel yoksulluğa oranla daha karmaşıktır, fakat her zaman ondan bağımsız değildir. Toplumun değişen demografisi ve ekonomik döngüsü içerisinde, işsiz olmak veya toprak sıkıntısı çekmek, genç olmak veya yaşlı olmak gibi evreler, ocuk doğurmak, pazarlanabilecek becerilerin eksik olması gibi faktörler ya da cinsiyet durumu, ırka veya yaşa karşı var olan n yargıların sebep olduğu mahrumiyet gibi durumlar, insanlar için yoksulluğun aşılmasını engelleyecek türde bariyerler oluşturmaktadır. Bir de evrensel yoksulluk kategorisinde olan kişilerin birçoğu, yaşlılar, dul kalanlar, ksz ve yetimler, engelli bireyler ve mahkm insanlar yoksul olmanın kurbanıdır, içinde bulundukları durumdan kurtulma konusunda acizdirler ve temel gereksinimlerini karşılama konusunda yardım almaya bağımlı duruma gelmişlerdir. Geçmiş zamanlarda birçok toplumda, korunmasız insan kategorilerinde büyük çoğunlukla kadınlar ve çocuklar yer almıştır. Yapısal yoksulluk olgusu, konjonktürel yoksulluğun dindirilmesinde genellikle çok önemli durumdaki acil yardımlardan daha karmaşıktır ve uzun vade isteyen çözümler talep etmektedir (Singer, 2012: 206). Son dönemlerde yoksulluk, sadece ekonomik olarak ele alınan bir olgu olmaktan çıkmış, insan yaşamının tüm boyutlarını (sosyal, siyasal, ekonomik katılım, insan hakları, sağlık, eğitim hizmetleri, çevresel faktörler vs.) kapsayacak bir hâle gelmiştir. Yoksulluk toplumun tamamını ilgilendiren ortak bir sorundur. Yoksulluğun ortaya çıkmasında sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik birçok faktörün etkisi vardır. Özellikle modernleşme ve kentleşmenin getirdiği oluşumlar, toplumu ve insan ilişkilerini fazlasıyla etkilemiştir.

Yoksulluk ya da muhtaçlığın uluslararası düzeyde yer alan nedenleri arasında açlık, finansal kriz ve kaynak tahsisinde yaşanan eşitsizlik gibi makro sebeplerin yanı sıra; kişiye, haneye ve topluma özgü mikro sebepleri de bulunmaktadır. Yoksulluğu etkileyen nedenlerin

arasında; kişilerin eğitim durumları, gelir getirecek herhangi bir işi yapabilmeleri için gerekli beceri ve mesleki bilgi durumları, madde kullanım durumu, hem fiziksel hem ruhsal sağlıkları ve işsizlik yer almaktadır. Ailesel düzeydeki nedenlerden ailelerin yeterli seviyede sosyal, ekonomik ve entelektüel sermayesinin olmaması, küçük yaşlarda yapılan evlilikler sonucu küçük yaşlarda çocuk sahibi olunmasıyla gelen yoksulluk ve yoksulluğun nesilden nesile aktarılması durumları vs. yoksulluğu daha fazla arttırmaktadır. Her bireyin amacı; en temel zaruri gereksinimlerini yaşadığı sosyal çevreye, bölgeye ve o günün şartlarına göre kendi imkânları doğrultusunda yeterli şekilde karşılayabilmektir (Özmete, 2013: 32).

İşsizlik ve yoksulluk sorunu ile nedenleri arasında bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki işsizlik durumu, yoksulluk durumunun ana sebepleri içinde yer almaktadır. Ayrıca işsizliğin yaşandığı yerlerde yoksulluğun ortaya çıkması da kaçınılmaz bir durumken, bunun tam tersini de söylemek doğrudur. O hâlde; yoksulluğun mevcut olduğu yerlerde de işsizliğin olması kaçınılmaz bir durumdur. Yoksulluk kısır döngüsündeki ülkeler, gelirlerin yetersiz olması sebebiyle yatırımlar yapamamakta ve sonuç itibarıyla bu durumdaki ülkelerde işsizlik sorunu daha çok yaşanmaktadır. Öte yandan işsizliğin yol açtığı kayıt dışı istihdamın yoksulluğu artırıcı bir diğer etkisi de mevcuttur. İşgücünün kayıtlı sektörlerde iş bulamaması, kayıt dışı istihdamı seçmesine neden olmaktadır. Bu durumda, kayıt dışı istihdamla işsizlik sorunu arasında doğrudan ilişki olduğunu söylemek doğrudur. İşsizliğin artması kayıt dışı istihdamın kapsamını genişletmektedir. Kayıt dışı istihdamın yarattığı gelir dağılımını bozucu etki yoluyla yoksulluk büyümektedir (Bakkal, 2016: 116).

Gelir dağılımı adaleti vergi yükü, büyüme, yoksulluk, yeni servetin aynı ellerde toplanması ve devletin ekonomiye müdahalesi açısından sosyo-ekonomik öneme sahiptir. Piyasa ekonomilerinde sosyal risklerden dolayı toplumda herkes gelir kaybına uğrayabilir. Gelir kaybının yaratmış olduğu yoksulluğun ortadan kaldırılması sosyal barış için önemlidir. Toplumsal barış ve huzurun elde edilmesinde aile içi huzurun sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Yeterli bir gelire sahip olamayan ailelerin parçalanma ihtimali daha yüksektir. Parçalanmış ailelerin yaratmış olduğu yalnız ebeveyn sayısındaki artış toplumsal bir dram oluşturmaktadır. Bu durum bir taraftan sosyal yardım ve hizmet harcamalarını artırırken diğer yandan da sağlıksız ve eğitimsiz beşeri sermayenin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sosyal yardım ve hizmet harcamalarındaki artış genel anlamda kamu giderlerinde artışa neden olmaktadır (Bakkal, 2016: 9-10).

1.2. Yoksulluk Kavramına İlişkin Yaklaşımlar

Sosyal bilimcilere göre; yoksulluk kavramına yönelik iki yaklaşım bulunmakta, bu yaklaşımlardan biri mutlak yoksulluk, diğeri ise görelî yoksulluktur. Mutlak yoksulluğun tanımı; insanın var olma durumu gereği hayatına devam edebilmesi için gerekli gıda, giyim ve barınma gibi zarurî ihtiyaçlarını temin edememesi, yardım almaya muhtaç yaşaması durumu şeklindedir. Kişilerin hiçbir gelirinin olmaması, sağlıklı yaşam sürdürebilmeleri için gerekli beslenme ihtiyacını karşılayamaması durumu olarak açıklanabilir (Özmete, 2013: 33). Bireyin ya da aynı hane içerisinde yaşayan kişilerin hayatlarını idame edebilecek minimum refah seviyesini yakalayamaması durumuna mutlak yoksulluk denilmektedir. Bu sebeple, kişilerin ya da hane halklarının hayatlarını sürdürebilmelerini sağlayacak asgari düzeydeki temel ihtiyaçlarının ve giderlerinin belirlenmesi, mutlak yoksulluğun varlığı hakkında bilgi vermekte, yani yoksulluk durumunun ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır. Bundan dolayı, mutlak yoksulluğun açığa çıkarılması için öncelikli olarak bireylerin ve hanelerin tüketimlerinin ve zarurî ihtiyaçlarının saptanması gerekmektedir. Mutlak yoksulluk oranı, bu minimum yaşam seviyesini yakalayamayan kişilerin sayısının ülkedeki toplam nüfus sayısına oranı şeklinde hesaplanmaktadır.

Ülkemizde TÜİK tarafından 2002 yılı itibarıyla, bireylerin hem gıda tüketimleri hem de gıda ile beraber gıda dışı harcamaları da hesaplanarak mutlak yoksulluğun sınırı belirlenmekte, bu yoksulluk sınırının aşağısında kalanlar yani yoksul oranları ayrı ayrı olacak şekilde gıdaya dayalı yoksulluk ve yoksulluğun oranı şeklinde yayınlanmaktadır (Çalışkan, 2010: 100). Ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre mutlak yoksulluk sınırı da değişmektedir. Mutlak yoksulluk yaklaşımında, yoksulluk sınırı hesaplanırken kişilerin gıda ihtiyacının yanı sıra barınma ve giyim ihtiyaçları da dikkate alınmaktadır.

Yoksulluk kavramına yönelik yaklaşımlardan bir diğeri olan görelî yoksulluğa göre; ülkelerdeki belirlenen ortalama gelirin aşağısında kalmak, yani ortalamanın altında gelire sahip olmak görelî yoksulluktur. Toplumda sahip olunan ortalama gelirden yarısının yoksulluk düzeyi olduğu belirlendiğine göre; bu yoksulluk düzeyinin aşağısında yer bulan hane bireyleri yoksul kabul edilmektedir. Sosyal anlayışı benimseyen devletlerde yoksul ya da muhtaç durumdaki insanların/hanelerin yoksulluk durumları gidinceye kadar ve yaşamsal gereksinimlerini sosyal yardıma muhtaç olmadan kendi kendilerine karşılayacak duruma

gelene kadar, gelir sıkıntılarına çözüm bulmak amacıyla sosyal politikanın bir aracı olarak çeşitli sosyal yardımlar uygulanmaktadır. Sosyal yardım sisteminin amacı; bir sosyal politika aracı olarak insanları korumak, desteklemek ve hayatlarını devam etmelerine katkı sağlamak şeklindedir (Özmete, 2013: 33). Bu destekler kamusal kaynaklar kullanılarak ya da hayırseverlik olgusu ile yerine getirilebilmektedir. Görelî yoksulluk durumu, kişilerin yaşadığı toplumdaki ortalama refah seviyesinin belli bir kısmının, yoksulluk düzeyi oranının altında kalması durumudur. Bundan dolayı; bireylerin ya da aynı hanedeki kişilerin, yaşadığı toplumun seviyesine göre belirlenen sınırın aşağısında gelire ve buna bağlı harcamaya sahip olması görelî yoksul oldukları anlamına gelmektedir. Görelî yoksulluk durumu belirlenirken, insanların gelir ve tüketim düzeyleri refah ölçüsü alınarak hesaplanmaktadır. Toplum içerisinde insanların ortalama tüketim seviyesi ne derece fazlaysa görelî yoksulluk da o kadar fazla olacak, tüketim seviyesi azaldıkça ise görelî yoksulluk oranında da azalma olacaktır.

Ülkemizde yine TÜİK tarafından hesaplanan görelî yoksullukta sınır belirlenirken, birbiriyle eşdeğerde olan her kişi başına ortalama gelir ve harcamanın belli bir kısmı kullanılmaktadır. Eşdeğer kişi başına tüketim için yapılan harcama ve belirlenen sınırın aşağısında olan nüfusun, toplam nüfustaki payına bakıldığında görelî yoksulluk oranını ortaya koymak mümkündür (Çalışkan, 2010: 101).

1.3. Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksulluk İlişkisi

Gelir dağılımı ile yoksulluk düzeyi arasında sıkı bir ilişki vardır. Gelir dağılımında adaletsizlik yoksulluğun yayılmasına neden olmaktadır. Adaletsiz bir gelir dağılımı ve yoksulluk sosyal gerginlik ve siyasi hoşnutsuzluk yaratmaktadır. Dolayısıyla; gelir eşitsizliğini arttıran, yoksulluğu yaygınlaştıran ve sosyal refahı daraltan büyüme istenmeyen büyümedir. Brezilya örneğinde olduğu gibi, gelir dağılımı bozuk zengin ülkelerde yoksulluk daha yüksektir. Daha adil gelir dağılımına sahip ancak nispeten daha az zengin ülkelerde ise, örneğin Kosta Rika, yoksulluk daha düşüktür. Dahası, gelir dağılımında eşitlik arttıkça büyümenin yoksulluğu azaltma yeteneği de artmaktadır. Örneğin, Zambiya'dan daha adil gelir dağılımına sahip olan Malezya'da büyümedeki 1 puanlık artış yoksulluğu %3.4 oranında azaltırken Zambiya'da ise %0.21 oranında düşürmüştür (Bakkal, 2016: 10).

Tüm ülkelerde, özellikle 1980 yıllarında yaşanan devlet anlayışı değişimi sonucu, devletlerde benimsenen sosyal refah anlayışının giderek zayıflaması ve beraberinde gelen liberal anlayışın gücünü arttırmasıyla birlikte, bütün dünyada yoksullukla mücadele ve gelir eşitsizliği konuları geri planda kalmaya başlamıştır. Bu değişim içerisinde, ülkemizde de benzer sonuçlar yaşanmaya başlamış ve yaşanan sorunların ekonomik büyüme sürecinde kendi kendine çözülebileceği düşünülmüştür. Öyleyse, ülkemizde toplumsal huzurun devamlılığı konusunda sorun teşkil eden ve acil çözülmesi gereken sorunlardan biri yoksulluk ya da muhtaçlık, diğeri ise gelir dağılımı eşitsizliği sorunudur. Bu konularda devletin uygulayacağı sosyal ve ekonomik politikalar, fakirler ile zenginler arasındaki uçurumu azaltıcı nitelikte olmakla beraber, toplumsal sınıflarla kişiler arasındaki bölüşüm savaşının gücünü azaltarak, toplumsal barışı ve adaleti sarsacak seviyeye ulaşmasını engelleyecektir (Çalışkan, 2010: 91-92). Devletlerde uygulanan ekonomik politikaların temel hedefi; topluma ait tüm fertlerin, toplumsal sınıf ve grupların ekonomik yaşam kalitelerinin arttırılmasıdır. Ekonomik büyüme yaşanırken bir yandan da toplumda yaşayan kişilerin ve grupların refah düzeylerinde yaşanacak değişimi çözümlemenin yolu, yoksulluk ve gelir dağılımıyla ilgili elde edilen istatistikler ışığında oluşacak değişimleri izlemektir. Elde edilecek istatistikler doğrultusunda, kişi başına düşen gelirlerin artışı ve büyümedeki hız, toplumların refah düzeyi değişimleri hakkında genel bilgi vermektedir. Bu sebeple; yoksulluk ve gelir dağılımı verileri, ekonomik büyüme aşamasında oluşan refah düzeyi artışının, kişiler ve sınıflar arasındaki dağılımını ortaya koyması açısından dikkat edilmesi gereken göstergelerdendir (Çalışkan, 2010: 90-91).

Gelir kısaca, hizmet ve üretim süreçleri sonucunda kazanılan maddi veya nesnel bir getiri demektir. Gelir; herhangi bir bireye, bir topluluğa ya da sınıfa belli bir yerden, belli zamanda gelecek olan maddi kazanç şeklinde açıklanabildiği gibi; yapılan hizmet ve üretimler sonucu elde edilecek nesnel veya parasal getiri şeklinde de açıklanabilmektedir. Gelir dağılımı konusu ise; gelir değişimlerini açıklayıcı, toplumsal ve ekonomik ilişkilere açıklık kazandıran, netleştiren bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda, gelir dağılımı ekonomiyi açıklayıcı bir kavramdır görüşü geçerlilik kazanmıştır. Toplumlarda üretim araçları kimin elindeyse, bu durum doğrudan gelir dağılımını etkilemekte olduğundan, üretim araçları gelir dağılımını belirleyici en önemli unsurdan biridir. Bunun dışında gelir dağılımını belirleyici unsurlar arasında kamu hizmeti dağılımı da yer almaktadır. Sağlık, sosyal güvenlik, eğitim-öğretim, haberleşme ve ulaşım gibi kamusal hizmetlerin yaygınlaştırılması gelir dağılımı verilerini önemli ölçüde etkilemektedir. Kısacası; gelir dağılımını etkileyen unsurlar arasında

kamusal hizmetlerden faydalanma oranı önemli bir yere sahiptir (Bakkal, 2016: 9). Gelir dağılımı, ülkelerde belli dönemlerde elde edilen ulusal gelirin kişiler, hanehalkı, toplumsal sınıflar/gruplar, üretim sahibi insanlar ve bölgeler arasındaki bölüşümüdür. Herhangi bir ülkede, üretilen ulusal gelirin paylaşımına yönelik yoksulluk ve gelir dağılımı istatistikleri, o ülkenin diğer ülkeler ile kıyaslanabilmesi, refah düzeyi değişiminin açıklanması ve takip edilmesi açısından dikkate alınması gereken göstergelerdendir (Çalışkan, 2010: 92).

Gelir dağılımı eşitsizliği, ekonomik ve sosyal yoksunluk, sosyal adaletsizlik, dışlanma gibi kavramlar tüm ülkelerin çözmesi gereken sorunlar arasında yer almaktadır. Bireylerin milli gelirden aldıkları paylar düzensiz yani gelir dağılımı adaletsiz olduğunda, zengin ve fakir ayrımı ivme kazanmaktadır. Bu durum ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre değişiklik göstermektedir. Özellikle siyasi iktidarların uyguladıkları sosyal politikalar ile gelir dağılımı ve yoksulluk sorunlarına yeterli çözüm bulunamaması, sosyal adaletin sağlanması ve sürekliliği açısından bir sorun teşkil etmektedir. Kısacası; siyasi iktidarlar ülkelerinin gelirlerini yükseltmeye yönelik ekonomik büyümeyi sağlayacak birçok yeni politikalar geliştirirken, aynı zamanda elde edilen bu gelirlerin vatandaşlara bölüştürülmesi konusunda çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Ülkemiz gelir dağılımı sorunu yaşayan ülkeler arasında yer almakta olup, uyguladığı politikalarla bireyler arasındaki gelir eşitsizliği ve yoksulluğun azaltılması yönünde iyileştirme çalışmaları yapmaktadır.

Tablo1: Türkiye’deki Ailelerin Aylık Ortalama Gelirlerinin Dağılımı (2013)

Ailelerin Yüzdesi	Ailelerin Aylık Geliri
% 1,2	5600 TL ve üzeri
% 3,8	3200-5600 TL
% 16,5	1900-3200 TL
% 16,9	1250-1900 TL
% 23,1	815-1250 TL
% 32,1	450-815 TL
% 6,4	450 TL’den az

Kaynak: Bakkal, 2016: 5

Araştırma sonuçlarına göre; Türkiye’de yaşayan ailelerin % 61,2’lik kısmının aylık 1200 TL civarında veya daha az gelirle hayatta kalma mücadelesi verdiği görülmektedir. Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda, ortalama 4 kişiden oluşan bir hanenin açlık sınırı ayda 1050 TL civarındaysa; Türkiye’ de insanların üçte ikilik kısmı ya açlık sınırının aşağısında ya da bu sınır civarındaki gelir ile yaşamaya çalışmaktadır. ‘‘Türkiye’deki Ailelerin Yapısı’’ araştırması verilerine göre; Türkiye nüfusunun yalnızca % 1,2’lik kısmı, aylık 5.600 TL veya üzerinde (kişi başı neredeyse 10.000 \$) gelire sahip olan ailelerden oluşmaktadır. 2013 yılının Mayıs ayında, OECD tarafından yayınlanan ‘‘ İyi Yaşam Endeksi’’ raporunda, Türkiye’nin ortalama hane geliri hakkında daha sağlıklı bilgiler edinmek mümkündür. OECD araştırmasında, Türkiye’nin ortalama hane gelirinin yıllık 13.044 \$ olduğu açıklandığına göre, yani neredeyse 23.500 TL olan yıllık hane gelirinin aylık 1.950 TL’ye denk geldiği görülmektedir. Tabi ki bu sonuç sadece ortalama hane gelirini gösterdiğinden, gelir dağılımı hakkında bilgi vermemektedir. ASPB tarafından yapılan bir araştırmada ise; Türkiye’ deki gelir dağılımında yaşanan düzensizliği ortaya koyan çarpıcı veriler sunulmaktadır. Araştırmada az önce de özetlenen duruma göre; Türkiye’deki ailelerin yalnızca % 21,5’lik kısmı 1.900 TL gelire, yani OECD tarafından tespit edilen Türkiye’nin ortalama hane geliriyle ya da daha üstü aylık gelire sahip yaşamaktadır. Ailelerin %78,5’inin ise; 1.900 TL veya daha altında aylık gelire geçindiğinden, Türkiye’nin toplam nüfusunun yalnızca % 21,5’inin, ortalama hane geliri üstünde gelir elde ettiği görülmektedir. Bu yüzdelik kesim bütün gelirlerin yaklaşık % 50’sini elde etmektedir. Türkiye’deki hanelerden aylık 5.600 TL veya üstünde gelir kazancı olan ilk % 1,2’liği oluşturan ailelerin ortalama kazancı, OECD ortalama hane gelirinin biraz üstünde olsa da, OECD’ deki en zengin % 20’nin ortalama gelirinin aşağısında kalmaktadır. Bundan dolayı; Türkiye’ de en çok kazanca sahip % 1,2’yi oluşturan kesimin hepsini de çok zengin diye adlandırmak zordur (Bakkal, 2016: 5-6).

Ekonomik yönden önemli sayılan gelir dağılımı göstergelerine, bir de sosyal açıdan bakılması gerekmektedir. Öyleyse; ülkelerin ekonomisini belirleyebilmek, bireylerin veya hanelerin yaşam standartlarını saptayabilmek ve mevcut sosyal düzenin daha sağlıklı değerlendirilebilmesi için ekonomik göstergeler dışında sosyal gelir dağılımı verilerine de ihtiyaç vardır. Tüm zamanlarda, dünyanın mücadele ettiği ciddi sorunlardan biri olan yoksulluk ve gelir dağılımı adaletsizliği, artık sıradan ekonomik bir sorun olarak görülmekten daha çok sosyal ve siyasal bir sorun şeklinde görülmektedir. Toplumdaki gelir dağılımı eşitsizliği ve bu yönde yaşanan değişimi izlemek amacıyla yapılan birtakım çalışmaların yanı

sıra, gelir eşitsizliği sorununun yoksulluğa indirgenmesiyle birlikte; gelir yoksulluğu, sosyal dışlama veya sosyal imkân eksikliği gibi ortaya çıkan yeni kavramlar için de yeni veriler üretmek gerekmektedir.

Gelir dağılımından en az payı alan yoksul kesimin karşı karşıya olduğu ilk problem sosyal dışlama olduğu gibi, gelir dağılımı eşitsizliği ve yoksulluğun bir diğer nedeni de sosyal dışlamadır. Sosyal dışlama, bireylerin muhtaçlık durumu, eğitimle ilgili eksiklikleri, becerilerden mahrum kalmaları veya ayrımcılık sebebiyle toplumdan dışlanmaları ve toplumsal yaşama istedikleri gibi katılmalarının engellenmesi sürecidir. Devlet ve aile desteğinden yoksunluk, sosyal statü kaybı ve düşük itibar gibi dezavantajları doğuran bir kavramdır. Sosyal dışlama, bireyin sosyal hayata entegrasyonunu belirleyici ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal sistemden bir nebze veya tümüyle dışlanma süreci şeklinde tanımlanırken; toplumdaki bazı grupların ekonomik büyüme sürecinde pasif konumda bulunmaları veya bu süreçten uzaklaşmaları olarak da tanımlanmaktadır (Bakkal, 2016: 113).

1.4. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Yoksulluk Ölçümleri

Türkiye’de gelir dağılımı araştırmalarını çok eskilere dayandırmak mümkün değildir. Özellikle analizlerde kullanılacak olan veri araştırması ilk kez 1987 yılında yapılmıştır. En geniş anlamda tüm Türkiye’yi kapsayan çalışma ise 1994 yılında, TÜİK tarafından hanehalkı üzerinde yapılan tüketim harcamaları anketi ve 1995 yılındaki gelir dağılımı anketidir. Yıllık düzenli anket uygulamasına ise 2002 yılında başlanmıştır. Bu çerçevede Hanehalkı Bütçe Anketi sonuçlarını içeren son gelir dağılımı analizi 2005 yılında yapılmıştır. Bu tarihten sonra ise ‘panel anket’ tekniğinin kullanıldığı Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA) uygulamasına geçilmiştir. Ancak 1987 yılı öncesinde de gelir dağılımı konusu üzerinde çalışıldığını belirtmek gerekmektedir. Bu çalışmaların sonuçlarıyla elde edilen verilerin tam olarak güvenilir olduğunu söylemek zor olsa da, günümüze ışık tutmaları açısından söz konusu çalışmaların incelenmesi önem arz etmektedir (Bakkal, 2016: 169).

TÜİK, gelir dağılımı eşitsizliği ve yoksulluğun nedenleri üzerine çeşitli araştırmalar yapmakta olup, ‘Hanehalkı Geliri ve Tüketim Harcaması Anketi’ sonuçlarını kullanarak Gelir Dağılımı Araştırmaları ve Yoksulluk Araştırmaları istatistiklerini üretmeye devam etmektedir. 2006 yılından beri GYKA uygulaması kapsamında; Türkiye’nin gelir dağılımı

sonuçlarının yanı sıra, bireylerin yaşam şartları, gelire bağlı göreceli yoksulluk oranları ve toplumsal yapı içerisindeki sosyal dışlama verileri hakkında istatistikler üretilmektedir. TÜİK' in temel amacı; gelir dağılımı eşitsizliği ve değişimini, bireylerin yaşam koşullarını ve toplumdaki yoksulluk oranlarını ortaya koymaktır. Elde edilen bu veriler hem Türkiye çapında hem de kentsel ve kırsal kesim ayrımında sunulur, böylece bölgesel farklılıkları da görmek mümkündür. Yapılan araştırmalar yıllara göre yoksulluk sınırı, yoksulluk oranı, yoksulluk riski ve yoksulluk açığı hakkındaki verileri göstermektedir.

Tablo2: 1987 – 2009 Yılları Arasında Türkiye’deki Gelir Dağılımı

Hanehalkı Yüzdesi	En az %20	İkinci %20	Üçüncü %20	Dördüncü %20	En son %20	Gini Katsayısı
Türkiye’deki Çalışmalar						
1987 - DİE	5.2	9.6	14.1	21.2	49.9	0.43
1994 – DİE	4.9	8.6	12.6	19.0	54.9	0.49
2002 - TÜİK	5.3	9.8	14.0	20.8	50.1	0.44
2003 - TÜİK	6.0	10.3	14.5	20.9	48.2	0.42
2004 - TÜİK	6.0	10.7	15.2	21.9	46.2	0.40
2005 - TÜİK	6.1	11.1	15.8	22.6	44.4	0.38
2006 - TÜİK	5.1	9.9	14.8	21.9	48.4	0.43
2007 - TÜİK	5.8	10.6	15.2	21.5	46.9	0.41
2008 - TÜİK	5.8	10.4	15.2	21.9	46.7	0.41
2009 - TÜİK	5.6	10.3	15.1	21.5	47.6	0.42

Kaynak: Bakkal, 2016: 172

Türkiye’de yapılan çalışmaların tamamında Gini endeksi hesaplanmış ve yüzde paylar analizi yapılmıştır. Yüzde paylar analizi, kişisel gelir dağılımını ölçmek için kullanılmaktadır. Bu ölçü ile haneler % 1’lik 100 gruba, % 5’lik 20 gruba, % 10’luk 10 gruba ya da % 20’lik 5

gruba ayrılarak, her yüzde pay içerisinde grupların gelirlerden aldıkları paylar belirtilmektedir (Bakkal, 2016: 171).

TÜİK, 1987 yılı itibariyle ülkenin gelir dağılımını araştırmak ve yeni veriler saptamak amacıyla gelir dağılımına yönelik anket uygulamasına geçmiştir. TÜİK tarafından üretilen gelir dağılımı verilerinden ilkinde göre; 1987 yılında, Türkiye’de nüfusun en muhtaç % 20’lik kesimi milli gelirden yalnızca % 5,24 pay alırken, nüfusun en zengin kesimi sayılan en yüksek % 20’si ise milli gelirin yaklaşık % 50’sini almaktadır. Bu durumda 1987 yılı için, en yüksek % 20’lik kesimin aldığı milli gelir payı, en düşük % 20’lik kesimin aldığı payın 9,6 katı olduğuna göre; en zengin hanehalkı yüzdesi olan en yüksek % 20 milli gelirin neredeyse yarısını alırken, nüfusun geriye kalan % 80’ine ise diğer yarısı düşmektedir. 1994 yılındaki sonuçlarda; en düşük % 20’nin payı % 4,9’a düşerken, en yüksek % 20’nin payı yükselerek neredeyse %55 civarına gelmiştir. Gelir dağılımı sonuçlarındaki bu olumsuzluk, 1980 yılından sonra benimsenen liberal ekonomi politikasının gücüyle daha kritik bir noktaya gelmiştir. Gelir eşitsizliği artışına bağlı olarak, 1987 yılında Gini katsayısı 0,43 iken, 1994 yılına gelindiğinde bu oran 0,49’a çıkmıştır (Çalışkan, 2010: 106-107).

TÜİK tarafından, uzun bir aradan sonra 2002 yılında gelir dağılımı araştırması yapılmış, bu araştırmaya göre; 1994’ten 2002 yılına kadar geçen zamanda gelir eşitsizliği azalmıştır. 2002 yılından 2003 yılına gelindiğinde gelir dağılımındaki en düşük % 20’nin milli gelir payı % 5,3 oranından % 6’ya çıkmıştır. En yüksek % 20’de ise; milli gelirden alınan pay % 50,1’den, % 48,2’ye düşmüştür. Dolayısıyla; % 1,9’luk bir azalma olmuştur. 2004 ile 2005 yıllarına bakıldığında en yoksul kesimin aldığı pay oranlarında pek değişiklik yaşanmadığı, en zengin kesimin gelirden almış olduğu payda ise; % 1,8’lik bir azalma olduğu görülmüştür. 2002 yılında en yüksek % 20’nin payı neredeyse %50 olduğu hâlde, düzenli şekilde azalarak; 2003 yılında % 48,2, 2004 yılında % 46,2 ve en son 2005 yılında da % 44,4 olmuştur. Bu durumun sebebi, 2000 yıllarında meydana gelen ekonomik krizin etkisiyle en yüksek % 20 yani en zengin dilimin payının düşmesidir. Böylece; en zengin kesimin milli gelirden almış olduğu payın düşmesiyle beraber, gelir dağılımı eşitsizliğinde düzelmeler meydana gelmeye başlamıştır. Türkiye’deki gelir dağılımı sonuçlarında 2006 yılına bakıldığında ise; nüfusun en yoksul durumdaki % 20’lik kesiminin milli gelir payı yalnızca % 5,1 iken, nüfusun en zengini sayılan % 20’nin milli gelir payının % 48,4 olduğu görülmektedir. 2007 yılına gelindiğinde; en düşük % 20’nin payı % 5,8’e artarken, en yüksek % 20’nin payı % 46,9 olarak hesaplanmış, yani % 1,5’lik bir azalma yaşanmıştır. Gelir dağılımı eşitsizliği göstergelerinden

olan Gini katsayısının, 2006 yılında 0,43 iken, 2007 yılında 0,41'e düştüğü; 2008 yılında 0,41 iken, 2009 yılında ise 0,42'ye yükseldiği görülmüştür. 2008 yılında, Türkiye nüfusunun en yoksul kesiminin milli gelirden aldığı pay % 5,8 iken, 2009 yılına gelindiğinde % 5,6'ya düşmüştür, en zengin kesimin milli gelir payı ise % 46,7'den, % 0,9'luk bir artışla % 47,6'ya yükselmiştir.

Herhangi bir ülkede, gelir dağılımı sorununu, adaletsizliğini yani eşitsizliğini veya düzensizliğini araştırmanın amacı; gelir dağılımı konusunda yaşanan değişimi ortaya koymak, diğer ülkelerle kıyaslayarak durum değerlendirmesi yapmak, yoksul kesim ile zenginler arasındaki farkın ne seviyede olduğunu göstererek, gelir adaletsizliğini azaltıcı politikalar uygulanmasına devleti teşvik etmek, yönlendirmektir. Bireysel gelir adaletsizliğinin ölçülmesi için değişik ölçüm araçları kullanılmaktadır. Bu ölçme tekniklerden bazıları hatta en önemli olanları; Gini katsayısı, Lorenz eğrisi, yüzdeler yöntemi, değişim katsayısı ve aralığıdır. Literatüre bakıldığında en yaygın ölçme araçları; Gini katsayısı, Lorenz eğrisi ve yüzdeler yöntemidir (Çalışkan, 2010: 97). Gelir dağılımındaki eşitsizlik ve düzensizliği ölçen Gini katsayısı oranı, gelir dağılımında eşitlik arttıkça sıfıra, gelir dağılımında eşitlik bozuldukça 1'e yaklaşmaktadır. Mesela; 2009 yılında Gini katsayısı, 2008 yılına oranla 0.01 puan artış ile 0.42 olmuştur, yani gelir eşitsizliğinde 2008 yılına göre 0.01 artış yaşanmıştır.

Tablo3: 2010 – 2015 Yılları Arasında Türkiye'deki Gelir Dağılımı

Yüzde 20'lik fert grupları	İlk %20	2. %20	3. %20	4. %20	Son %20
2010	5,8	10,6	15,3	21,9	46,4
2011	5,8	10,6	15,2	21,7	46,7
2012	5,9	10,6	15,3	21,7	46,6
2013	6,1	10,7	15,2	21,4	46,6
2014	6,2	10,9	15,3	21,7	45,9
2015	6,1	10,7	15,2	21,5	46,5

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1011

Türkiye’de gelir dağılımına ilişkin önemli bulgular üretmeye devam eden TÜİK, yaptığı araştırma sonuçları ve elde ettiği verilerle, hanelerin hem gelirleri hem de yaşam koşulları hakkında istatistikler yayınlamaktadır. 2002 yılından itibaren de düzenli olarak yıllık gelir dağılımı analizleri yapmaktadır. Yaptığı bu gelir dağılımı araştırmaları bize, Türkiye’de zengin ve fakir arasındaki ayrımın yani farkın ne derece olduğu, bu farkın yıllara göre artıp artmadığı konusunda bilgi sunmaktadır. Türkiye genelindeki tüm nüfusun milli gelirden aldığı payları gösteren araştırmalarında, yoksulluk incelemeleri % 20’lik dilimlere ayrıldığında en düşük % 20 yoksul kesimi, en yüksek % 20 ise zengin kesimi ifade etmektedir. Yukarıdaki tabloda, % 20’lik gruplara ayırdığı eşdeğer hane halkı fert gelirlerinin 2010-2015 yıllarındaki dağılımı gösterilmektedir. Araştırma sonucuna göre; elde edilen veriler doğrultusunda bir değerlendirme yapıldığında, 2010 yılındaki gelir dağılımında nüfusun en yoksul kesimi olan % 20’nin milli gelirden aldığı pay % 5.8 iken, bu oran 2011 yılında değişiklik göstermemiş aynı kalmıştır. Fakat sonraki yıllarda bu oranda bir artış gözlemlenmektedir. 2012’de % 5.9, 2013’te % 6.1, 2014’te % 6.2 şeklinde artarak son olarak 2015 yılında ise % 6.1’e düşmüştür. Nüfusun en yüksek % 20’lik grubuna baktığımızda ise, milli gelirden alınan pay 2010 yılında % 46.4 iken, bir sonraki yıl % 46.7’ye yükselmiştir. En zengin % 20’lik grubun aldığı pay 2012 ve 2013 yıllarında % 46.6 olarak hesaplanırken, 2014 yılında % 45.9’a düşmüştür. Bir sonraki yıl ise; yani 2015 yılında tekrar bir yükselişe geçmiştir ve en yüksek gelire sahip grubun toplam milli gelirden aldığı pay % 46,5 olmuştur.

Eşdeğer hane halkı fert geliri sonucuna göre; 2015’te en zengin % 20’lik kesimin milli gelirden aldığı payın 2014 yılına oranla 0,6 puan artışla % 46,5, en yoksul % 20’lik kesimin payının ise 0,1 puanla düşerek % 6,1 olduğu görülmektedir. Dolayısıyla; toplumdaki en zengin kesimin gelirinin en düşük kesimin gelirin oranı olarak kabul edilen P80/P20 oranında 7,4’ten 7,6’ya yükseliş yaşanmıştır (TÜİK, 2015 GYKA).

Tablo4: 2010 – 2015 Yılları Arasında Hesaplanan Gini katsayısı ve P80/P20 oranları

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gini katsayısı	0,402	0,404	0,402	0,400	0,391	0,397
P80/P20 oranı	7,9	8,0	8,0	7,7	7,4	7,6

2015 yılının sonucuna göre; Gini katsayısı 2014 yılına oranla 0,006 puanlık artışla birlikte 0,397 olarak hesaplanmıştır, yani gelir eşitsizliği 2014 yılına göre 0,006 puan artmıştır. Gelir dağılımını ölçmek için kullanılan bir diğer yöntem olan yüzde payları yani P80/P20 oranı, Türkiye’de ülke içerisindeki toplam nüfusun (% 20’lik fert ile hanehalkı grupları) milli gelirden elde ettiği payları dikkate alınarak, en zengin kesimin (en yüksek %20’lik grup) bu toplam gelirden aldığı payın, en yoksul kesimin (en düşük % 20’lik grup) aldığı paya oranı şeklinde hesaplanmaktadır.

Türkiye’de gelir dağılımı araştırmalarının yanı sıra, çeşitli kriterler dikkate alınarak yoksulluk araştırmaları da yapılmaktadır. TÜİK tarafından düzenli olarak hanehalkı anketi kullanılarak yapılan bu yoksulluk araştırmaları bizlere ülkedeki fert/hane yoksul oranlarını, yoksul bireylerin sayısını, gıda yoksulluğu olduğu gibi gıda dışı yoksulluk verilerini, kısacası; yoksulluk hakkındaki pek çok istatistik ve göstergeyi sunmaktadır. Ortalama kaç bireyin temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamayacak derecede gıda yoksulu olduğunu, açlık sınırında hayatta kalmaya çalıştığını veya hem gıda hem de gıda dışı yoksulluk çeken kişilerin oranını, yoksulluk sınırı verilerini bu araştırmalarda görmek mümkündür. Yoksulluk araştırmalarında oranlar, bireylerin günlük geliri üzerinden 1\$, 2,15\$ ve 4,3\$ baz alınarak hesaplanmaktadır.

Türkiye’de yapılan yoksulluk araştırmalarına göre; hanehalkı büyüklüğünün yoksulluk oranını önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Hanehalkı büyüklüğü 7 ve üzerinde olan ailelerdeki bireylerin yoksulluk oranı, hanehalkı büyüklüğü daha az olan 3-4 kişilik ailelerdeki bireylerin yoksulluk oranından daha fazladır. O hâlde; yoksulluk riskinin artması hanehalkı büyüklüğünün artmasına bağlıdır. Hanelerdeki bireylerin çalıştıkları iş, sahip oldukları meslek gruplarının da yoksulluk riski üzerinde bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin; hanehalkı bireylerinden iş yeri sahipleri, ücretli işçiler, gündelik çalışanlar, ücretsiz çalışan aile işçileri ya da kendi hesabı için çalışanlar gibi fertlerin çalışma durumuna bağlı olarak yoksulluk riski değişebilmektedir. Yoksulluk riskini etkileyen bir diğer durum bölgesel farklılıklardır, dolayısıyla fertlerin yaşam koşulları da yoksulluk riskini belirlemektedir. Kentsel yerlerde yaşayan fertlerin, kırsal kesimlerde yaşayan fertlere göre yoksulluk riski daha az olmaktadır. En önemli etkenlerden biri olan eğitim faktöründe ise; fertlerin eğitim durumları arttıkça yoksul olma riskleri azalmaktadır. Kısacası; yoksulluk riskinin azalması için hanehalkı bireylerinin eğitim seviyelerinin artması gerekmektedir. (TÜİK, 2007 Yoksulluk Çalışması).

Tablo5: 2008 – 2014 Yılları Arasında Hesaplanan Yoksul Oranları

Yöntemler	Fert Yoksulluk Oranları (%)						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
TÜRKİYE							
Gıda yoksunu	0,54	0,48	-	-	-	-	-
Gıda ve gıda dışı yoksulluk	17,11	18,08	-	-	-	-	-
Günlük kazancı 1\$'ın altında	-	-	-	-	-	-	-
Günlük kazancı 2,15\$'ın altında	0,47	0,22	0,21	0,14	0,06	0,06	0,03
Günlük kazancı 4,3\$'ın altında	6,83	4,35	3,66	2,79	2,27	2,06	1,62
Harcama esaslı görelî yoksulluk	15,06	15,12	-	-	-	-	-
KENT							
Gıda yoksunu	0,25	0,06	-	-	-	-	-
Gıda ve gıda dışı yoksulluk	9,38	8,86	-	-	-	-	-
Günlük kazancı 1\$'ın altında	-	-	-	-	-	-	-
Günlük kazancı 2,15\$'ın altında	0,19	0,04	0,04	0,02	0,02	0,02	-
Günlük kazancı 4,3\$'ın altında	3,07	0,96	0,97	0,94	0,60	0,64	-
Harcama esaslı görelî yoksulluk	8,01	6,59	-	-	-	-	-
KIR							
Gıda yoksunu	1,18	1,42	-	-	-	-	-
Gıda ve gıda dışı yoksulluk	34,62	38,69	-	-	-	-	-
Günlük kazancı 1\$'ın altında	-	-	-	-	-	-	-
Günlük kazancı 2,15\$'ın altında	1,11	0,63	0,57	0,42	0,14	0,13	-
Günlük kazancı 4,3\$'ın altında	15,33	11,92	9,61	6,83	5,88	5,13	-
Harcama esaslı görelî yoksulluk	31,00	34,20	-	-	-	-	-

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013

İstatistiklere göre; Türkiye’de 2009 yılında fertlerin, % 0,48’i (2008’de % 0,54) temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak derecede açlık sınırının, % 18,08’i (2008’de %17,11) ise yoksulluk sınırının (gıda+gıda dışı harcama yoksulu) altında yaşamaktadır. 2008-2014 yıllarındaki istatistiklerde, kişi başı günlük geliri 1\$ altında olan birey bulunmamaktadır. 2,15\$ yoksulluk sınırı altında yaşayanların oranı, 2009 yılında % 0,22 (2008’ de % 0,47),

2014 yılında ise % 0,03 (2013'te % 0,06) olarak hesaplanmıştır. 4,3\$ yoksulluk sınırı altında yaşayan fertlerin oranı 2009 yılında % 4,35 (2008'de % 6,83) – 2014 yılında % 1,62 (2013' te % 2,06) olarak tahmin edilmiştir. Harcama esaslı göreceli yoksullukta bu oran, 2009 yılı için % 15,12' dir (2008'de % 15,06). Harcama esaslı göreceli yoksulluk oranları, 2010 yılından itibaren revizyon çalışmaları nedeniyle hesaplanmamaktadır.

Tablo6: 2009-2015 Yılları Arasında Türkiye'deki Yoksulluk ve Yoksul Rakamları

TÜRKİYE	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
%40-40%							
Yoksulluk sınırı	2 818	2 972	3 255	3 611	4 008	4 443	4 997
Yoksul sayısı (bin kişi)	7 485	7 355	7 288	7 344	6 788	6 572	6 652
Yoksulluk oranı (%)	10,6	10,3	10,1	10,0	9,1	8,7	8,7
Yoksulluk açığı	25,6	24,0	25,4	23,7	22,6	22,3	22,3
%50-50%							
Yoksulluk sınırı	3 522	3 714	4 069	4 515	5 007	5 554	6 246
Yoksul sayısı (bin kişi)	12 097	12 025	11 670	11 998	11 137	11 332	11 219
Yoksul oranı (%)	17,1	16,9	16,1	16,3	15,0	15,0	14,7
Yoksulluk açığı	28,0	26,6	26,3	26,9	26,0	24,4	25,3
%60-60%							
Yoksulluk sınırı	4 227	4 457	4 883	5 418	6 012	6 665	7 495
Yoksul sayısı (bin kişi)	17 123	16 963	16 569	16 741	16 706	16 501	16 706
Yoksul oranı (%)	24,3	23,8	22,9	22,7	22,4	21,8	21,9
Yoksulluk açığı	29,6	28,7	29,2	29,2	26,7	27,2	26,8
%70-70%							
Yoksulluk sınırı	4 931	5 200	5 697	6 320	7 016	7 775	8 744
Yoksul sayısı (bin kişi)	21 938	21 816	21 730	22 252	21 979	22 223	22 546
Yoksul oranı	31,1	30,6	30,0	30,2	29,5	29,4	29,5
Yoksulluk açığı	32,4	31,9	31,0	31,2	29,0	29,3	28,4

TÜİK tarafından yapılan yoksulluk araştırmalarında, Türkiye’deki eşdeğer hanehalkı birey gelirlerine göre belirlenen yoksul bireylerin sayısı, yoksulluk açığı ve yoksulluk oranları açıklanmaktadır. Araştırmalarda, hanelerdeki kişi sayısına dikkat edilerek, her kişi başına düşen gelirler arasındaki farklara göre ölçülen eşdeğer hanehalkının kullanılabilir birey gelirine bakılmaktadır. Araştırmalardaki yoksulluk sınırı; eşdeğer kişi başına göre belirlenen medyan gelirinin herhangi bir oranı kullanılarak, % 40, % 50, % 60, % 70 şeklinde oluşan sınırdır. O hâlde; yoksulluk riskinin % 40 olduğu durumda, eşdeğer hanehalkı medyan gelirinin % 40’ının yoksulluk sınırı olduğu söylenebilir. Araştırma sonuçlarından elde edilen yoksulların sayısı; eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri yoksulluk sınırından düşük olan fertlerin sayısıdır. Yoksulluk oranları; eşdeğer kişi başına düşen geliri, yoksulluk sınırının altında olan nüfusun oranını göstermektedir. Sonuçlardaki yoksulluk açığı verileri ise; kişilerin yoksulluk derecesini ifade etmektedir. Yoksulluk açığı 100’e yaklaştığında, yoksulluk derecesinin yüksek olduğunu, 100’den azaldıkça yoksulluk risk derecesinin de az olacağını belirtmektedir (<http://www.tuik.gov.tr>).

TÜİK’in yaptığı yoksulluk araştırmaları, Türkiye’deki yoksulluğun genel bir görünümü hakkında istatistikler sunmaktadır. Dünyanın birçok ülkesinde görülen yoksulluk sosyal bir sorundur ve devletlerin gelişmişlik seviyesine göre değişiklik göstermektedir. Geçmişten günümüze süregelen sosyal politik yapının da temelini oluşturan yardımseverlik olgusu ve sosyal yardımlar ile bu yoksulluk azaltılmaya çalışılmaktadır. Temel gereksinimlerini dahi karşılayabilecek düzeyde gelir elde edemeyen veya hiç geliri olmayan yoksul bireyler için sosyal yardımlar hayati değer taşımaktadır. Türkiye’de yoksullukla mücadele bağlamında çeşitli politikalar ve kurumlar geliştirilmektedir.

1.5. Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardım

Yoksullara verilen nakdi ve ayni yardımlar, muhtaçlık gelir testine bağlı sosyal yardımlara dönüşmektedir. Muhtaçlık kıstası sosyal yardımların koşulsuz hak olmasını engeller ve sadece ihtiyaç içinde oldukları tescil edilmiş olanlara gelir transferi yapmaya izin verir. Muhtaçlık tanımı çeşitli kıstaslara göre yapılabildiğinden, yardımın kapsamı sınırlandırılabilir (Arın, 2013: 234).

Muhtaçlık tanımında yapılabilecek küçük bir değişiklik büyük oranda sosyal yardım sistemini etkileyebilir. Bu sebeple; önceden belirlenmiş bir muhtaçlık tanımı kapsamında sosyal yardımları dağıtmak, politize edilmiş bir sosyal yardım sistemi için önemlidir. Sosyal yardımların muhtaçlık kriterleri kapsamında nesnel ölçütlere göre ihtiyaç sahipleri ile buluşturulması gerekmektedir. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü' nün sosyal güvenceye sahip vatandaşlara yardım yapılabilmesi ile ilgili kararıyla, somut göstergelere dayanan bir muhtaçlık tanımına göre, hane içinde kişi başına düşen geliri, her yıl belirlenen net asgari ücretin 1/3' ünden az olan kişilere de sosyal yardım yapılabilmektedir. Bu sınırın altında gelire sahip aileler muhtaç kabul edilmekte ve sosyal yardım alabilmektedir.

Sosyal yardım, temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için yeterli miktarda kazancı olmayan kişilere uygulanan, sosyal koruma programı adı altında sağlanan ayni ve nakdi destek şeklinde tanımlanabilir. Sosyal yardım programları, sosyal güvenlik sistemindeki eksiklikleri giderici işlevi ile sosyal sigorta sisteminden faydalanamayan kişileri korumaya yönelik destek sağlar (Hacımahmutoğlu, 2009: 23-25). Kişinin doğumu ile ya da sonradan toplumsal veya ailevi sorunlar sonucu ortaya çıkan yoksulluk yani muhtaçlık durumunda, dezavantajlı yapı içerisindeki şahsın yoksulluğu yenmesi için hayata tutunmasını sağlayan sosyal politik yapı içerisinde yer alan sosyal yardımlar, sosyal koruma programları ve maddi destekler hayati önem taşımaktadır.

Sosyal yardımları, sosyal güvenliğin devlet aracılığıyla bakılma ve sigortalanma dışında kalan yöntemlerinden biridir şeklinde tanımlamak mümkündür. Sosyal yardım uygulamasında insanlara yardım yapılması bir nevi sosyal gelir verilmesi, kişinin ve varsa bakmakla sorumlu olduğu bireylerin yerel ölçüler doğrultusunda, geçimini yeterli seviyede sağlayamama ve başka bir yerden kazancı olmama durumuna, kısacası muhtaçlık şartına bağlıdır. Bütün sosyal koruma yardımlarının nihai amacı; yoksul ya da muhtaç durumdaki insanlara, yoksulluk durumları tamamen gidene kadar ve yardıma gerek duymadan kendi kendilerine temel ihtiyaçlarını sağlayabilecek duruma gelene kadar yeterli gelir desteğinin yapılmasıdır. İnsanın değerli varlık olması ve her bireyin insanca hayat sürmesi gerekliliği, sosyal yardım sistemindeki amacın temelini oluşturmaktadır. Sosyal yardımlar, dezavantajlı gruplara koruma sağlamaya yöneliktir (Uğur, 2011: 71).

Sosyal yardımların kavramsal olarak tanımının yanında uygulamada belirlenecek yöntemler ve muhtaçlıktan kurtulmak için benimsenen yapısal durum da önemlidir. Sosyal

yardım yöntemi, yoksul durumda olanlara devamlı yardım yapmaya dayalı bir yöntem olmayıp, muhtaçlık koşulunun en kısa zamanda giderilmesini de amaçlamaktadır (Güven, 1995: 129). Sadece sosyal yardımları genişleterek muhtaçlık durumundan kurtulmak mümkün değildir. Bu noktada önemli olan sosyal yardım anlayışında benimsenen politik yapıdır.

Yoksullara sağlanan gelir transferinin sosyal yardım faydalanıcıları için istihdama katılmayı özendirecek miktarda olması gerekmektedir. İhtiyaç sahibi kişilerin sosyal yardımları geçici bir çözüm olarak algılaması önemlidir. Sosyal yardım bireyin gelir düzeyinin araştırılarak saptanmasına bağlı olarak verilir. Genellikle belli bir yoksulluk sınırı saptanır. Fakat; bu sınır hiçbir zaman ülkenin normal ücret düzeyleri veya ortalama gelirine yaklaşıp şekilde genişletilmez. Bu sistem, yoksulluğun son derece düşük gelir seviyesinde saptanması ve sağlanan fayda düzeylerinin düşüklüğüdür (Arın, 2013: 237). Bireylerin muhtaçlık durumlarını ortadan kaldırmayı amaçlayan sosyal yardımlar, bağımlılık yaratan bir yapı içerisinde yürütüldüğü takdirde kişileri tembelliğe götürmektedir. Bu amaçla; sosyal yardım sisteminin istihdam kurumları ile ilişkili olarak yürütülmesi gerekmektedir.

1.6. Türkiye’ nin Sosyal Yardımlaşma Politikaları

Türkiye’de yoksulluk sorunu ve kurumsal sosyal yardım mekanizmalarının gündeme gelmesi geç sayılacak bir dönemde olmuştur. O zamanlarda işgücünün daha çok kırsalda olması, kırsaldan kentlere yapılan göçlerin kırsal alanla bağı koparmadan gerçekleşmesi, kırla bağın sürdürülmesi veya kentlerde kalabilecek tanıdıkların, hemşehrilerin olması gibi sebeplerle bu durum açıklanabilir. Tüm bu imkânlar azaldığında ya da ortadan kalktığında, haneler bütün olarak kente göçtüğünde ve kırla bağ tam anlamıyla koptuğunda, kırsal yerlerde kaynaklar azaldığında veya arsa rantları yükseldiğinde, aslında bütün bu imkânsızlıklar içerisinde yoksulluk ve muhtaçlık hâli daha görünür olmaya başlamıştır. Yoksulluğu görünür hâle getiren ve demografik yapıda görülen bu değişikliklerin günümüzde artarak devam ettiği görüşü benimsenmektedir. (Şener, 2010: 11).

Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) Anayasası’ nda yer alan “*sosyal bir hukuk devleti olmak*” ifadesinden hareketle, gelir dağılımındaki adaletsizliklerin giderilmesi, yoksul durumdaki bireylerin ya da hanelerin desteklenmesi ve asgari geçim düzeyinin altında birey kalmamasına yönelik sosyal politikaların geliştirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Bu yapıyı sağlamak için oluşturulan kurumsal yapılar kaynağını anayasadan almaktadır.

Yoksullara, yaşı ve çocuklara, sakatlara ve bir mesleğin gereksinimi içinde olanlara yardım yapılması sosyal politikanın konusu içindedir. Toplumlarda her zaman yardıma gereksinim duyan insanlar olmuştur. Bunlar genellikle değişik nedenlerden ötürü yoksullaşmış insanlardır. Yoksulluk genellikle bireyin dünyaya gelmesi ile başlayan yaşamsal bir süreçtir. Sonradan, yaşamın değişik evrelerinde yoksulluk sorunu ile değişik sebeplerle karşı karşıya kalınmaktadır (Talas, 1992: 13). Yoksulluk sosyal politikanın en çok üzerinde durduğu, yoksullukla mücadele adına çözümler ürettiği ve toplumların karşı karşıya kalabileceği bir risk olarak değerlendirilmektedir.

Sosyal politika, 20. yüzyılın bir olgusu ve gelişmiş ekonomilerin kullandığı sistematik bir kavram olarak büyük ölçüde devlete ait bir politikadır. Ekonomik gelişmişliğini tamamlayan ülkelerin, toplumun çeşitli dezavantajlı kesimleri için uygulamaya koyduğu politikalar bütünüdür. Günümüzde ekonomik düzey olarak toplumun en alt kısmında yer alan kesim için sosyal yardım bir vatandaşlık hakkı olarak görülmektedir (Koray, 2000: 8). Sosyal politikayı tarihsel süreç içerisinde geçirdiği değişimi izleyerek tanımlamak gerekir. Günümüzde sosyal politika, toplumsal yaşamı olumsuz yönde etkileyen ya da toplum bütünlüğünü tehdit eden her sorunla mücadele etmeyi gerektiren bir politika kimliğine bürünmüştür. Sosyal politika alanında kapsamın genişlemesi ile; çocuk, genç, kadın, yaşlı, ayrımcılık, sosyal dışlanma, hükümlü, göçmen, tüketici ve engelli haklarının korunması gibi 3. kuşak sosyal politika konuları önem kazanmıştır (Şenkal, 2003: 447). Anayasa ve yasalarında, sosyal devlet olmanın getirdiği bazı sorumluluklar ve görevler vardır. Devletin bu görevleri arasında; istihdam sürekliliği, adaletli ücret dağılımı, sosyal sigorta ve güvenlik, insancıl çalışma koşulları, sağlıklı konut ve eğitim hakkının yanı sıra ekonomik açıdan zayıf ve güçsüz olan vatandaşların korunmasına yönelik çalışmalar bulunmaktadır.

Toplumsal yapıda sosyal devlet olmanın gereği, ekonomik yoksulluk içinde olan kişiler ile dezavantajlı kesimlerin korunmasını sağlayacak politikaları destekleyecek anlayışı benimsemek son derece önemlidir. Sosyal devlet olma anlayışının getirdiği sosyo-politik yapının sürekliliği ve toplumun geniş kesimleri tarafından anlaşılabilirliği sağlanmalıdır. Bu sebeple; toplum içerisindeki güçsüzlerin, zayıfların ve bakıma muhtaç olanların korunması gerekliliği yasalarla belirlenmiş olup devletin sorumluluğundadır (Ören, 2013: 9).

Türkiye’ de, toplumun dezavantajlı kesimlerini asgari geçim düzeyine ulaştırmak, nakdi destek sağlamak, sağlık, eğitim, konut hizmetleri, istihdam, gelecek güvencesi ve sosyal

hizmetlerden yararlanma olanağının sağlanması çeşitli yasal düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir. Sosyal devlet olmanın kurumsal yapısı oluşturularak, yeni sosyal politika anlayışı üretebilmenin önü açılmış ve bu çerçevede sosyal yardımların devletin öncülüğünde toplumla bütünleştirilmesi amaçlanmıştır. Son yıllarda, Türkiye' nin sosyal politika uygulamalarında birçok değişiklik yapılmış olup, 2011 yılında ASPB' nin kurulmasıyla birlikte, bu alanda sürdürülen çalışmalar daha dinamik bir yapıya kavuşmuştur. Sosyal yardımlara ayrılan kaynaklara bakıldığında, 2002 yılında sosyal koruma yardımları için ayrılan kaynak 1,3 milyar TL iken, 2016 yılında yaklaşık 35 milyar TL kaynak ayrılmıştır (ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu: 3).

1.7. Sosyal Fonlar, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigorta

Sosyal politika bakımından sosyal güvenlik, toplum içinde güçsüz ve zayıf olanları koruma amacıyla karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma anlayışı içinde birlikte hareket etmeyi, toplumsal yapı içinde kişiyi başkasına muhtaç etmeyecek bir yapıyı ifade etmektedir. Bu anlamda sosyal güvenliğin soyut ve somut boyutu bulunmaktadır. Sosyal güvenlik kapsamındaki sağlıklı bir birey ile ailesine yönelik, hastalık sigortası tarafından temin edilen soyut garanti; herhangi bir hastalık durumu olduğunda, kişilerin tedavi giderlerinin karşılanması, güvence altına alınması iken, somut teminat ise tedaviyle ilgili giderlerinin karşılanmasıdır. Sosyal güvenlik; hastalık, kaza, analık, malullük, yaşlılık, ölüm ve işsizlik gibi durumlarda ortaya çıkan gelir kesilmesi ve gider artışları ile ilgili risklerin karşılanmasıdır. Diğer bir tanıma göre sosyal güvenlik; belirli sosyal riskler dolayısıyla geliri kesilmiş veya azalmış kişilere geçim garantisi sağlayacak gelir transferi sağlama mekanizmalarının bütününe verilen addır (Alper, 2012: 161).

Toplumlarda etkili bir sosyal güvenliğin sağlanması için, mutlaka sosyal sigortalardan, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden yararlanmak gerekir. Sosyal güvenlik, toplum içindeki dezavantajlı grupları korumaya yönelik, karşılıklı yardımlaşma anlayışı içerisinde, kişileri muhtaçlık durumundan uzaklaştırmayı amaçlamaktadır. Muhtaç kişilerin tedavi masraflarının karşılanması sosyal güvenliğin alanı içerisinde olduğu gibi, sosyal hayat içerisindeki risk durumlarından herhangi biri sebebiyle geliri kesilen ihtiyaç sahibi kesimlere gelir sağlanması da sosyal güvenlik kapsamındadır.

Sosyal güvenlik, gelirin yeniden dağılımı açısından hükümetler tarafından kullanılabilecek en etkin politikalardan birisidir. Ancak sadece mesleki ilişkiler ve çalışma durumuna dayandırılarak yürütülen sosyal güvenlik sistemleri gelir dağılımını iyileştirme noktasında yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda sosyal yardımlar çok önemli bir rol üstlenmektedir. Sosyal yardımları özümsememiş, sistem içerisine dâhil etmeksizin dağınık bir şekilde uygulanmış sosyal güvenlik sistemleri gerek yoksullukla mücadelede gerekse de kısa ve uzun vadeli sigorta kollarına dayalı politikaların istikrarlığında başarısız olmaktadır. Öyle ki, yapılan tüm çalışmalara göre, yoksullukla mücadele alanında sosyal politika uygulamalarını birer araç olarak kullanmak gerekmektedir. Bundan dolayı, sosyal hizmetlerde iyileştirmelerin yapılması, kapsamların daha fazla arttırılması ve sosyal hizmet ile sosyal yardımların birlikte değerlendirilmesi yoksulluk durumunun yıkıcı etkilerini azaltacaktır. (Şener, 2010: 21).

Sosyal sigorta, bir yandan bir iş yerine bağlı olarak çalışanları belirli sosyal risklere karşı korumak amacıyla kurulan bir sosyal güvenlik kurumudur. Bir yandan da belirli zamanda, belirli sosyal risklere karşı, sosyal sigortalılara fiilen sağlanan ödeneklerin tümüdür. Kamu tarafından düzenlenip uygulanan ve prim esasına göre mili ölçekte bütün çalışanları kapsayan sosyal güvenlik ağıdır. Diğer taraftan karşılıklı yardım fikri esası üzerine dayandırılan önceden bir bütün halinde öngörülebilir tehlikelerin, teşkilatlı bir çoğunluğa dağıtılmak suretiyle yerine getirilen bir sistemdir (Taşçı, 2012: 24).

Yoksullukla mücadelede daha etkin olunması için sosyal güvenlik tabanının genişletilmesi ve bu amaçla bağımlı nüfus ile kayıt dışı çalışmanın azaltılması gerekmektedir. Sosyal güvenlik sisteminin genişletilmesinin de yoksulluğa karşı bir etki yaratacağı bilinmektedir (Uğur, 2011: 60). Dolayısıyla, kayıt dışı istihdamların mutlaka kayıt içine alınması ve sosyal yardımların kapsamının belirlenerek, sosyal güvenlik sisteminin içine tam olarak katılması gerekmektedir. En önemlisi, sosyal yardım uygulamalarının bir plan ve koordinasyon sistemi içinde sosyal güvenlik ahlakından kopmadan gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

Türkiye’ de değişen sosyal güvenlik ihtiyacı ve risklerine yönelik toplumdaki kişileri güvenceye almak ve sosyal güvenlik hizmeti sunmak amacıyla Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) kurulmuştur. 20 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe giren 5502 sayılı SGK Kanunu ile topluma hizmet sunan kurumun görevi; sosyal güvenlik alanına yönelik politikalar uygulamak

ve bu yönde uygulanacak politikaların geliştirilmesi amacıyla yeni araştırmalar yapmaktır. SGK; Bağkur, SSK ve Emekli Sandığı kurumlarının devredilmesiyle kurulmuştur. Yani; 5502 Sayılı Kanunla beraber Bağkur, SSK ve Emekli Sandığı kuruluşları bir araya getirilmiş ve Sosyal Güvenlik Kurumu çatısında toplanmıştır (SGK, 2016 Yılı Faaliyet Raporu: 2). Ayrıca; daha etkin çalışma ve sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sistemi oluşturmak amacıyla bütün vatandaşlar sosyal güvenlik ve genel sağlık sigortası (GSS) kapsamına alınmıştır.

Kurumsal yapının oluşturulmasında yeni bir sosyal yapı anlayışı çerçevesinde, devlet eliyle hayırseverlik anlayışı ile bir kurumsal düzenleme gündeme taşınmıştır. Anavatan Partisi döneminde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu (SYDTF) kuruldu. Daha sonra Doğru Yol Partisi ve Sosyal Demokrat Halkçı Partisi Koalisyon Hükümeti döneminde, resmi sağlık güvencesi olmayan ihtiyaç sahibi kesimin sağlık hizmetlerine erişebilmesi amacıyla Yeşil Kart uygulaması yürürlüğe girmiştir (Buğra, 2008: 199). Türkiye’ de kamusal sosyal fonların kurumsallaşması 1986 yılında çıkarılan kanun ile kurulan SYDTF ile olmuştur. Kamusal sosyal fonlar, yardıma muhtaç ihtiyaç sahiplerinin kullanımı için ayrılan kaynaklardan oluşmaktadır. Fon kaynaklarıyla sosyal yardım ve proje destekleri yapılmaktadır. Bu görevi ise; Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) üstlenmektedir. SYDTF, bütün yoksul bireyleri ilgilendiren en geniş kapsamlı ve ilk kamusal kaynaklı sosyal yardım programıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ DEĞİŞEN YAPISI

Yoksullara yönelik yapılan sosyal yardım programları, proje destekleri, sağlık yardımları ve diğer faaliyetler, birçok kurum ve kuruluşun katılımıyla dağıtılmaktadır. Bu kurum ve kuruluşlar, farklı alanlarda yaptıkları yardımlarla sosyal yardım sistemine dâhil olmakla beraber çeşitli sosyal hizmetler de sunmaktadırlar.

Tablo7: Sosyal Yardım Sistemine Dâhil Olan Kuruluşlar ve Faaliyetleri

Sağlık Bakanlığı	Yeşilkart uygulaması, Genel Sağlık Sigortası
MEB	Sosyal yardım, kitap, burs ve pansiyon
Adalet Bakanlığı	Tutuklu ve hüküm giymiş kişilere sosyal hizmet
MSB	Yoksul asker ailelerine yönelik sağlık hizmeti
Engelliler İdaresi Başkanlığı	Bütün faaliyetler
Kadının Statüsü G. Müdürlüğü	Bütün faaliyetler
Aile ve Sosyal Araşt. G. Müdürlüğü	Bütün faaliyetler
Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	GAP-Sosyal Desteği –AB Gençlik ve Eğitim Prog.
ÇSGB	Çalışmaya muhtaç çocuklara ilişkin faaliyetler
Tarım ve Köy işleri Bakanlığı	Tabi afetlere ilişkin faaliyetler ve gelir yardımı
Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Afetlere yönelik sosyal yardım ve hizmetler
EGM	Çocuklar, mülteciler, yasadışı olan göçmenler
Yüksek Öğr. KYK	Bütün faaliyetler
VGM	Yoksullara yönelik sosyal yardım ve hizmetler
Gençlik ve Spor G. Müdürlüğü	İzcilik ve gençlik etkinlikleri
Üniversiteler	Öğrencilere sunulan sosyal yardım ve hizmetler
TOKİ	Düşük gelirli hanelere konut edinme faaliyetleri
Belediyeler	Bütün sosyal yardım ve hizmet faaliyetleri
İl Özel İdareleri	Bütün sosyal yardım ve hizmet faaliyetleri

Ancak; bu kurum ve kuruluşlar arasında etkin bir koordinasyonun kurulması, sunulan hizmetlerde ve kaynak kullanımında etkinliğin sağlanması için bilişim teknolojilerinin kullanımına önem verilmesi gerekmektedir. Ayrıca ASPB kurulduktan sonra, sosyal yardımların tek bir yerde toplanarak dağıtılması konusunda bazı kuruluşları birleştirme gereksinimi duymuştur.

2.1. Türkiye’de Sosyal Yardım Sisteminin Değişimi

Sosyal politikalara yönelik, 1982 Anayasası maddelerinden 2.sinde, Türkiye Cumhuriyeti için; ‘sosyal hukuk devleti olduğu’ belirtilmiştir. 5. sinde ise, devletin nihai amacı ve görevleri içerisinde ‘toplumun ve insanların mutluluğunu, refahını ve huzurunu sağlamak’ ve ‘kişilerin hem maddi hem manevi varlıklarının gelişimi için gerekli ortamı hazırlamak’ yer almıştır. Anayasa’ nın 41. maddesinde, çocukların, annelerin ve ailelerin korunması devletin görevleri arasında sayılmıştır. Devlet, her türlü istismar ve ihmalden çocukların korunmasını sağlamakla yükümlüdür. 61. maddede ise; yine devletin görevleri arasında, yaşlı ve engellilerin korunması ve sosyal yaşama uyum sürecinin kolaylaştırılması, gazi ve şehitler ile ailelerinin desteklenmesi, korunması ve en önemlisi de bu hizmetlerin gerçekleştirilmesi için gerekli tesis ve teşkilatların kurulması devletin amacı olarak belirtilmiştir (ASPB, 2015 Araştırma ve Politika Serisi: 37). Sosyal hizmetlerin hedefindeki temel amaç; kişilerin saygınlığının korunması ve bu yönde yaşam kalitelerinin insan kişiliğine yaraşacak şekilde tanzim edilmesi olduğundan, bu amaçla uygulanacak bütün müdahalelerin bir plan ve program çerçevesinde profesyonel insanlarca yapılması sağlanmalıdır. Uygulanacak sosyal hizmetler, hem programların niteliği hem de muhatap kişinin özel durumunu gerektirdiği bir uzmanlığa gerek duyduğundan, sosyal hizmet aktörlerinin bu amaçlılık ilkesine göre yetişmesi gerekmektedir.

Cumhuriyet kurulduktan sonra, Türkiye’ de sunulan sosyal hizmetlerde dönemsel olarak değişiklikler yaşanmıştır. Kuruluşu seyreden yıllarda ana konu olan çocuk sorunları, aslında devlet tarafından başlatılan teritoryal devlet anlayışından nüfus devletine geçmeyi amaçlayan modernleşmenin bir parçası şeklinde sunulmuştur. Yine benzer şekilde sunulan halk sağlığı kanunu da bu durumu güçlendirici niteliğe sahiptir. Sonraki dönemlerde, 1945 yılında ÇSGB kurulmuş; bunu takiben 1960 yılında Nüfus Etütleri Enstitüsü, Kriminoloji Enstitüsü ve DPT, 1959 yılında Sosyal Hizmetler Enstitüsü ile Akademisi (1961) kurularak,

tüm bu kurumlar devlet tarafından toplumu daha etkin yönetmek ve yönlendirmek amacıyla kullanılan araçlar olarak sayılmıştır. Felsefi açıdan ilerleyici ve modernist bir yol izleyen Türkiye’ de genel olarak gücün merkezde toplandığı ve politikaların merkezden yerele temsilcilikler aracılığıyla ulaştırıldığını söylemek mümkündür. Fakat bu duruma rağmen, Osmanlı’ dan beri varlığını devam ettiren ve genel olarak belediyelerin temsil ettiği, sınırlı gücü olan bir yerel yönetimin de varlığı yadsınamaz (Artan, 2012).

Türkiye’de yapılan kamu yönetimi reformu ile birlikte; 2004 ile 2005 yıllarında çıkarılan yeni yerel yönetim yasası gereği, kamusal hizmet uygulamalarının yerindenlik ilkesine göre en yakın yönetim birimi tarafından yapılması ön görülmüştür. Bu anlamda; yeni yasal düzenlemeyle yerel yönetimlere devredilen kamu hizmetlerinden biri olan sosyal hizmetler en önemlisidir. Sosyal hizmet görevlerinden birçoğu; bakıma ve korunmaya muhtaç yaşlılar, engelliler, kadın ve çocuklar, sosyal yardımlar gibi konular yerel yönetimlerin sorumluluğuna bırakılmıştır. Ancak; yerel yönetimler dışında merkezi yönetimde de buna benzer şekilde görev ve sorumlulukların devamı sağlanmaktadır (Artan, 2012).

Yoksul durumdaki kişilere belirli ölçütlerde maddi veya maddi olmayacak şekilde, nakdi ya da aynı nitelikte yapılan yardımlar anlamında sosyal yardımlar, özellikle 1980’ li yıllarla birlikte hem dünyada hem de Türkiye’ de daha çok önemsenmeye başlamıştır. Bu yıllara, dünya sahnesinde küreselleşme ve yeni liberal algının görünmeye başladığı dönem denilmektedir. Bu algının “bırakınız yapsınlar” anlayışı ve buna paralel olarak sermayenin mümkün olduğunca “kâr” oranlarını artırma isteği sonucu, insanların artan oranda fakirleştiği, yoksullaştığı, sosyal yardıma muhtaç hale geldiği görülmektedir. Türkiye’ de 1980’ den sonraki dönem, dünyanın yaşadığı bu yeni liberal dalganın etkisi altına girilen yıllardır. Bu yıllarla birlikte benimsenen yeni liberal algının etkisiyle, bir taraftan gelir dağılımı konusunda sorunlar baş göstermeye başlamış; gelirlerin dağılımında en düşük ile en yüksek gruplar arasındaki farklar giderek artmış, diğer taraftan da gerek şehirleşmenin beraberinde getirmiş olduğu nedenlerle şehrin kırsal kökenli mahallelerinde, gerekse diğer sebeplerle sosyal yardıma muhtaç duruma düşen insanların sayısında artışlar görülmüştür. Bunlar nedeniyle, devletin sosyal yardım alanındaki politikaları daha fazla önem kazanmıştır. Bu amaçla devlet, merkezi şekilde “kamusal sosyal yardım” atılımları ile sosyal yardıma ihtiyacı olanlarla daha çok ilgilenmiştir (Taşçı, 2008: 127-128).

Kamusal sosyal yardım, ihtiyaç sahibi hanelere yapılan yardımların tamamen devlet tarafından sunuluyor olması yani; muhtaç durumda olan yoksun kişilere devlete ait merkezi kurumlar tarafından sosyal yardım yapılmasıdır. Ancak bu durum bazen değişiklik gösterebilir. Sosyal yardımlar kamu kaynaklı olabileceği gibi, çeşitli kurum ve kuruluşlar yardımıyla da hayırseverlik anlayışı çerçevesinde gönüllü bir şekilde yapılabilir. Bu durum, yardımların ihtiyaç sahibi hanelere ulaştırılmasında eşitsizliklere yol açabileceği gibi gönüllü kuruluşların muhtaç haneleri tespitinde de birtakım sorunlar yaşamasına sebep olabilir. Bu sebeple sosyal yardımların tek bir çatı altında toplanarak devlet eliyle dağıtılması önem kazanmaktadır.

Türkiye’de, özellikle 1980 yılından sonra uygulanan ekonomik ve sosyal politikalar sonucu yeni boyutlara ulaşan sosyal sorunların çözülmesi amacıyla enformel ilişkilerin yanında sosyal yardım ve hizmetlerin yetersiz kalması sonucu devlette yeni arayışlar olmuştur (Buğra, 2008). 1980’ den sonra gelişmekte olan ülkelerin uyguladığı neoliberal politikalar ve yapısal uyum programlarının olumsuz etkisi sonucu oluşan krizler ve yoksulluk sorunlarıyla baş edebilmek amacıyla Dünya Bankası tarafından ‘‘Sosyal Fonlar’’ gündeme taşınmıştır. Türkiye’de sosyal yardım ve hizmetler, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu (SYDTF) üzerinden örgütlenmiştir. Türkiye’ de önemli bir sosyal fon olan SYDTF dışında; Bolivya’daki Acil Sosyal Fon, Honduras’taki Sosyal Yatırım Fonu, Zambiya’daki Sosyal Yenileme Fonu, Gana’daki Yapısal Uyum Sürecinin Sosyal Maliyetini Azaltmaya Yönelik Çalışma Programı, Brezilya’daki Acil Toplum İhtiyaçları Fonu ve Tunus’taki Eğitim ve İş Fonu önemli sosyal fonlar arasında yer almaktadır (Doğan, 2008: 7).

2.2. SYD Teşvik Fonu’nun Kuruluşu

29.05.1986 tarihinde çıkarılan 3294 sayılı yasada sosyal yardımlaşma sorunlarına çözüm getirilmesi gerektiği ve bu hususta yapılacak yardımlara bir kaynak ayrılması gerektiğine değinilmiştir. Bu amaçla; muhtaç durumundaki vatandaşlara yardım sunmak, sosyal adaletin sağlanmasına yönelik gelir dağılımı sorunlarına önlem almak, sosyal yardımlaşma ve dayanışma olgusunu daha fazla güçlendirmek ve yoksulluğun yıkıcı etkilerini azaltmak için SYDTF kurulmuştur (SYDGM, 2008: 35).

SYDTF' nin amacı; yoksul durumda olan yani fakru zaruret hâlinde olup geçinmekte güçlük çeken bireyler ve ailelerle, gerektiği durumlarda ne amaçla olursa olsun ülkemize kabul edilen veya gelmiş durumda olan yoksul insanlara yardım hizmeti sunmak, sosyal hayat içerisindeki huzursuzluğu azaltıcı yönde gelir dağılımını dengeleyici tedbirler almak, sosyal adaleti sağlamaya çalışmak, yardımlaşma ve dayanışma olgusunun insanlar arasında yayılmasını sağlamak şeklinde belirtilmiştir. SYDTF' nin vizyonu ise; gıda, barınma, sağlık, eğitim gibi en önemli sosyal yardımlar dışında diğer tüm yardımların da etkili bir biçimde yürütülmesini sağlayacak yeni siyasi politikalar belirlemek ve bu politikaların uygulamaya geçirilmesiyle birlikte yoksullukla mücadelenin alanını genişletmek şeklindedir (SYDGM, 2009: 107).

Türkiye Cumhuriyeti sosyal devlet olduğundan, sosyal devlet olgusu gereği anayasada yer alan bazı kanunlar çerçevesinde birtakım hak ve sorumlulukları yerine getirmekle yükümlüdür. Bunlardan biri olan yoksul kesimin korunması ve desteklenmesi, özellikle çocuklar, gençler, kadınlar, yaşlı ve engelliler olmak üzere muhtaç bireylerin topluma kazandırılması amacıyla çeşitli sosyal politikalar geliştirmektedir. Temel ilke ve hedefler arasında; sosyal ve ekonomik adaletin sağlanması, gelir dağılımındaki bozuklukların giderilmesi, ihtiyaç sahibi hanelere gerekli nakdi ve ayni yardımların yapılarak yoksulluğun yıpratıcı etkilerinin azaltılması, bireylerin topluma uyum sürecinin hızlandırılması gibi önemli konular yer almaktadır. Bu hedefler doğrultusunda, sosyal yardımlaşmayı ve dayanışmayı güçlendirecek bir teşvik fonu kurulmasına, kurulacak olan bu fonda toplanacak kaynakların adaletli bir şekilde SYD Vakıfları tarafından dağıtılmasına karar verilmiştir. 1986 yılında kurulan fonla birlikte, sosyal yardım ve hizmet anlayışında büyük bir yenilik yaşanmıştır. Yoksullukla mücadelede, devletin daha etkin olacağı bir dönemin başlamasıyla hem merkezde hem de il ve ilçelerdeki taşra ayağında yardımların dağıtılması, yoksul hanelerin tespit edilmesi kolaylaşmıştır.

2.2.1. Fon kurulu

SYDTF' yi yöneten Fon Kurulu'dur ve bu kurul Fon Kurulu Başkanı ile üyelerinden oluşmaktadır. Fon Kurulu'nda Başkanlıkta ASPB Bakanı, kurul üyeliğinde ise; Başbakanlık ve ASPB Müsteşarları, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı Müsteşarları ile Sosyal Yardımlar Genel Müdürü ve Vakıflar Genel Müdürü görev yapmaktadır.

Başkanlığını Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı' nın yaptığı Fon Kurulu, olağan bir şekilde ayda bir kere toplandığı gibi, önemli ya da gerekli durumlarda Başkanın isteği üzerine de toplanabilmektedir. Fon Kurulu kararları oy çokluğuna göre belirlenmekte ve alınan kararların yürürlüğe girmesi, Başbakan onayına sunulduktan sonra gerçekleşmektedir. Kurulun sekretarya görevi SYGM tarafından yönetilmektedir. Ayrıca; Fon Kurulunca alınan kararlar, SYGM tarafından il ve ilçelerde yer alan SYDV' ler aracılığı ile yürütülmektedir (SYGM, 2012: 10-11).

Tablo8: Fon Kurulu'nda Görevli Başkan ve Üyelerinin Sıralaması

Fon Kurulu'nun	Temsil Edilen Kuruluşlar	Görevleri
Başkanı		ASPB Bakanı
Üyesi	Başbakanlık	Müsteşarı
Üyesi	ASPB	Müsteşarı
Üyesi	İçişleri Bakanlığı	Müsteşarı
Üyesi	Sağlık Bakanlığı	Müsteşarı
Üyesi	Maliye Bakanlığı	Müsteşarı
Üyesi	SYGM	Genel Müdürü
Üyesi	VGM	Genel Müdürü

Kaynak: <https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardimlar-genel-mudurlugu/sosyal-yardimlasma-ve-dayanismayi-tesvik-fonu-kurulu>

Fon kaynaklarının kullanımına ilişkin idari örgütlenmelerden biri olan SYDTF Kurulu; mali kaynağın nasıl yönetileceği ve ne şekilde kullanılacağı hususunda bir karar organı olma görevi taşımaktadır. Fon Kurulu'nca alınacak olan kararlar oy çokluğu ile belirlenerek, Başbakan onayına sunulduktan sonra uygulamaya geçmektedir. Başbakan onayı ile yürürlüğe geçen kararlar doğrultusunda diğer idari yapılanmalardan biri olan Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü ise, alınan kararları yürütme organı görevini üstlenmektedir. Bunu da SYD Vakıfları ile işbirliği içerisinde tüm il ve ilçelerde sosyal yardım programları

uygulayarak gerçekleştirmektedir. Bu durumda SYD Vakıfları, yoksullara sosyal yardımların ulaştırılmasında bir araç olarak yapılanmaktadır.

Fon Kurulu' nun görevleri;

- ✓ Bir karar organı olarak, Fon'da biriken mali kaynağın yönetimini sağlamak, yoksullukla mücadelede kaynağın kullanım alanlarını belirlemek, Fon'un yürütme organı SYGM ile ilgili yerlere ulaştırmak,
- ✓ İl ve ilçelerde örgütlenen SYD Vakıfları'na sosyal yardımların dağıtımı konusunda fikir vermek, yürütülecek programlarda ve proje desteklerinde önceliklerin ne olacağına karar vermek,
- ✓ Vakıflarda çalışanların, sosyal yardım inceleme görevlilerinin niteliklerini belirlemek, yasal haklarına karar vermek,
- ✓ Gönüllü kurum ve kuruluşlardan gelen her türlü sosyal yardım ve bağışları değerlendirerek kararlar almak, aldığı kararları Genel Müdürlük ile paylaşmak,
- ✓ Toplum içerisinde huzurun, adaletin sağlanması, ekonomik ve sosyal kalkınmanın, paylaşma ve dayanışma olgusunun yerleştirilmesi açısından, topluma ya da bireye faydalı olabilecek projeleri desteklemek, öneriler sunmak, sosyal ve kültürel etkinliklerin artırılması yönünde destek vermek ve bilimsel çalışmalara sahip çıkmaktır.

SYDTF gelirleri, 3294 sayılı SYDTF Kanunu'nun 4. maddesi ve SYDTF Yönetmeliğinin 5. maddesine göre; kanun ve kararnameyle kurulan ya da kurulması ön görülen fonlardan, Bakanlar Kurulu izniyle aktarılabilecek tutarın % 10 kadarından, bütçe ödeneğinden, Trafik hasılatlarından para cezası gelirlerinin yarısından, RTÜK' ün kazandığı reklam gelirlerinin % 15'inden, her türlü yardım ve bağışlar ile elde edilecek diğer gelirlerden oluşmaktadır. Bunlar dışında 4842 sayılı yasa ile 38. maddede yer alan hükümde, Gelir ve Kurumlar Vergisi' nden alınan % 2,8'lik tutarın fon gelirlerine aktarılması uygun görülmüştür (ASPB, 2013 Yılı Faaliyet Raporu: 109).

SYDTF' nin gelirleri, Fon Kurulu'nda oy fazlalığı ve Başbakan'ın onayıyla alınan kararlar neticesinde ihtiyaç sahibi hanelere ulaştırılmaktadır. Bu kaynaklar, SYD Vakıfları'na belli periyodik paylar hesaplanarak aktarılmakta, muhtaçlık değerlendirmeleri sonucu

yoksulluğu tespit edilmiş vatandaşlara dağıtılmaktadır. Sosyal yardımlar dağıtılırken vakıflara gönderilecek payların belirlenmesinde dikkat edilmesi gereken bazı kriterler vardır;

- ✓ Geçim sıkıntısı çeken yoksul durumdaki vatandaşlara gönderilmek üzere, tüm il ve ilçelerde faaliyet gösteren vakıflara transfer edilecek aktarımlarda o bölgenin nüfusu,
- ✓ Yerel halkın ilgili vakıflara aktardığı yardım ve bağışların miktarı,
- ✓ Kısa süreli olarak ufak bir nakdi yardım veya eğitim/öğretim olanağı sağlanması durumunda topluma daha faydalı olacak, üretimde aktif duruma geçebilecek vatandaşlara gönderilmek üzere vakıflara yapılacak aktarmalarda işsizlik hâli,
- ✓ Yasaların amaçlarına uygun şekilde SYD Vakıfları tarafından sağlanacak ve özellikle sosyal yardımlaşmayı özendirerek nitelikteki tasarılar dikkate alınarak vakıflara aktarımlar yapılmaktadır (Bozkuş, 2009: 63).

Tablo9: SYDTF 2005-2011 Gelir / Gider Çizelgesi

YILLAR	SYDTF GELİRLERİ (TL)	SYDTF GİDERLERİ (TL)
2005	1.357.521.871	1.304.664.099
2006	1.379.511.063	1.389.547.995
2007	1.597.593.985	1.413.757.199
2008	2.037.888.054	1.797.079.768
2009	2.410.010.502(*)	2.365.038.720
2010	2.292.256.839	2.032.537.496,22(**)
2011	2.745.185.929	2.622.412.735,02

Kaynak: <http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/hakimizda/sosyal-yardimlasma-ve-dayanismayi-tesvik-fonu/sydtf-gorevler>

(*) 2008 yılının gelirinden olan 567.207.868 TL' lik tutar, 2009 yılının gelirlerine aktarılmış olduğundan, 2009 yılı Ocak ile Aralık döneminin gelirleri 1.842.802.634 TL miktarla beraber dönem sonunda gelirlerin toplamı 2.410.010.502 TL olmuştur. (**) 2010 yılındaki Aralık ayına ait giderlerden 2.032.537.496,22 TL brüt tutarı göstermektedir. Bu

miktardan 6.870.326,42 TL' nin geri iadesi olduğundan, SYDTF' den aktarılan net tutar 2.025.667.169,80 TL' yi göstermektedir (<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr>).

2005-2011 yılları arasındaki SYDTF gelir gider tablosuna baktığımız zaman fonun gelirlerinde yıllar itibariyle bir artış olduğu görülmektedir. Mali kaynağın artması; yoksulluğun azaltılmasında yeni sosyal politikaların oluşturulması, gelir getirecek yeni projelerin desteklenmesi, sosyal yardım programları ve miktarlarının arttırılması, yoksulların korunması yani desteklenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Fon'da biriken kaynakların artması demek, yeni politikalarla oluşturulacak sosyal yardım hizmetlerinin artması, daha fazla haneye ulaşılması, daha çok bireyin desteklenmesi, sosyal hayata katılımın sağlanması ve sosyal adaletin arttırılması demektir. 2005 yılında 1.357.521.871 TL olan Fon geliri, 2011'de 2.745.185.929 TL' ye ulaşmıştır. Gelirlerde artış olduğu gibi Fon giderlerinde de artış yaşanmıştır. Fon'un 2005 yılındaki gideri 1.304.664.099 TL iken, 2011 yılında 2.622.412.735,02 TL'ye yükselmiştir.

2.3. SYD Genel Müdürlüğü (SYGM)

1 Aralık 2004' te onaylanan ve yürürlüğe girmesi 9 Aralık 2004' te Resmi Gazetede yayımlanmasıyla gerçekleşen, 5263 sayılı "SYDGM Görevleri ve Teşkilat Yapısı Hakkındaki Kanun" ile birlikte; Fon yönetiminin kurumsal yapıya kavuşturulması amacıyla Fon' un Genel Sekreterliği Başbakanlığa bağlanarak Genel Müdürlük olarak yapılandırılmıştır. Fon yönetiminin 2004 yılından itibaren Genel Müdürlük adı altında teşkilatlandırılması ile mevcut yardımların sosyal ve ekonomik yoksunluk çeken kişilere ya da ailelere ulaştırılması için daha etkili ve hızlı çalışılması amaçlanmaktadır (<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr>).

2004 yılında kurulmuş olan SYGM ile birlikte, fon kaynaklarının idaresi, yönetimi ve kullanımı kurumsal bir kimliğe kavuşmuştur. Daha önceki yıllarda SYGM kurulmadan önce, fon kaynaklarını yürütme görevini SYDTF Genel Sekreterliği üstlenmekteydi. Bu görevin yürütülmesinde bir tane genel sekreter ve sekreterin yardımcıları sorumluydu fakat kurumsal bir yapıya sahip olmadığından çalışan personeller geçici süreyle başka kurumlardan temin edilmekteydi. Bu durum birtakım dezavantajlara yol açmaktaydı, çünkü sunulacak hizmetlerde bilgi aktarımının kısıtlı olmasına, personellerin çalıştığı işlerde uzmanlaşma sorunu yaşamalarına neden olmaktaydı. SYGM' nin kurulmasıyla bütün bu olumsuzlukların

önüne geçilmiş, fon idaresinde kurumsal yapının oluşmasıyla birlikte sosyal yardım alanında yapılan hizmetlerde bilgi paylaşımı ve personellerin işlerinde uzman hâle gelmeleri kolaylaşmıştır. SYGM uzmanları daha araştırmacı bir yapıya kavuştuğundan, sosyal yardıma muhtaç hedef kitlelerin belirlenmesi ve en uygun sosyal yardım programıyla mali kaynağın aktarılması konusunda yenilikler yaşanmıştır. SYGM, 2011 yılında ASPB' nin kurulmasından itibaren en büyük Genel Müdürlük olarak çalışmalarına devam etmektedir.

Başbakanlığa bağlı olarak yapılan ve Fon'un yürütme organı olan SYGM, fonda toplanan mali kaynakların yani gelirlerin yoksullara dağıtılmasıyla ilgili alınacak kararların yürütülmesini sağlayacak olan kurumdur. Kısacası; Fon kurulunda alınan kararların yürütücüsü olan Genel Müdürlük, bu görevini SYDV' ler aracılığı ile gerçekleştirmektedir. 5263 Sayılı Kanunla Başbakanlığa bağlı kurulan Genel Müdürlüğün teşkilat yapısı; 1 Genel Müdür, Genel Müdür Yardımcıları, Daire Başkanlıkları, Fon Kurulu Sekreteryası ve Genel Müdürlük Sekreteryası Birimi'nden oluşmaktadır. SYD Genel Müdürlüğü teşkilat yapısındaki birimler ile; bir taraftan ulusal politikalarını gerçekleştirmeye yönelik hedef ve amaçları doğrultusunda program ve çalışmalar yürütürken, bir taraftan da SYD Vakıfları vasıtasıyla Fon'da biriken kaynakların dağıtılması, ulusal politikalarına uygun programlar, projeler ve sosyal yardım hizmetlerinin gerçekleştirilmesi yönünde çalışmalar yürütmektedir. Genel Müdürlük teşkilat yapısındaki Daire Başkanlıkları içerisinde yer alan; Kaynakların Yönetilmesi, Gönüllü ve Uluslararası Kuruluşlar ile İşbirliği, Yönetim Hizmetleri, Proje Değerlendirmesi, Vakıf Hizmeti, Düzenli Sosyal Yardımlar ve Sağlık, İstihdam, Yaşlı ve Engelli Yardımları, Barınma Yardımı, Araştırma-Geliştirme-Tanıtma ve Aile Yardımları Daire Başkanlıkları tüm sosyal yardım ve hizmetlerin yürütülmesi alanında görev yapmaktadırlar.

Genel Müdürlükte görevli Fon Kurulu Sekreteryası; fon kurulu toplantılarını duyurmak ve gündemi oluşturmak, fon kurulunda alınan kararlar ışığında kurulun kararını yazılı hazırlamak, kararları kurul başkanı ile üyelere imzalatmak ve Başbakan onayından geçen fon kurulu kararlarını Genel Müdürlüğün birimlerine ulaştırmakla yükümlüdür. Genel Müdürlük Sekreteryası Birimi'nin görevleri ise; kurum içinde ya da kurum dışında gerçekleştirilecek olan faaliyetleri takip etmek ve organizasyonu düzenlemek, Genel Müdürlüğün istek ve emirlerini gerekli yerlere bildirmek ve sonucu takip etmek, Genel Müdür ile ilgili tüm sorumlulukları yerine getirmektir (müdürün yazışmaları, talimatları, telefon görüşmeleri, toplantıların takibi, çalışmalarla ilgili bilgi alışverişi).

Genel Müdürlüğün Sorumlulukları

- ✓ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu (SYDTEFK) çerçevesinde, yoksullukla mücadelede kullanılacak fon kaynaklarının uygulanmasını kolaylaştıracak gerekli mali önlemleri almak,
- ✓ Fon Kurulu tarafından alınan kararlar doğrultusunda mali kaynakların doğru ve yerinde kullanımına ilişkin “yürütme organı” görevini yerine getirmek,
- ✓ Teşvik Fon’unda biriken gelirleri toplamak, bu gelirleri SYDV tarafından tüm il ve ilçelerdeki ihtiyaç sahibi kesimlere zamanında ulaştırılmasını sağlamak,
- ✓ SYD Vakıfları’nın kanun hükümlerine uyup uymadığını kontrol etmek, varsa aksaklıkları denetlemek, vakıfların yapacağı sosyal yardımların sınırlarını belirlemek, harcanan miktarları araştırmak,
- ✓ Fon’da toplanan gelirlerin bir bölümünü kendisine bağlı birimlerle yoksul hanelere ulaştırabileceği gibi, diğer bir bölümünü ise SYDV’ lere periyodik pay aktarımı yaparak dağıtmak,
- ✓ Kaynaklar kullanılarak yapılan yardımların, ödenen aylık ve tazminatların veri tabanı üzerinden takip edilmesini sağlamak, kişilerin başka kuruluşlardan yardım ya da ödeme alıp almadığını kontrol etmek,
- ✓ Ekonomik ve sosyal yoksunlukla mücadelede sosyal yardım programlarının uygulanmasını sağlamak, vakıfların harcamalarını karşılamak,
- ✓ Yoksulluğun azaltılmasına yönelik yapılan uluslararası çalışmaları izlemek, yeni projeler üretmek ve uygulamak, yeni istihdam alanları yaratmak, en yoksul ve en zengin arasındaki eşitsizliği azaltmak için gelir dağılımı sorunlarına yönelik incelemeler yapmaktır.

Ülkemizde yoksulluk alanında faaliyet gösteren ve çalışmalar yapan kurumlar arasında en önemlisi olan SYGM’ nin temel amacı; dengeli bir gelir dağılımı oluşturulmasına katkı sağlamak, yoksullukla mücadele etmek için ayrılan kaynakların daha etkin kullanılmasına yönelik çalışmalar yapmak, en temel giderlerini dahi karşılayamayacak durumdaki bireylere sosyal yardımlar yaparak destek olmak, üretimi ve istihdamı artırıcı projeleri devamlı kılarak bireylerin sosyal hayata katılmalarını sağlamak, sosyal yardımların daha organize dağıtılması için ilgili kamu kuruluşları, STK’ lar, gönüllü vatandaşlar ve diğerleri ile koordine bir biçimde çalışmak ve bu yönde sosyal yardımlarla ilgili politikalarını ilerletmek şeklindedir (SYGM, 2011: 23).

SYGM bir taraftan SYD Vakıfları tarafından Genel Müdürlüğe gelen projeleri değerlendirmekte ve önemli projeleri SYDTF kaynaklarıyla desteklemekte; bir taraftan da bazı kamu kuruluşlarıyla işbirliği yaparak her ilin, bölgenin ya da bütün ülkenin ihtiyaçları dikkate alınarak faydalı olabilecek projeler geliştirmekte ve sektörlerin ihtiyaç duyduğu nitelikli personeller yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Çoğurcu, 2010: 20).

2.4. Sosyal Yardımların Dağıtıcısı ‘‘SYD Vakıfları’’

3294 sayılı yasanın amaçlarına uygun olacak şekilde sosyal yardım çalışmaları yürütmek ve fakru zaruret içindeki hanelere ayni ve nakdi yardımları daha hızlı ulaştıracak bir yapılanmanın oluşturulması için ülkemizde tüm il ve ilçelerde kurulmuş olan toplam 1000 SYD Vakfı görev yapmaktadır. Genel Müdürlük ile SYD Vakıfları arasında hiyerarşi olmadığından, vakıflarda örgütlenme biçimi hukuki açıdan ‘‘özel hukuk tüzel kişilik’’ şeklindedir. Sosyal yardımların ulaştırılmasında geleneksel olan kamu örgüt yapılanması dışında farklı bir yol izlendiğinden, SYD Vakıfları’nın kurulmasıyla birlikte yardımlar yerellik ilkesi doğrultusunda ihtiyaç sahiplerine en yakın olan noktadan gönderilmektedir (<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr>). SYDTF kaynakları ile gerçekleştirilen sosyal yardım programları, yerel düzeyde il ve ilçe merkezlerinde kurulan toplam 1000 SYD Vakfı ve bu vakıflarda çalışan sosyal yardım inceleme görevlisi/görevlileri tarafından yürütülmektedir. Sosyal yardımları inceleme görevlilerinin yaptığı hane ziyareti ile muhtaçlığı tespit edilen hanelere yapılacak sosyal yardımların kaynağını SYDTF oluşturmaktadır. Bu sebeple, SYD Vakıfları’nın gelirleri arasında fondan aktarılan periyodik paylar önemli bir yere sahiptir.

SYD Vakıfları ülkemizde yoksulluğa karşı en kapsamlı hizmetleri uygulayan kurumlardır. Türkiye’de yoksul ve yardıma muhtaç kimselere yönelik yapılan sosyal yardım programları ve bu programların uygulanmasından sorumlu kurum ve kuruluşların başında SYD Vakıfları gelmektedir. SYD Vakıfları, ülkemizde sosyal devlet anlayışının benimsenmesi sonucu gereği gelir dağılımındaki eşitsizliklerin giderilmesi, ihtiyaç sahibi kesimlerin desteklenmesi amacıyla yeni sosyal politikaların üretilmesi ile toplum dayanışmasının güçlendirilmesi ve sosyal huzurun sürdürülmesi açısından önem taşımaktadır (Hacımahmutoğlu, 2009: 22). SYD Vakıfları’na, ihtiyaç sahibi vatandaşların ikamet ettiği yerlerde acil ve zaruri ihtiyaçların ve cari giderlerin karşılanması için Genel Müdürlük tarafından her ay düzenli şekilde SYDTF’den periyodik pay adıyla kaynak aktarılmaktadır.

Sözü geçen bu periyodik paylar gönderilirken; söz konusu il ve ilçenin nüfus yoğunluğuyla, TÜİK'in belirlediği sosyo-ekonomik durum gelişme endeksleri dikkate alınmakta ve hesaplamalar sonucunda vakıflara aylık aktarımlar yapılmaktadır. Vakıflar aldıkları periyodik paylarıyla, sosyal ve ekonomik yoksulluk çeken muhtaç durumdaki bireylerin temel ihtiyaçlarını gıda, barınma, yakacak, eğitim ve sağlık gibi zaruri giderlerini karşılamaktadır. Periyodik payların kullanılması için gerekli yetki SYD Vakıfları'nın karar organı Mütevelli Heyeti tarafından verilmektedir (SYGM, 2012: 3).

Fon'da toplanan kaynaklardan düzenli olarak her ay sosyal yardımlaşma vakıflarına periyodik paylar aktarılmaktadır. SYD Vakıfları kendilerine gönderilen bu paylar ile hem kendi cari giderlerini karşılamakta hem de il ve ilçelerdeki tespit edilen yoksul vatandaşların ihtiyaçlarını gidermektedir. Bütün bu harcamalar belirli kriterler doğrultusunda Mütevelli Heyeti bilgisi ve onayıyla yapılmaktadır. Sosyo-ekonomik ya da nüfus durumlarına göre aktarılan pay miktarları, bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Örneğin; nüfusun yoğun olduğu Marmara Bölgesi diğer bölgelere oranla daha fazla pay alabiliyorken, sosyo-ekonomik düzeyi daha az/düşük bölgelere de yine fazla pay gönderilebilmektedir. Kısacası; periyodik aktarımların bölgesel dağılımını etkileyen faktörlerin başında nüfus ve sosyo-ekonomik durum gelmektedir.

Tablo10: 2006-2013 Yılları Arasında SYDV' lere Yapılan Periyodik Aktarmalar (TL)

2006	2007	2008	2009
221.602.300	295.112.100	423.730.400	459.982.200
2010	2011	2012	2013
538.449.000	596.635.200	644.907.700	955.246.546

Kaynak: ASPB, 2013 Yılı Faaliyet Raporu: 111

Periyodik paylar yıllara göre değişiklik, hatta her yıl düzenli bir artış gösterebilmektedir. 2006-2013 yılları arasındaki fondan aktarılan kaynak transferleri incelendiğinde bu artışı görmek mümkündür. Örneğin; 2006 yılında vakıflara aktarılan tutarın 221.602.300 TL iken, sonraki yıllarda düzenli bir artış seyrettiği ve 2013 yılında 955.246.546 TL'ye ulaştığı görülmektedir.

2.4.1. Vakıf Mütevelli Heyeti

Daha önce belirtildiği üzere, sosyal yardıma muhtaç ihtiyaç sahiplerine daha hızlı şekilde, hem esnek hem de yerel ayrımları dikkate alan bir yapı ile 3294 sayılı yasadaki amacın gerçekleştirilmesinde, önceki geleneksel olan kamu örgüt yapılanmasından farklı bir yol izlenmektedir. Tüm il ve ilçelerde SYDV'ler kurularak sosyal yardım hizmeti, acilen ihtiyaçları karşılayacak şekilde muhtaçlık durumu belirlenen vatandaşlara verilmektedir. Sosyal yardımların dağıtılmasında vakıfların kullanılması, vakıf başkanlarının mülki idare amiri olması sebebiyle sosyal yardım ve proje desteklerinin verilmesinde diğer kamu kurumu ve kuruluşların desteğinin alınması amaçlanmıştır. Sahadaki uygulamada vakıf başkanının Vali/Kaymakam olması, SYD Vakıfları aracılığı ile ihtiyaç sahibi bir aileye gidildiğinde ailenin ihtiyaç durumu göz önüne alınarak gerekli yerleri; sağlık birimi, emniyet birimi, eğitim birimleri ve belediyeler gibi kurumları harekete geçirebilmektedir (SYGM, 2011: 13).

Tablo11: Vakıf Mütevelli Heyeti Doğal Üyeleri

Vakıf Mütevelli Heyeti Doğal Üyeler	
İllerde	İlçelerde
Vali	Kaymakam
Belediye Başkanı	Belediye Başkanı
Defterdar	Mal Müdürü
İl Milli Eğitim Müdürü	İlçe Milli Eğitim Müdürü
İl Sağlık Müdürü	İlçe Sağlık Müdürü
İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürü	İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürü
İl Müftüsü	İlçe Müftüsü
Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürü	

Kaynak:<http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflari/sydvlerin-yapisi>

SYD Vakıfları' nın karar organı "Mütevelli Heyeti" olduğundan, il ve ilçelerdeki bütün sosyal yardım programları Mütevelli Heyeti'nin kararları sonucu yürürlüğe konmaktadır (SYGM, 2012: 10). SYD Vakıfları Mütevelli Heyeti'nin doğal üyeleri dışında, il ve ilçelerde oluşturulan seçilmiş üyeleri de bulunmaktadır. Vakıf Mütevelli Heyeti'nin seçilmiş üyeleri illerde; aralarından seçilecek 1 köy muhtarı, aralarından seçilecek 1 mahalle muhtarı, yine aralarından seçilecek iki kişiden Sivil Toplum Kuruluşu (STK) temsilcisi ve genel meclis tarafından seçilecek iki vatandaştan oluşmaktadır. İlçelerin Vakıf Mütevelli Heyeti seçilmiş üyeleri ise, aralarından seçilecek bir köy muhtarı ve bir mahalle muhtarı, illerde STK temsilcisi iki kişiyken ilçelerde seçilecek bir STK temsilcisi ve yine il meclisi tarafından seçilecek iki gönüllü vatandaş şeklindedir. Daha önce çıkarılan 5263 sayılı kanun ile heyetin üyelerinde değişiklik yapılmış olup en son üyeleri bu şekilde belirlenmiştir. Yani; daha çok sivil vatandaşın katılımının sağlanması için il ve ilçelerdeki heyetlerde yetkili olarak çalışan emniyetin yerine, seçilecek köy ve mahalle muhtarları ile STK temsilcileri alınmıştır. Hayırsever vatandaşlar da hem illerde hem de ilçelerde iki kişi olacak şekilde heyet üyeleri arasında yer almaktadır. SYDV' lerin tek yetkilisi olan Mütevelli Heyeti, sosyal yardımların kimlere yapılacağına dair kararları oy çokluğu ile almaktadır.

Vakıf Mütevelli Heyeti' nin görev ve yetkileri;

- ✓ Kendi bölgeleri ve çalışma alanları içerisindeki ihtiyaç sahibi/muhtaç bireylerin tespit edilmesi,
- ✓ Tespit edilen yoksul bireylerin her türlü ihtiyacının giderilmesi, özellikle sağlık hizmetlerinin karşılanması için diğer kuruluşlarla işbirliği yapmak, sağlık hizmetlerindeki giderlerinin temini için sağlıkla ilgili kuruluşlarla çalışmak, hastaların tedavi masraflarını karşılamak,
- ✓ Gelir getirici projeleri değerlendirmek, herhangi bir yardım karşılığı üretime geçebilecek durumdaki bireylerin, örneğin çiftçilerin başvurularını incelemek, gerekiyorsa yardım yaparak desteklemek, toplum kalkınmasını sağlayacak yardımların takibini yapmak,
- ✓ Bütçe, gelir-gider takibi yapmak, çalışma raporları ve programlar hazırlamak,
- ✓ Usul ve esaslara uygun şekilde, vakıfların dağıttığı yardımların miktarını takip etmek,
- ✓ Yürütülen işlerde, vakfın hedefine ulaşabileceği şekilde kararlar almak,

- ✓ Vakfa bağış ve yardım yapılmasını teşvik edici çalışmalar yapmak, vakıf gelirlerinin artması için gayrimenkul satın almak, tesisler kurarak bunları işletirmek,
- ✓ Vakıflarda çalışan personel eksikliğini tespit etmek, ihtiyaç varsa gidermek ve çalışanların alması gereken ücretin miktarını belirlemektir (Bozkuş, 2009: 88).

2.4.2. Vakıfların Muhtaçlık Değerlendirmesi

Sosyal güvenlik kapsamında bulunan muhtaç hanelere nakdi ve ayni sosyal yardım verilmesi ile düzenli merkezi sosyal yardım programlarından faydalanılmasında SYDV tarafından kullanılmak üzere ASPB tarafından muhtaçlık tanımlaması getirilmiş ve bu tanımlama ile sosyal yardım yapma ve düzenli nakdi yardım programlarından faydalandırma usul ve esasları belirlenmiştir. Muhtaçlık değerlendirmesi SYD Vakıfları tarafından hanelerin gelirleri, mülkiyetindeki mal mülk durumları ve harcamaları dikkate alınarak yapılmaktadır.

Başvuru yapan muhtaç hanelerin mevcut gelir durumları;

- ✓ Hanenin belirlenen / bildirimde bulunulan aylık net gelirleri (aylık maaşı, nafaka parası ya da alınan gündelik ücretler) ve diğer bütün gelirlerinin yıllık miktarının hesaplanarak aylık ortalamasının saptanması,
- ✓ Hanede yaşayanlardan herhangi birinin mülkiyetinde olan ikamet ettikleri evi ile hanede yaşayanlar dışında mülkiyeti başkasına ait olan ve kira verilmeyen evi için, evin rayiç fiyatının/piyasa değerinin 240' ta 1'i,
- ✓ Hanenin, oturduğu konutunun dışında var olan diğer evleri için rayiç fiyatının 240'ta 1'i ve alınan kira gelirlerinin toplamı,
- ✓ Oturulan konutun dışındaki diğer konuttan kira getirisi olmuyorsa ya da kira getirisi bildirilmiyorsa evin piyasa fiyatının 120' de 1'i,
- ✓ Konut dışında dükkân için piyasa fiyatının 240' ta 1'i, kira gelirlerinin de toplamı,
- ✓ Dükkânlardan kira getirisi olmuyorsa ya da kira getirisi bildirilmiyorsa dükkânların piyasa fiyatının 120' de 1'i,
- ✓ Hanenin sahibi olduğu tarla ya da arazilerinin rayiç fiyatının 240' ta 1'i ile toplam aylık getirisi,
- ✓ Hanenin mülkiyetinde olan binek aracının kasko bedelinin 120' de 1'i,
- ✓ Hanenin ticaret amaçlı kullandığı aracın kasko bedelinin 120' de 1'i ve bu ticari araçların toplam aylık getirisi,

- ✓ Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan elde edilen, hanenin sahibi olduğu küçükbaş ve büyükbaş hayvanlarının yıllık getirisinin aylık meblağı,
- ✓ Hanelerin banka yatırımları için aylık faizin iki katı meblağ,
- ✓ Tarıma destek için gelir miktarı,
- ✓ Uzun süreli ve zorunlu sigortalı olmayı gerektiren durumda çalışan kişilerin gelirlerinin miktarı,
- ✓ Düzenli ve sürekli olarak ödenen nakdi sosyal koruma yardımları içerisinde yer alan şartlı yardımlardan eğitim ve sağlık yardımları, eşi hayatta olmayan kadınlara ödenen nakdi yardımlar ve öğrencilere verilen bursların ortalama aylık tutarı (evde bakım parası alanlar ve 2022 sayılı Kanuna göre bağlanan aylıklar hariç),
- ✓ Aynı konut içerisinde ikamet edilmemesine rağmen nafaka sorumlulukları tarafından yapılan desteğin meblağı,
- ✓ Hanenin diğer tüm gelirlerinin toplamının yine aynı şekilde aylık ortalaması ilave edilerek yapılacak olan hesaplama ile sonuç saptanır (SYGM, 2013: 24).

Merkezi olarak kayıtları kontrol edilen haneler hakkında yerinde hane ziyareti yapılarak sosyal inceleme raporu hazırlanması ile birlikte muhtaçlık değerlendirmesinin yapılması için, hazırlanan bu rapor Vakıf Mütevelli Heyeti onayına sunulmaktadır. Muhtaçlık kararı Mütevelli Heyeti onayı ile verilmektedir. Yapılan incelemeler ve tespit edilen bilgiler sonucunda, ilgili konut içerisinde ikamet eden ve kişi başına düşen geliri yoksulluk/fakirlik sınırının aşağısında kalanlara aylık bağlanması uygun görülür (SYGM, 2013: 26).

2.5. Bilişim Teknolojilerinin Kullanımı

Sosyal yardım hizmetlerinin yoksul kişilere en yakın olan noktadan, hem hızlı hem de etkin biçimde sunulması konusunda son zamanlarda bilişim teknolojileri alanında yaşanan yenilikler umut vermektedir. Çünkü; bilişim teknolojileri alanında yaşanan gelişmeler, sunulan kamusal yardımların gözden geçirilerek kolaylaştırılması ve elektronik ortamlara aktarımı yolunda motive edici olmaktadır. Karma bilişim teknolojilerinin kullanılmasıyla hizmetlere erişim süreçleri basitleştirilmekte ve gerek eğitim gerekse sosyo-ekonomik yönden toplumda dezavantajlı grup içinde yer alan sosyal yardım faydalanıcılarının doğru bilgi ve yardıma ulaşım imkânları artmaktadır (Yeşilırmak, 2010: 32).

Yoksullukla mücadelede sosyal yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşması konusunda bu zamana kadar birçok plan ve program yürütülmüş olsa da bazı mükerrer yardımların önlenmesi konusunda eksikliklerin olması yeni projelerin hayata geçirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle SYGM, mükerrerliğin önünü kapatmak amacıyla, 2009 yılından itibaren yeni projeler geliştirmektedir. Hak etmeyen kesimin sosyal yardım almasını önlemek, gerçek ihtiyaç sahiplerine daha hızlı bir şekilde ulaşmak için teknolojik alt yapısını güçlendirmesi gerektiği kanaatiyle, bazı kurumlarla da işbirliği içerisinde yeni çalışmalar başlatmaktadır. Genel Müdürlük bu çalışma ve projelerde bilişim teknolojilerinin kullanımına ağırlık vermektedir. Çünkü; bu sayede Vakıflar, STK ya da belediyelerle bağlantı hâlinde olabilecek, güçlü bir iletişim ağı kurulacak ve kurumlar arası bilgi alışverişi hızlı olacağından, yoksulluğa karar vermek ve sosyal yardım programı uygulamak daha kolay bir hâle gelecek, kısacası zaman tasarrufu sağlanacaktır. Sosyal yardım sistemini kolaylaştıracak yeni projeler şu şekildedir;

- Bütünleşik Sosyal Yardımlaşma Hizmeti (BSYH)
- Sosyal Yardımlar Bilişim Sistemi (SOYBİS)
- Sosyal Yardımı Puanlama Yöntemi
- Sosyal Yardımlaşma Hattı (Çoğurcu, 2010: 23).

2.5.1. Bütünleşik Sosyal Yardımlaşma Hizmeti (BSYH)

BSYH bilişim sistemi; yardım almak isteyen ihtiyaç sahibi bireylerin ya da hanelerin ön başvurularının alınması, kendilerine ait bir dosya çıkartılması, şahsi bilgileri ve sosyo-ekonomik durumlarına ilişkin bilgileri ile sahip oldukları mal mülk durumlarının sistemden sorgulanması, hane ziyareti sonucu inceleme görevlilerinin hazırladığı raporlar ve muhtaçlık durumunun tespiti ile yapılacak bütün ödemelerin banka vasıtasıyla olması gibi tüm işlerin elektronik ortamdan yürütülmesidir (<http://sosyal.yardimlar.gov.tr>).

Bu sistemle, devletin yapmakta olduğu bütün sosyal yardım ve hizmetlerin tek bir çatıda toplanması, sosyal yardımlarla alakalı veri sistemlerinin entegrasyonunun sağlanarak hanehalkı anlayışının geliştirilmesi, sosyal yardım isteyenlerin başvurularının elektronik yollardan yapılması, engelliler veri sistemi dâhil bütün veri sistemleri arasında bilgilerin paylaşılması ve etkili denetimin yapılabilmesi, sosyal yardımları içeren bilgilerin entegre bir

biçimde yönetilmesiyle sosyal yardımlara yönelik alınan kararların aktifleşmesi ve kaynakların dağıtım aşamasında adil paylaşım sağlanması, kişilere sosyal yardımların içeriğiyle ilgili verilerin tek bir merkezden iletilmesi, sosyal yardımlar hususunda daha etkin bir yönlendirme sağlanabilmesi, kararları destekleyici sistemin oluşturulması ile sosyal güvenliğe yönelik politikaları desteklemek amaçlanmaktadır (Çoğurcu, 2010: 24).

BSYH, sosyal yardım ve hizmetlerde kullanılan kamusal kaynakların etkinliğini arttırmak ve daha fazla muhtaç kesime ulaşabilmek amacıyla sosyal yardım sistemine ciddi fayda sağlayacak projelerden biridir. Sosyal yardıma muhtaç vatandaşların ve yoksulluk riski taşıyan; bakıma ihtiyaç duyan yaşlılar, engelliler, mağdur durumda olan kadınlar ve korunmaya muhtaç çocuklar gibi dezavantajlı kesimlerin tüm bilgilerinin yer aldığı bir veri tabanı oluşturularak, yardımların gerçek hedeflerine ulaştırılması kolaylaştırılmıştır. Bu doğrultuda, Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmeti veri tabanının etkinliğinin artırılması amacıyla 13 ayrı kurum ile ASPB arasında protokol imzalanmış ve SYDV' lerin kullanımına açılmıştır. Bu protokol çerçevesinde işbirliği yapılan kurumlar ve bu kurumlardan elde edilen bilgiler şunlardır;

- ✓ Nüfus/Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, MERNİS bilgi sisteminden bireyin nüfus kayıt örnekleri ve nerede ikamet ettiğine dair adres bilgileri,
- ✓ SGK' dan bireyin sosyal güvence durumuna ilişkin bilgiler ve sağlık hizmetlerinden faydalanma hâli,
- ✓ Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü' nden, bireyin İŞKUR tabanına kayıtlı olup olmadığı, İşsizlik Sigortası, varsa İş Kaybı Ödemesi veya Kısa Zamanlı Çalışma Ödeneği alıp almadığına dair bilgiler,
- ✓ MEB, Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü' nden e-okul kaydı bulunan öğrenci bilgileri,
- ✓ Sağlık Bakanlığı' ndan kişinin engelli sağlık kurulu raporları ile ilgili bilgiler,
- ✓ Gelir İdaresi Başkanlığı' ndan kişinin herhangi bir aracının olup olmadığı veya vergi yükümlülüğüne dair bilgiler,
- ✓ Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü' nden bireyin sahip olduğu gayrimenkul varlığı,
- ✓ SHÇEK Genel Müdürlüğü' nden kişinin evde bakım için aylık alıp almadığı,
- ✓ Vakıflar Genel Müdürlüğü' nden kişinin fakirlik maaşının olup olmadığı,
- ✓ Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı' ndan kişinin üzerine kayıtlı olan ekilmiş veya ekilmemiş, sulu ya da susuz tarla miktarı ile bu tarladan alınan mahsul bilgileri,

- ✓ Milli Savunma Bakanlığı'ndan askerde bulunan kişilerin bilgileri (<http://sosyal.yardimlar.aile.gov.tr/projeler/soybis>).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Genel Müdürlüğü ile kişilerin banka hesap bilgileri, Emniyet Genel Müdürlüğü, Ziraat Bankası, Vakıfbank ve sosyal yardım hizmeti sunmada gerekli olan bilgilerin elde edilmesi için diğer kamu kurumları ile görüşmeler devam etmektedir. Bu projenin hayata geçirilmesiyle birlikte sosyal yardım yapan kuruluşlar arasında etkili bir koordinasyon sağlanarak ve sosyal yardım yoksulluk haritası çıkartılarak sosyal yardım fayda sahiplerine yönelik sağlıklı bir veri tabanı oluşturulmuştur. Bu şekilde sosyal yardım standartları belirlenmiş olup bilişim teknolojileri kullanılarak hem zaman hem de mali açıdan kaynak tasarrufu sağlanmıştır. En önemlisi ise; ihtiyaç sahiplerinin sosyal yardıma ulaşması basitleştirilmiştir. Bu çalışmaların ürünü olarak SOYBİS projesi hayata geçirilmiştir.

2.5.2. Sosyal Yardımlar Bilişim Sistemi (SOYBİS)

SYD Vakıfları tarafından yoksul kesime yönelik gerçekleştirilen sosyal yardım uygulamalarının en büyük sorunları arasında ihtiyaç sahiplerinin belirlenmesinde teknolojinin kullanılmaması ve ortak bir mevzuatın bulunmaması olmuştur. Bu sorunları ortadan kaldırmak, hizmet tekrarını engellemek ve bürokrasiyi ortadan kaldırarak süreci hızlandırmak amacıyla SOYBİS uygulamasına geçilmiştir (Kesgin, 2013: 179).

Sosyal Yardımlar Bilişim Sistemi (SOYBİS), sosyal yardım almak için müracaat eden bireylerin yoksulluklarını ve şahsi bilgilerini tüm verilerin kayıtlı olduğu sistemden kontrol etmek/saptamak amacıyla mükerrer yani hak edilmeyen yardımların önüne geçilmesi için oluşturulmuş bir uygulamadır. SYGM sayesinde 6 ay gibi bir sürede uygulamaya geçirilmiş bu sistemde iletişim ağının güçlü olması, kurumlar arasında bilgi paylaşımının daha hızlı olmasına neden olmaktadır. SOYBİS Projesi ile; muhtaçlığın tespiti konusunda önemli adımlar atılmış, mükerrer yardımların önüne geçilmiş ve böylece ekonomik sistemin işleyişine katkı sağlanmıştır. Bu yönüyle SOYBİS, sosyal yardım sistemindeki sorunların çözümüne yönelik yapılan önemli bir e devlet uygulamasıdır.

SYD Vakıfları tarafından SOYBİS kullanılarak, başvuruda bulunan kişinin T.C. kimlik numarasıyla sorgulama yapılmaktadır. SOYBİS sisteminden verilerin paylaşımı

hususunda; Nüfus/Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, SGK, SHÇEK, Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı, MEB, Sağlık Bakanlığı, VGM, İŞKUR, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü ve KYK ile protokol imzalanmıştır. Bütün SYD Vakıfları'nda 3.251 kullanıcı bu sistemi aktif bir şekilde kullanmaktadır. SOYBİS açıldığı zamandan bu yana; Şubat 2009'dan beri aylık sorgulama ortalama 750.000 civarında olmaktadır (Yeşilırmak, 2010: 35).

Bu hizmetle birlikte;

- ✓ Sosyal yardım almak için müracaat eden bireylerin veri tabanlarına kayıtlı bilgileri SYDV'ler tarafından görüldüğünden, bireylerin muhtaç durumda olduklarını kanıtlama zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır,
- ✓ Yardım almak isteyen kişilerin tek tek bütün kurumları gezerek durumlarıyla alakalı belge toplamasına gerek kalmadan, sadece kimliklerini göstererek yardımı hak edip etmediği belirlenmiştir,
- ✓ Muhtaç bireylerin sosyal yardımlara ulaşma süresi azaltılmıştır,
- ✓ Kamuya ait kurumların yapacağı yardımların gerçekten muhtaç bireylere gönderilmesiyle birlikte mükerrer yardımların önüne geçilmiştir,
- ✓ Sistem sayesinde, kişilerin kamu kuruluşlarına gitmesine ve evrak toplamasına ihtiyaç kalmadığından buralardaki çalışma yükü azaltılmıştır,
- ✓ Vakıflarda yoğunluk giderildiğinden, SYDV sosyal yardım araştırma görevlilerinin muhtaçlık tespitine yönelik ev ziyareti yapmaları için ayrılan süre arttırılmıştır,
- ✓ Veri tabanlarına kayıtlı mevcut bilgilerin istenildiğinde gözden geçirilmesi ve sosyal yardım yapılan hanelerin sosyo-ekonomik durumlarının takibi sağlanmıştır,
- ✓ Sosyal yardım ve sunulan hizmetler alanında yeni politikalar oluşturulmasına yönelik sağlam bir adım atılmıştır,
- ✓ SYDV'lerin iş yükü azaltılmış, ihtiyaç sahibi vatandaşların farklı sosyal yardım hizmetlerine yönlendirilebilmesi için çalışmalar başlatılmıştır (Yeşilırmak, 2010: 41).

2.5.3. Sosyal Yardım Puanlama Yöntemi

Sosyal yardımın adaletli ve objektif kriterler doğrultusunda, fayda sahipleri ile buluşturulması amaçlanan proje SYDV' ler tarafından BSYH Bilgi Sistemi' ne entegre bir şekilde çalışacaktır. Mevcut durum itibariyle puanlama formülünün birinci aşaması olan

ihtiyaç sahibi hanelere uygulanan testlere başlanmıştır. Bu aşamadan sonra muhtaçlık durumları formüle edilen ailelere, muhtaçlık seviyelerine göre yapılacak sosyal yardımların belirlenmesi olacaktır. Sosyal yardım alanların objektif ölçütlere göre belirlenmesi için geliştirilen puanlama yöntemi, yardıma muhtaç kişilerin yapacağı başvuruların tarafsız değerlendirilmesi, daha sağlıklı karar verilmesi açısından önem arz etmektedir. Proje kapsamında puanlama yöntemiyle yapılacak yardımlar, SYD Vakfı'nın hane ziyareti esnasında doldurmuş olduğu bilgi formuna göre değerlendirilmektedir. Kişilerin sosyo-ekonomik durumlarını gösteren bilgi formu ve vakıfların yapacağı diğer sorgulamalar ile hanelere puanlama yapılacak, sonuca göre en uygun sosyal yardım programı uygulanacaktır. SYGM tarafından hazırlanıp TÜBİTAK desteğiyle yürütülen projede, yardım alacak hedef kitlenin belli ölçütler çerçevesinde belirlenmesi, yardımlara muhtaçlık kriterleri getirilmesi ve desteklerden faydalanacak kişiler arasından haksızlıkların engellenmesi için çalışmalar yapılmaktadır.

2.5.4. Sosyal Yardım Hattı

Sosyal Yardım Hattı olan Alo 144; tüm il ve ilçelerde kurulmuş olan SYDV' ler tarafından verilecek olan her türlü sosyal yardım programı (aile destek yardımlarından barınma-gıda-kömür, eşini kaybetmiş kadınlara yardım, engelli ve yaşlılara ödenen aylıklar, ŞNT sağlık ve eğitim yardımları gibi) ve proje desteklerine (hayvancılık projeleri, KASDEP, gelir getirecek projeler, meslek eğitimi ve istihdam, sosyal hizmet projeleri gibi) dair ayrıntılı bilgi almak, arayan kişilerin istek ve önerilerini dinlemek ve gerekli SYD Vakfı'na yönlendirmek için kurulmuş bir sistemdir. Bu proje sayesinde; ihtiyaç sahibi vatandaşların ulaşmak istediği bilgiye ve sosyal yardıma erişim imkânları arttırılmış, böylece kişilere daha hızlı ve doğru bilgi aktarımı sağlandığından, gelen her türlü soru ya da şikâyet değerlendirilerek etkili bir danışmanlık hizmeti sunulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK VE SOSYAL YOKSUNLUKLA MÜCADELEDE SOSYAL YARDIM PROGRAMLARININ YERİ VE ÖNEMİ

Yoksulluğu azaltmak ve yıkıcı etkilerini en aza indirmek için sadece sosyal güvenlik kurumlarının uygulamaları yeterli olmamaktadır. Bu kurum ve kuruluşların dışında toplumun tüm bireylerine ulaşmak ve temel ihtiyaçlarını karşılamak (barınma, sağlık, beslenme gibi) amacıyla çeşitli sosyal yardım programları uygulanmaktadır. SYGM tarafından SYDV aracılığıyla uygulanan bu yardımlar temel olarak; aile, eğitim, sağlık / engelli, aşevi yardımları şeklindedir. Ancak; toplumun değişen dinamikleri içerisinde uygulanan sosyal yardım programları da sürekli bir değişim hâlinde olmaktadır.

Sosyal yardımlar, ihtiyaç sahibi hanelere ayni olarak verilebileceği gibi nakdi olarak da sağlanabilir. Günümüzde SYDV'ler tarafından en çok tercih edilen yardım türü nakdi sosyal yardımlardır. Nakdi yardımlar, sosyal yardımı veren kurum için de sosyal yardımı alan bireyler için de kolaylık sağlamaktadır. Nakdi yani parasal sosyal yardımlar, ihtiyaç sahipleri için kullanım özgürlüğü sağlar. Ancak; parasal yardımı kullanamayacak durumda olan ihtiyaç sahipleri için bu durum farklıdır. Nakdi yardımı ihtiyaçları doğrultusunda kullanamayıp kısa sürede amaç dışı tüketim için kullanabilen insanlar için ayni yardım uygulaması daha efektif sonuçlar doğurmaktadır. Ayni sosyal yardım genel olarak para değil de, yardımın diğer şekillerde verilmesi (madde olarak) anlamına gelmektedir. Ayni yardım uygulamasının, muhtaç durumda olanların nakdi durumda olabilecek parayı başka yerlere harcamasının önüne geçilmesinde önemli işlevi bulunmaktadır (Taşçı, 2010: 60).

Yapılan sosyal yardımlar niteliği ya da niceliğine bakılmaksızın karşılıksızdır. Yardım miktarının ve türünün kararlaştırılmasında, SYD Vakıfları' nın mali imkânları doğrultusunda, kişilerin yoksulluk durumları ve fakru zaruret hâllerinin giderilmesi dikkate alınır. Vakıfların yaptığı yardımlar değişik açılardan farklı sınıflandırmalara tabi olabilmektedirler. Özel ya da genel nitelikli olabilecek sosyal yardımlarla; bireylerin gıda, yakacak, giyim, barınma, eğitim ve sağlık gibi ihtiyaçlarının bir kerede ya da birkaç kerede karşılanması bir defaya özgü geçici yardımlardır. Mütevelli Heyeti, yapılan incelemeler sonucu geçici yardım kararı verdiğinde

yapılması gereken nakdi ya da ayni yardım, ihtiyaç sahibi kişilere bir kerede ya da birkaç ay içerisinde yapılmaktadır. Sürekliliği olan yardımlar ise geçici yardımlara göre; genelde nakdi niteliği olan yardımlardır, ama uzun süreyle yapılması ya da zaman sınırı konmaması yardımların sonsuza kadar süreceği anlamını taşımamaktadır (Bozkuş, 2009: 101).

Tablo12: Nakdi ve ayni sosyal yardımların ihtiyaç durumuna göre dağılımı (2010-2015)

Nakdi Yardımlar (Milyon TL)	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Hastalık / sağlık bakımı	524	727	888	1.154	1.373	1.642
Engelli / malül	2.524	2.898	3.423	3.991	4.531	5.035
Emekli / yaşlı	71.475	79.822	91.648	103.986	116.675	134.160
Dul / yetim	14.016	19.059	22.270	25.403	28.752	31.225
Aile / çocuk	1.738	2.364	2.954	3.475	3.864	4.322
İşsizlik	1.334	1.461	2.023	2.157	2.789	4.732
Sosyal Dışlanma	455	497	584	709	885	978
Ayni Yardımlar (Milyon TL)	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Hastalık / sağlık bakımı	48.905	55.319	59.631	64.684	71.949	78.793
Engelli / malül	1.756	2.756	3.611	4.097	4.720	5.168
Emekli / yaşlı	251	422	489	568	716	754
Dul / yetim	132	141	153	165	180	193
Aile / çocuk	1.942	2.239	2.643	3.424	3.716	4.391
İşsizlik	290	278	408	415	378	523
Sosyal Dışlanma	904	1.099	1.962	2.218	2.386	2.945

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1040

Türkiye genelinde tüm il ve ilçelerde Vakıflar aracılığıyla yapılan sosyal koruma yardımları ve bu yardımlara aktarılan kaynaklar, ASPB tarafından yayınlanan 2016 yılı faaliyet raporunda açıklanmıştır. Hazırlanan rapor sonuçlarına göre; sosyal yardımlardan faydalanan fert/hane sayıları, düzenli/sürekli ya da bir defaya mahsus/geçici yardım alan hanelerin sayıları, maaş hak sahipleri için ödenen miktarlar ve Fon kaynaklarıyla yardımlara aktarılan tutarlar aşağıdaki gibidir;

- ✓ Sosyal Yardımların Gayri Safi Yurt İçi Hasıladaki (GSYİH) Payı; 1,45 %
- ✓ Sosyal Yardım Alan Haneler; 3.154.069
- ✓ Sürekli Yardım Alan Hanelerin Sayısı; 2.342.946
- ✓ Bir Defaya Mahsus Geçici Yardım Alan Haneler; 2.046.888
- ✓ Fon Kaynaklarından Yardımlar İçin Gönderilen Miktar; 5.018.086.885 TL
- ✓ Engelli ve Yaşlı Aylığı Alan Kişi Sayısı; 1.292.355
- ✓ Engelli ve Yaşlı Aylıkları İçin Ödenen Miktar; 4.763.796.699 TL
- ✓ Devlet Tarafından Genel Sağlık Sigortası Primleri Ödenen Kişiler; 6.683.106
- ✓ SGK' ya Ödenen Genel Sağlık Sigortası Prim Desteği; 7.002.820.942 TL
- ✓ 2015 yılındaki verilere göre; 2,15 \$ altında kalan birey oranı; % 0,06
- ✓ 2015 yılındaki verilere göre; 4,30\$ altında kalan birey oranı; % 1,58 (ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu: 48).

3.1. Aile Destek Yardımları

Aile yardımları, asgari geçim düzeyinin altında geliri olan veya hiç geliri olmayan muhtaç hanelerin yaşamlarını idame ettirebilmeleri için temel gereksinimlerini karşılayabilecek şekilde gıda, giyecek, barınma gibi yardımlardan oluşmaktadır. Bu yardımlar ayni ya da nakdi olarak yapılabilir. Yoksulluk içinde bulunan hanelere temel gıda ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla SYDV'lere her dini bayram öncesinde kaynak aktarılmaktadır (SYGM, 2012: 24).

Aile destek yardımları arasında en önemlilerden biri olan gıda yardımları, hanelerin beslenme ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik ayni ya da nakdi olarak verilebilmektedir. Muhtaçlığı tespit edilen hanelere, Mütevelli Heyeti kararıyla bir defaya mahsus ya da birkaç ay devam edecek şekilde yapılan yardımların süresi ya da devamlılığı, kişilerin sosyo-

ekonomik durumlarına göre değişebilmektedir. Vakıfların sahip olduğu mali kaynakların durumuna göre yapılan yardımların miktarı ve türü değişiklik gösterebilir. Fakru zaruret içerisindeki hanelerin temel gıda ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yapılan yardımlar için 2015 yılında aktarılan kaynak 199,79 milyon TL iken, 2016 yılında 199,77 milyon TL olarak hesaplanmıştır. Fakat bu aktarımlar dışında SYD Vakıfları'nın kendi periyodik paylarıyla karşıladıkları gıda yardımlarına da bakıldığında, 2016 yılı içerisinde toplam 656.509 haneye 287,23 milyon TL tutarında kaynak aktarılmıştır.

Tablo13: 2015-2016 Yılı Gıda Yardımlarının Dağılımı

Yıllara Göre	Gönderilen Miktar (Milyon TL)
2015 Yılı Gıda Yardımı	199,79 Milyon TL
2016 Yılı Gıda Yardımı	199,77 Milyon TL

Kaynak: ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu

Aile destek yardımlarından bir diğeri olan barınma yardımları; muhtaç hanelerin yaşamak zorunda oldukları çok kötü durumda olan, eski, yıpranmış ve sağlıklı konutlarının tadilatı, bakımı ve ev için gerekli yıpranmış eşyalarının yenilenmesi (hiç yoksa temin edilmesi) için hem aynı şekilde hem de nakdi olarak yapılacak yardımlardır. Barınma yardımları, olumsuz şartlarda hayatta kalmaya çalışan insanların evlerinin onarılacak daha yaşanabilir hâle gelmesini, daha sağlıklı ortamlara kavuşmasını sağlamaktadır. 2015 yılında barınma yardımları için fondan aktarılan kaynak 72,35 milyon TL, 2016 yılında ise 38,06 milyon TL' dir. SYDV' lerin periyodik payları ile yaptıkları barınma yardımları (ev eşyası almak ve kira ödemeleri) için; 2016 yılında toplam 21.897 haneye 72,76 milyon TL tutarında yardım gönderilmiştir (ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu: 50).

Genel Müdürlük tarafından, barınma ihtiyaçları konusunda yoksul hanelere destek olmak amacıyla onların konut edinmelerini kolaylaştıracak çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmalardan biri olan "Sosyal Konut Yapım Projesi" için, TOKİ yani Toplu Konut İdaresi işbirliğiyle muhtaç durumdaki hanelerin barınma ihtiyacı için konutlar yapılmaktadır. Yapılan sosyal konutlar sayesinde, barınma sıkıntısı içinde olan birçok haneye belli şartlar

çerçevesinde ve geri ödeme koşulu ile ev sahibi olma imkânı sunulmaktadır. Sosyal Konut Projesi başvuru sahiplerinde aranan şartlar şunlardır;

- ✓ Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- ✓ En az 21 yaşında olmak, fakat eşi hayatta olmayan çocuklu kadınlar için yaş koşulu yoktur,
- ✓ Herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmamak,
- ✓ SYDV tarafından muhtaçlığı tespit edilmiş olmak, sosyal yardım almak veya almaya ihtiyacı olmak,
- ✓ Sosyal konutların olduğu yerde en az süreyle bir yıl ikamet etmiş olmak,
- ✓ Başvurmak isteyen kişinin kendisi veya eşinin, çocuklarının ve hane içinde ikamet eden diğer bireylerin üzerine kayıtlı başka bir konutu olmaması,
- ✓ TOKİ'nin yaptığı konutlardan daha önce almamış olmak ve konut kredisi kullanmamış olmaktır (SYGM, 2013: 89).

Tablo14: 2016 Yılında Teslim Edilen Sosyal Konutların Sayısı

Projeler	Proje Sayıları
Çanakkale' de Geyikli	24
Karabük Merkez	66
Erzurum' un Aşkale İlçesi	126
Niğde' nin Altunhisar İlçesi	155
Manisa' nın Turgutlu İlçesi	282
Tekirdağ Merkez	408
Toplamda	1.061

Kaynak: ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu

Aile destek yardımlarından yakacak yardımı ise; 2003 yılından beri Türkiye Kömür İşletmeleri (TKİ) tarafından sağlanan kömürün, SYD Vakıfları aracılığıyla yoksul hanelere dağıtılması şeklinde uygulanmaktadır. Kömürler, Vakıf Mütevelli Heyeti kararı ile ihtiyacı olan muhtaç hanelere en az 500 kg olacak şekilde dağıtılmaktadır. Kömürlerin tüm illere teslim edilmesi Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı sorumluluğunda, kömürlerin dağıtılması

ise ilgili valiliklerin yetkisinde ve Vakıflar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Böylece; hem doğal kaynaklarımız değerlendirilmekte hem de ilgili kurumlar aktif hâle getirilerek istihdama ve ulaşım sektörüne katkıda bulunmaktadır (SYGM, 2012: 37).

Tablo15: 2015-2016 Yıllarında Yapılan Yakacak Yardımları

Yıllar	Kömür Miktarı	Faydalanan Hane
2015	2.608.671 Ton	2.139.667
2016	2.514.448 Ton	2.082.309

Kaynak: ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu

Yoksul hanelerin yakacak ihtiyacının karşılanması için vakıflar tarafından dağıtılan kömürün miktarı ve kömür yardımından faydalanan hane sayıları için ASPB raporlarına bakıldığında; 2015 yılında 2.608.671 ton kömürden toplam 2.139.667 hanenin faydalandığı, 2016 yılında ise 2.082.309 haneye 2.514.448 ton kömür gönderildiği görülmektedir. 2016 yılında kömürün dağıtım aşamasında oluşan nakliye masrafları için fondan vakıflara gönderilen kaynak ise 12.485.417 TL'dir.

3.1.1. Eşi Hayatta Olmayan Kadınlara Düzenli Nakit Yardımı

Yoksulluktan kadınların etkilenme oranının daha fazla olduğu düşünülerek ‘‘Eşini Kaybetmiş Kadınlar İçin Yardım Programı’’ geliştirilmiş ve Boğaziçi Üniversitesi ile işbirliği içinde yürütülmüştür. SYDTFK doğrultusunda 29.12.2011 tarihinde, eşi hayatta olmayan kadınlara nakdi yardım programı başlatılması gerektiği kararı ile Şubat 2012 itibarıyla SYDV’ler tarafından başvurular alınmaktadır. Yardım programı hususunda, hedef kitlede olanların başvuru yapabilmeleri için ikametgahlarının olduğu sınırlar içerisindeki SYD Vakfına gidip yardım talebinde bulunması gerekmektedir. Yardım talebi, ödemeler ve programla ilgili bütün işlemler BSYH veri tabanı üzerinden yürütülmektedir (<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/>). Toplumumuzda kadınların yoksulluğa düşme oranı erkeklere oranla daha yüksektir. Bu sebeple; kadın yoksulluğu sadece ülkemizde değil tüm dünyada çözülmesi gereken sorunlar arasında yer almaktadır. Kadın yoksulluğunun azaltılması, devletlerin yapacağı yeni çalışmalar ve projelerin gerçekleştirilmesine bağlıdır.

Özellikle eşi hayatta olmayan ya da eşinden ayrılmak zorunda kalan kadınlar, işgücüne katılımları ve çocuklarının bakımı konusunda sıkıntılar yaşamaktadır. Bu durumdaki dezavantajlı gruplara devletlerin düzenli gelir yardımıyla destek olması, yoksulluk sınırı altında yaşamaya çalışan kadınların ve çocuklarının sosyal yaşama entegre olmalarını kolaylaştırmaktadır. 3294 sayılı kanun çerçevesinde; kadınların yoksulluk sorunlarını araştırmak ve çözüm üretmek, işgücüne katılımlarını sağlayarak kendilerine olan güveni arttırmak, sosyal dışlanma riskini azaltarak toplumsal hayata dâhil etmek ve çocuklarının yetişmesine katkı sağlamak amacıyla kadınların yoksulluk sorunlarını anlamaya yönelik bir araştırma projesi hazırlanmıştır. Kadınlarla yapılan görüşmelerle proje sonuçlandırılmış, eşi hayatta olmayan ya da eşinden boşanmış yoksul durumdaki kadınların düzenli bir sosyal yardım almaları için yardım programı oluşturulmuştur. SYGM çalışanları ve Boğaziçi Üniversitesi akademisyenleri işbirliği ile; eşi hayatta olmayan yoksul kadınlara yönelik nakit transferi programı hayata geçirilmiştir. SYD Vakıfları tarafından Mütevelli Heyeti kararıyla muhtaçlığı tespit edilen eşini kaybetmiş kadınlara aylık 250 olmak üzere iki aylık dönemlerle 500 TL nakit yardımı verilmektedir. ASPB 2016 yılı raporlarına göre; 2015-2016 yılında eşini kaybetmiş kadınlara yapılan yardım programı için aktarılan kaynak ve programdan faydalanan kişi sayısı aşağıda belirtilmiştir.

Tablo16: 2015-2016 Yıllarında Eşi Hayatta Olmayan Kadınlara Yapılan Yardımlar

Yıllar	Faydalanan Kişi	Gönderilen Kaynak
2015	295.697	820,5 Milyon TL
2016	289.987	810 Milyon TL

Kaynak: ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu

3.1.2. Yoksul Asker Ailelerine Yönelik Nakdi Yardım

Askerlik görevini yürütmekte olan yoksul er/erbaş ailelerine ASPB tarafından düzenli nakit yardımı uygulanmaktadır. Yardım programından yararlanabilmek için bazı koşullar bulunmaktadır. Eğer askeri görevini yapan kişi bekârsa ve ailesinin sosyal güvence kaydı yoksa Mütevelli Heyeti kararıyla asker annesine nakdi yardım ödemesi yapılmaktadır. Askeri görevini yapan kişi evliyse, herhangi bir sosyal güvencesi bulunmayan eşine Mütevelli

Heyeti'nin muhtaçlık kararıyla ödeme yapılmaktadır. Bir başka başvuru koşulu ise; engelli ya da yaşlı aylığı alıp, oğlu veya eşi askeri görevini yapan yoksul vatandaşlara da bu programdan yararlanma hakkı tanınmıştır. Yardım programının tamamlanabilmesi için şu aşamalar bulunmaktadır; vatandaşların başvuruları ikamet ettikleri yerdeki ilgili SYD Vakfı tarafından alınır, başvurusu alınan kişinin bilgileri BSYH veri tabanı üzerinden sorgulanır, sosyal yardım görevlilerinin ev ziyareti esnasında hazırladığı raporlar Mütevelli Heyeti onayına sunulur ve yardım alması uygun görülen kişilere düzenli ödemeler yapılır. Muhtaç durumdaki asker ailelerine düzenli olarak aylık 250 TL olmak üzere iki aylık dönemlerle 500 TL ödeme yapılmaktadır. 2015-2016 yılında bu yardım programı kapsamında yapılan ödemeler için aktarılan kaynak ve düzenli nakdi yardımlardan faydalanan muhtaç asker hane sayısı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo17: Yoksul Asker Ailelerine Yönelik Nakdi Yardımların Dağılımı (2015-2016)

Yıllar	Faydalanan Hane	Gönderilen Miktar (Milyon TL)
2015	101.517	164 Milyon TL
2016	74.562	127 Milyon TL

Kaynak: ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu

Babası askeri görevini yapan yoksul durumdaki 18 yaş altı çocuklar için ise; SYDTK çerçevesinde aylık 100 TL muhtaç asker çocuğu yardımı yapılmaktadır. 2015 yılında 3.803 muhtaç asker çocuğu için 2.349.300 TL kaynak kullanılmış, 2016 yılında aktarılan kaynak 4.036.700 TL olmuş ve 6.313 yoksul asker çocuğuna yardım yapılmıştır.

3.1.3. Doğum Yardımı Uygulaması

Doğum yardımı kapsamında yoksul ailelere 15.05.2015 tarihi itibarıyla, canlı doğan her çocukları için belli tutarlarda ödeme yapılmaktadır. Türk vatandaşlarına ve mavi kartı olanlara yapılacak yardım programı kapsamında; ödemeler ilk çocuğa 300 TL, ikinci çocuğa 400 TL ve üçüncü dâhil sonraki çocuklara 600 TL şeklindedir. Doğum yardımı başvuruları ASPB İl Müdürlükleri ya da Sosyal Hizmet Merkezleri' nde yapılmakta, ödemeler ise anneye verilmektedir (<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr>). Doğum yardımı uygulamasından 2015

yılında 658.663 kişi faydalanmış olup, fondan 241.638.435 TL kaynak aktarılmıştır. 2016 yılında ise; faydalanan kişi sayısı 1.175.124 olmuştur ve aktarılan kaynak 512.441.184 TL'dir.

3.2. Eğitimi Destekleyici Yardımlar

Yoksulluk sıkıntısı çeken toplumdaki dezavantajlı kesimlerin mevcut eğitim olanaklarına erişebilirliğinin az olması, eğitimde eşitliği yok etmekte ve yoksulluk kavramının geçmişten günümüze kadar süregelmesinin önüne geçilmesinde çok büyük problemler oluşturmaktadır. Daha etkin sosyal yardım politikalarının geliştirilmesi ve fakirlikle mücadelede başarı sağlanabilmesi için ilk sıralarda yer alan eğitim etkeni hayati öneme sahiptir. Bu kritik önemden hareketle, sosyal yardım programlarından eğitim yardımlarına SYDTF kaynağından büyük miktar ayrılmaktadır (<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr>). SYDTF yardım programları arasında, sosyal ve ekonomik yoksunluk sıkıntısı içinde olan vatandaşların zorunlu eğitim çağına gelmiş çocuklarına yönelik uygulanan eğitim yardımları önemli bir yer tutmaktadır. Yardımlar kapsamında, ilköğretim ile ortaöğretimde okuyan çocukların okul ihtiyaçlarını temin etmekte zorlanan ihtiyaç sahibi/muhtaç ailelere nakdi ve aynı destek verilebilmektedir. Eğitim materyali yardımı ile; ihtiyaç sahibi hanelerin ilköğretim ve lise çağındaki çocuklarının tüm okul malzemelerinin (önlük / forma, okul çantası, kırtasiye araç gereçleri vs.) karşılanmasına yönelik aynı yardım programları yürütülmektedir. 2015 yılında eğitim materyali yardımları kapsamında, yoksul ailelerin okulla ilgili temel gereksinimlerinin karşılanması amacıyla 15,34 milyon TL kaynak kullanılmıştır. 2016 yılı istatistiklerine göre ise; SYD Vakıfları'nın periyodik paylarından aktardıkları materyal yardımları dikkate alındığında tam olarak 16,67 milyon TL harcama yapılarak 86.633 öğrenciye yardım gönderildiği görülmektedir. Genel olarak eğitim yardımlarının tümüne bakıldığında, SYDTF kaynaklarından aktararak yapılan yardımların payı 2002'de % 23 iken 2016'da % 6'lık bir artışla % 29 olmuştur.

3.2.1. Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) Eğitim Yardımları

ŞNT, ülkemizde yoksulluk sebebiyle eğitim ve sağlık alanlarında yapılan hizmetlerden faydalanma imkânı bulamayan yoksul hanelerin, nakdi transferler aracılığıyla hizmetlere erişimlerini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Daha geniş anlamda ŞNT, Türkiye'de 3294

sayılı SYDTK çerçevesinde; yoksulluğa bağlı sebeplerle çocuklarını okuldan alan ya da okula gitmesini sağlayacak maddi durumu olmayan aileleri desteklemek, okul öncesi çocukların düzenli şekilde sağlık kontrollerinin yapılmasını sağlamak ve doğumunu sağlık kuruluşlarından birinde gerçekleştiremeyen fakru zaruret içindeki yoksul haneleri desteklemek için geliştirilen şarta dayalı nakdi destek programıdır (Çoğurcu, 2010: 28). 2001 krizinden sonra bir Dünya Bankası Projesi olarak yürürlüğe giren ŞNT programı, bugün iç kaynak kullanılarak yürütülmektedir. Muhtaç ailelere yönelik, okul yaşında olan çocuklarını okula göndermeleri, daha küçük yaşta olanları da sağlık kontrolünden geçirip aşılatmaları koşuluyla düzenli nakdi yardım yapılmasını içeren bu programlar özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde büyük başarı yakalamıştır (Buğra, 2008: 234).

Ülkemizde nüfusun en fakir % 6'lık grubu oluşturan hanelere, eğitim yaşına gelen çocuklarını okula göndermeleri, ilköğretim ve ortaöğretime giden/devam eden çocuklarının ise % 80 oranla eğitime katılımlarını devam ettirmeleri koşulu ile düzenli Şartlı Nakit Transferleri (ŞNT) eğitim yardımları kapsamında Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) yapılmaktadır. Yoksulluk sorunu yaşayan ailelerin eğitim hizmetlerinden faydalanmalarını kolaylaştırıcı program sayesinde okul hayatı başlayan ya da devam eden öğrencilerin desteklenmesiyle ailelerin sosyal dışlanma riskiyle karşılaşma oranı azalmaktadır. ŞEY ödemeleri, bankacılık sistemi kullanılarak kadının toplum içindeki konumunun güçlendirilmesi amacıyla anneler adına açılan hesaplara aktarılmaktadır.

Tablo18: 2016 Yılında Yapılan Şartlı Eğitim Yardımları / Kız-Erkek

ŞEY		Faydalanan Kişi	Faydalanan Hane
İlkokula giden	Kız Öğrenciden	453.310	381.527
İlkokula giden	Erkek Öğrenciden	469.547	400.958
Ortaokuldaki	Kız Öğrenciden	449.982	369.278
Ortaokuldaki	Erkek Öğrenciden	463.340	386.673
Lisede okuyan	Kız Öğrenciden	246.407	210.652
Lisede okuyan	Erkek Öğrenciden	244.783	216.005
Toplamda		2.132.741	1.004.736

Kaynak: ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu

Ödemeler aylık olarak yapılmaktadır ve miktarları şu şekildedir;

- İlköğretime giden erkek öğrenciye ödenen miktar 35 TL
- İlköğretime giden kız öğrenciye ödenen miktar 40 TL
- Ortaöğretime giden erkek öğrenciye ödenen miktar 50 TL
- Ortaöğretime giden kız öğrenciye ödenen miktar 60 TL

3.2.2. Taşımali Eğitimde Öğle Yemeği Hizmeti

1997 yılından itibaren başlatılan 8 yıllık temel eğitim uygulaması hususunda, taşımali eğitim yardımları da uygulanmaya başlanmıştır. Merkezi okullara taşınan muhtaç durumdaki öğrencilere öğle yemeği verilmesini içeren taşımali eğitim yardımı; il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından 2003–2004 eğitim öğretim yılı itibarıyla kaynağı SYDTF’den karşılanmak üzere yürütölmektedir. 2016 yılında taşımali eğitim kapsamında öğle yemeği yardımına fondan aktarılan kaynak 460 milyon TL’dir.

3.2.3. Öğrenci Taşıma Barınma ve İaşe Yardımı

Sosyal Yardımlaşma Vakıfları tarafından verilen eğitim destekleri arasında yer alan öğrenci taşıma, barınma ve iaşe yardım programı kapsamında; taşımali eğitim sistemine dâhil olamamış muhtaç ailelerin ilköğretim ve ortaöğretime giden çocuklarının hem ulaşım ihtiyaçları karşılanmakta hem de barınma konusunda sorun yaşamamaları için destek verilmektedir. Öğrenci taşıma, barınma ve iaşe yardım programı için 2016 yılında fondan 340.151 TL kaynak gönderilmiştir. 2016 yılı içerisinde bu kapsamda SYD Vakıflarının periyodik paylarından 1.144.765 TL kaynak aktarılmış ve yapılan desteklerden 2.083 hane faydalanmıştır.

Ayrıca ölkemizde engellilerin toplumsal yaşama entegrasyonunun sağlanması açısından, mevcut eğitim sistemimize katılımlarının sağlanması konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Bu sebeple; 2004-2005 eğitim ve öğretim ikinci dönemi itibarıyla özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin eğitime katılımını arttırmaya yönelik okullarına ücretsiz götürölmesi için SYDTF’ den kaynak ayrılmaktadır. Proje; MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmeti Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Engelliler İdaresi Başkanlığı ve Genel

Müdürlüğü işbirliği içerisinde yürütülmektedir. İlk sene yalnız otistik engelli ve zihinsel engelli öğrencileri kapsayan projeye daha sonra tüm engelli gruplar (zihinsel, otistik, işitme, görme ve ortopedik engeli olanlar) dâhil edilmiştir. Proje sayesinde, özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin okul ulaşımının ücretsiz olması sağlanarak, engelli öğrencileri okula gitmeye teşvik etmek, öğrenciler arasında okula gidilme oranlarını arttırmak ve öğrencilere okul sevgisini aşlamak kolaylaşmıştır (Çoğurcu, 2010: 21).

3.3. Özel Amaçlı Yardımlar

Özel amaçlı yardımlara, sosyal etkilenme, ekonomik durum, doğal olaylar ve yapısal faktörlerden kaynaklanan olumsuz durumlarda ihtiyaç duyulmaktadır. Özel amaçlı yardım uygulamaları içerisinde afet yardımı, aşevi yardımı ve terör zararı yardımı bulunmaktadır.

3.3.1. Afet (Acil Durum) Yardımı

Doğal afet durumlarında ailelerin özellikle ev onarımını ve ev eşyası taleplerini karşılamaktadır. Mağdur olan bireyin normal yaşamına dönmesi için ayni destek yapılmakla birlikte, bu tür yardımlarda bir sınır bulunmamaktadır. Doğal afetler sebebi ile mağdur olan vatandaşların zararları Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından karşılanmaktadır. Bu kurum, afet durumlarında ayni ve nakdi yardım yapabilmektedir. Günlük hayatı olumsuz etkileyen doğal afetler, yangın, sel ya da depremden zarar görmüş mağdur insanların tüm zaruri ihtiyaçlarının (gıda, giyim, barınacak yer) giderilmesi amacıyla SYD Vakıfları tarafından, 2016 yılında fondan aldıkları 11.848.642 TL kaynak ile bu yardım programı için destek yapılmıştır.

3.3.2. Aşevi Faaliyetleri

Aşevi yalnızca günümüz toplumsal yapısında kullanılan bir sistem değildir. Buna en güzel örnek Osmanlı Dönemi' nde işletilen Hürrem Sultan İmareti' dir. O dönemlerde, dört yüz yoksul ve dindar, ihtiyaç sahibi ve güçsüz insanları beslemek amacıyla kurulmuş bir aşevi bulunmaktaydı (Singer, 2012: 133).

Türkiye genelinde yoksulluğun ve işsizliğin daha belirgin yaşandığı yerlerde, dul, engelli, yaşlı, kimsesi olmayan ve muhtaç durumda olan ihtiyaç sahibi vatandaşlara aşevleri

aracılığıyla (toplam 51 aşı) günlük sıcak yemek verilmektedir. 2016 yılında, 54 SYD Vakfı' na aşı yardım faaliyetleri kapsamında teşvik fonundan toplam 14.212.281 TL kaynak gönderilmiştir. Aşevlerinden faydalanan kişilerin büyük kısmı, günlük besin ihtiyacını karşılayacak düzeyde yiyecek bulamayan ve sokakta yaşayan evsizlerden oluşmaktadır.

Tablo19: Aşevi Faaliyetleri 2015-2016

Yıllar	Faydalanan Kişi	Gönderilen Miktar (Milyon TL)
2015	30.391	12,25 Milyon TL
2016	23.509	14,21 Milyon TL

Kaynak: ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu

3.3.3. Terör Zararını Karşılama Yardımı

Terör olayları nedeniyle mağdur olan muhtaç ve fakir durumdaki vatandaşların acil şekilde gıda, barınma, giyim, eğitim ve yol gibi gereksinimlerini karşılamaya yönelik yapılan yardımlardır. Terörden mağdur olan vatandaşların hızlı ve acil ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve en kısa sürede mağduriyetlerini giderebilmek için önemli bir uygulamadır. Bu hususta, 2016 yılı için SYDTF' den aktarılan miktar 161.576.180 TL' dir.

3.4. Sağlık Hizmetleri

SYD Vakıfları tarafından sunulan sağlık hizmetleri arasında bulunan tedavi destek yardımları kapsamında, bazı yoksul vatandaşların sağlık harcamaları SYDTF kaynaklarından sağlanmaktaydı ve genellikle bu yardımlardan faydalanan kişiler yeşil kart sahipleriydi. 5510 Sayılı Kanun ile belirlenen Genel Sağlık Sigortası (GSS) hakkındaki hükümlerin, 2012 yılında yürürlüğe girmesiyle beraber bütün kesimlerin sağlık ve tedavi hizmet giderleri GSS' nin alanına girmiştir. Teşvik fonunun tedavi destek yardımları dışında, bir de Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) Sağlık Yardımları bulunmaktadır. Şartlı Nakdi Transferlerin içerisindeki sağlık yardımları, en önemli sağlık hizmeti alt bileşeni olarak; nüfus içindeki en yoksul kesimde yer alan hanelerdeki çocukların sağlık gereksinimlerini karşılamayı ve hizmetlere erişimi arttırmayı hedefleyen bir sistem olacak şekilde, ŞNT Sağlık Yardımları Programı adı altında 2003 yılından beri uygulanmaktadır.

3.4.1. Genel Sağlık Sigortası (GSS) Gelir Tespiti ve Prim Desteği

1 Ekim 2008 tarihli 5510 Sayılı Kanun'un Sosyal Sigortalar ve GSS uygulamasına yönelik hükümlerinde, ödeme sıkıntısı yaşayan vatandaşların GSS kapsamına alınması gerektiği ve bu vatandaşların GSS primi ödemelerinin devlet tarafından yapılması gerektiğine değinilmiştir. Bahsi geçen uygulamaya, 1 Ekim 2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı kanundan 3 yıl sonra geçilmesi düşünülmüştür (Hacımahmutoğlu, 2009: 96). 31 Aralık 2011 tarihinde yeşil kart sistemi sona ermiş ve uygulamaya konulan zorunlu Genel Sağlık Sigortası uygulamasıyla ülkedeki bütün vatandaşlar GSS kapsamına girmiştir. GSS kapsamında gelir tespiti uygulaması SYD Vakıfları tarafından yapılmaktadır.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve GSS Kanununa göre; genel sağlık sigortası yükümlüsü kişilerin gelir durumlarının tespit edilmesi ve durumların tesciline yönelik usul ve esasların belirlenmesini içeren yönetmelik, 5 Aralık 2012 tarihinde düzenlenmiştir. İlgili yönetmeliğe göre; GSS' li ya da bakmakla sorumlu olduğu kişi durumunda olmayanlar ile GSS' li ya da bakmakla sorumlu olduğu kişi durumu sona ermiş kişilerin, SGK tarafından resmen GSS' li oldukları tescil edilmiştir. Bu kişilere SGK tarafından, gelir durumu tespitlerini yaptırmaları amacıyla bir ay içerisinde ilgili SYD Vakıfları' na başvurmaları gerektiği bildirilmiştir.

Tablo20: 2016 Yılı Ocak – Aralık Dönemi Gelir Düzeyleri

Gelir Kodları	Kişi Başı Gelir Durumları	(Aylık)	Gelir Aralıkları (TL)
GO	Brüt asgari ücretin 1/3'ünün altındaysa		0 ile 549,00
G1	Brüt asgari ücretin 1/3'üyle asgari ücret arasındaysa		549,00 ile 1.647,00
G2	Brüt asgari ücretle asgari ücretin 2 katı arasındaysa		1.647,00 ile 3.294,00
G3	Brüt asgari ücretin 2 katından çok ise		3.294,00 ve üstü

Kaynak: ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu: 57

1 Ocak 2012 tarihinden beri GSS gelir tespiti işlemleri SYD Vakıfları tarafından BSYH bilişim sistemi üzerinden yapılmaktadır. SYDV'lere başvuruda bulunan kişilerin

BSYH sistemi üzerinden veri tabanlarındaki kayıtlı bilgileri incelenmekte, bilgiler arasında gelir durumları ve mal varlıklarına bakılmaktadır. Gelir tespiti için aileler ikamet ettikleri yerlerde ziyaret edilir, yapılan hane ziyaretleri sırasında ailelerin sosyo-ekonomik durumlarının değerlendirilmesi kayıt altına alınmaktadır. Bahsedilen bilgiler ışığında vakıfların mütevellî heyetleri, ailelerin ortalama olarak aylık gelirlerinin düzeyini/seviyesini yukarıdaki sınıflandırmaya göre belirlemektedir. GSS uygulamasına geçildiği 1 Ocak 2012 ile Aralık 2016 tarihleri arasında toplam olarak 24.820.523 vatandaşın gelir tespiti sonuçları SGK' ya gönderilmiştir (ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu: 57).

Tablo21: Sosyal Güvenlik Kurumu'na İletilen Genel Sağlık Sigortası Gelir Sonuçları (2016)

Gelir Kodları	G0	G1	G2	G3
Birey Sayısı	2.310.421	818.624	56.810	7.719
Birey Dağılımı %	% 72,35	% 25,63	% 1,78	% 0,24
Ailelerin Sayısı	656.252	277.877	21.123	2.973
Ailelerin Dağılımı %	% 68,49	% 29,00	% 2,20	% 0,31

Kaynak: ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu: 57

2016 yılında Sosyal Güvenlik Kurumu' na iletilen Genel Sağlık Sigortası gelir durumu sonuçlarına göre; toplamda 3.165.406 kişinin ve 945.331 ailenin gelirlerinin tespit sonuçları SGK' ya bildirilmiştir. 2016 yılı Ocak – Aralık dönemi kişi başı aylık gelir düzeyleri sınıflandırmasına göre belirlenen gelir testi sonuçlarında; 0 – 549,00 TL gelir aralığındaki kişi sayısı 2.310.421, hane sayısı ise 656.252'dir. Yani; brüt asgari ücretin 1/3'ünün aşağısında kalan kişilerin oranının % 72,35, hanelerin oranının ise % 68,49 olduğu görülmektedir. 818.624 kişinin ve 277.877 hanenin ise; asgari ücret ile brüt asgari ücretin 1/3'ü arasında sayılan 549,00 – 1.647,00 TL gelir aralığında yaşadığı hesaplanmıştır. 1.647,00 ile 3.924,00 TL gelir aralığında yaşayan kişilerin oranı % 1,78, ailelerin oranı ise; 2,20 şeklindedir. Bu oranlar en son gelir aralığında yani; 3.294,00 TL ve üstündeki gelire sahip kişilerde % 0,24, ailelerde % 0,31 olduğundan, gelir tespiti sonuçlarında toplamda 7.719 kişi ve 2.973 hanenin brüt asgari ücretten iki kat fazla gelire sahip olduğu görülmektedir.

Tablo22: GSS Primleri Karşılana Kışi Sayısı/Ödenen Tutar – Ekim/Kasım/Aralık (2016)

KAPSAM	EKİM Kişi Sayıları	Tutarı	KASIM Kişi Say.	Tutarı	ARALIK Kişi Say.	Tutarı
GSS Primleri Desteği	4.825.058	310.157.394,00	4.788.211	311.329.403,44	7.369.611	477.640.728,28
65 Yaş 2022 60/C3	1.174.085	232.031.033,32	1.174.131	232.044.288,38	1.173.362	231.889.681,24
Gazi 1005	11.866	2.345.196,24	31.716	6.268.350,24	11.928	2.357.449,92
Vatani Hizmet 3292	59	11.660,76	67	13.241,88	54	10.672,56
Nakdi Tazminat 2330	925	182.817,00	1.018	201.197,52	937	185.188,68
2828 Sayılı Kanun	52.187	10.136.593,32	52.415	10.200.846,16	52.681	10.249.558,26
Terör 64 Harp Malül	4.154	820.996,56	4.767	942.149,88	4.278	845.503,92
Köy Korucusu 442	58.385	11.535.726,34	58.389	11.536.694,79	58.318	11.520.949,51
Olimpiyat 5774	438	86.566,32	439	86.763,96	430	84.985,20
Kısmi Süreli GSS Prim Desteği (yeşilkart)	27.932	1.144.363,74	30.472	1.228.093,01	31.314	1.248.658,04
Anne Babası Olmayan 18 Yaş Altı Sigortalılar	48	18.973,44	48	18.973,44	48	18.973,44
6284 Sayılı Kanuna Göre Tedbir Verilenler	4	263,52	5	318,42	5	243,75
Anne Babası Bakmayan 18 Yaş Altı	3.739	242.205,62	3.798	246.125,46	3.888	252.693,72
Engelli Yakını	56.749	3.738.404,51	56.731	3.737.425,10	56.679	3.733.797,32
6663 Sayılı Kanun Kapsamında 60/C - 1	785,00	50.303,79	902	58.352,14	1.087	70.449,85
TOPLAM	6.216.414	572.502.498,48	6.203.109	577.912.223,98	8.764.620	740.109.533,69

Kaynak: ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu: 59

3.4.2. Şartlı Sağlık Yardımı (ŞSY)

Şartlı Sağlık Yardımları (ŞSY) programına başvuru yapan kişilerin muhtaçlık durumunun tespiti merkezi sistemde kayıtlı veri tabanları kullanılarak, 13 farklı kurum ile işbirliği içerisinde ve sistem üzerinde toplam 28 sorgulamayla yapılmaktadır. Ayrıca ŞSY; programa başvuran kişilerin sağlık durumlarına yönelik bilgilerin Aile Hekimliği Bilgi Sistemi'nden (AHBS) anında/online şekilde alınmasını ve bütün işlemlerin internet üzerinden yönetilmesini sağlayan e-devlet uygulamalarından biridir. Belirli aralıklarla yapılan sorgulamalar sonucunda hem muhtaç hanelerin durumlarındaki değişimler saptanmakta; mal-mülk bilgileri, iş durumları, sosyal güvenceleri gibi, hem de hanelerin sosyal yardım almayı hak edip/etmediği durumu ya da sosyal yardım alıyorsa desteğin devam edip/etmeme durumunun takibi yapılmaktadır (Çoğurcu, 2010: 25).

Ülkemizde nüfusun en muhtaç kesiminde kalan ihtiyaç sahibi ailelere destek olmak amacıyla, 0-6 yaş aralığındaki çocuklarını daha düzenli olacak şekilde sağlık muayenelerini yaptırmaları şartıyla “Şartlı Sağlık Yardımı” kapsamında, düzenli nakdi/parasal yardım yapılmaktadır. Sağlık yardımı programı alanında hanelere yapılacak ödemeler her çocuk için aylık 30 TL şeklindedir. Şartlı Sağlık Yardımları için ödenecek olan miktarlar doğrudan anneler adına açılan hesaplara yatırılmaktadır.

Tablo23: 2015-2016 Yılı Şartlı Sağlık Yardımları (Çocuk – Kadın)

ŞSY	2015 Yılında Gönderilen Miktar (Milyon TL)	2016 Yılında Gönderilen Miktar (Milyon TL)
Çocuk	343,85	400,38
Kadın	19,23	21,62

Kaynak: ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu

Ocak 2005 tarihinden beri uygulanan Şartlı Nakit Transferleri yardımlarından ŞNT gebelik yardımları için; hedef kitledeki anne adaylarına gebelik süresi boyunca düzenli şekilde sağlık muayenelerini yaptırmaları, doğumların gerçekleştirilmesi için sağlık kuruluşlarını tercih etmeleri ve doğumlar sonrasında bakımla ilgili gereken hizmetlerin sağlık kuruluşlarında yapılması şartıyla düzenli parasal/nakdi yardımlar verilmektedir (SYGM, 2009). ŞNT gebelik yardımı; doğumun sağlık kuruluşunda gerçekleşmesi durumunda bir defa

verilecek 75 TL, düzenli kontrollerin yapılması durumunda doğum öncesinde verilecek aylık 35 TL, doğum sonrasında ise iki defa verilecek 35 TL şeklinde yapılmaktadır.

3.5. Engelli ve Yaşlı Aylıkları

2022 Sayılı Kanun hükümlerinde; 65 yaşını dolduran yoksul, kimsesi olmayan, güçsüz durumdaki Türk vatandaşlarıyla, muhtaç ve engelli Türk vatandaşları için maaş bağlanması gerekliliğine yönelik düzenlemeler yapılmış ve birtakım hükümlerde değişiklikler olmuştur. Yönetmeliğin, değişen kanun hükümlerine uyumlu hâle getirilmesi için mevzuat çalışması yapılmış ve bu yapılan düzenleme sonucu yaşlı vatandaşlara yönelik yapılması gereken muhtaçlık değerlendirmelerindeki kıstaslardan hane yaklaşımı anlayışı terk edilerek, yaşlı vatandaşın lehine olacak biçimde eşi ve kendisinin geliri dikkate alınmaya başlanmıştır. Bu durumda, yaşlı vatandaşın eşinin ve kendisinin geliri dikkate alınarak muhtaçlık değerlendirmesi yapılacak ve yaşlı kişiler istediklerinin yanında yaşayabilecek, aylıkları da kesilmeyecektir. Yasa kapsamında ödenecek engelli ve yaşlı aylıkları her yıl Mart, Haziran, Eylül, Aralık aylarında üçer aylık periyodlarla verilmektedir (ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu: 61).

Türkiye' nin sosyal politika tarihinde en eski ve toplumun geniş kesimlerini kapsayan sosyal yardım uygulamasından biri yaşlılık aylığı uygulamasıdır. 65 yaşını doldurmuş olup, sosyal güvenlik kurumlarından herhangi bir gelirin olmaması durumunda ya da sigortalı olmayı gerektirecek bir işte çalışılmaması gibi durumda yaşlı aylığından faydalanmak mümkündür. Engelli ve yaşlı aylıkları, Sosyal İnceleme Raporları ve Mütevelli Heyeti Kararları ile yapılacak muhtaçlık değerlendirmesi sonucunda ihtiyaç sahibi kişilere üçer aylık olacak şekilde ödenmektedir. Engelli aylıklarında da yaşlı aylığında belirtilen muhtaçlık sınırının üzerinde gelir olmaması durumu aranmaktadır. Vakıflar tarafından Sosyal İnceleme Raporları hazırlanmakta ve Mütevelli Heyeti kararları ile muhtaçlık değerlendirmeleri sonuçlandırılmaktadır. Engelli aylıkları da üçer aylık periyodlarla ödenmektedir. Bu aylıklar iki grupta değerlendirilmiş olup, %40-69 arası sağlık kurulu raporu olanlar ile %70 ve üzeri sağlık kurulu raporu olanlar şeklindedir. Engelli aylıklarına başvuracak kişilerin 18 yaşından büyük ve 65 yaşından küçük olması gerekmektedir. Engelli yakını aylığı sosyal yardım programından faydalanabilmek için ise; SYDV'lere engelli birey adına başvurulması gerekmektedir.

Ayrıca 1 Ocak 2015 tarihinden bu yana Genel Müdürlük tarafından, bakıma muhtaç engelli kişilerin evde bakımı için sunulacak destek ve sosyal koruma yardımlarına yönelik ödenek gönderme işlemleri yapılmaya başlamıştır. Engelli vatandaşların evde bakımına destek amacıyla verilen sosyal yardımların 2016 Yılı Temmuz-Aralık dönemindeki aylık tutarı 932,59 TL' dir. Evde bakım için verilen destek ve yardımlardan 481.141 kişi faydalanmış ve yardımlar için SYDTF' den 5.198.212.010 TL kaynak aktarılmıştır.

3.5.1. Silikozis Aylığı

SGK Sağlık Kurulu tarafından meslek hastalıklarının tespit edilmesi hükümleri kapsamında, Slikozis hastalığı sebebi ile meslekte kazanım gücünü en az % 15 kaybetmiş olduğuna karar verilen vatandaşlara bağlanan aylıktır. 25 Şubat 2011 tarihinden itibaren üç aylık sürede talepte bulunulması şartı vardır. 2016 yılında mevcut aylık alan slikozis hastaları için; % 15-% 34 arası raporlu ise aylık 740,98 TL, % 35-% 54 arası raporlu ise aylık 846,83 TL, % 55 ve üzeri raporlu ise 943,61 TL ödeme yapılmaktadır.

Tablo24: 2022 Sayılı Kanun Kapsamındaki Aylıklar (2016 Ocak-Aralık Dönemi)

Aylığın Cinsi	Faydalanan Kişi	Tutarı	Gönderilen Miktar
Yaşlı Aylığı (65 yaşın üzeri)	620.019	228,35	1.579.660.587,40
Engelli Aylığı (%40 ile %69)	338.814	342,92	1.277.759.722,65
Engelli Aylığı (%70 ve üstü)	284.951	514,38	1.577.380.545,78
Engelli Yakınına Aylık (18yaşın altı)	91.478	342,92	327.264.887,48
Silikozis Aylığı (%15-%34 raporlu)	-	740,98	-
Silikozis Aylığı (%35-%54 raporlu)	189	846,83	1.730.955,83
Silikozis Aylığı (%55 ve üstü)	-	943,61	-

Kaynak: ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PROJE DESTEK PROGRAMLARI VE İSTİHDAM YARDIMLARI

SYDTK kapsamında yer alan maddeler doğrultusunda SYGM, yoksullara yönelik yoksulluğu azaltıcı sosyal yardım faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Genel Müdürlük, özellikle muhtaç durumda olan, hiçbir sosyal güvenliği olmayan, geçimini sağlayabilecek düzeyde dahi herhangi bir aylık veya geliri olmayan vatandaşlara yönelik sosyal yardım uygulamalarını arttırırken, yine SYDTK maddeleri içerisinde yer alan, küçük bir yardımla üretken hâle geçebilecek kişilere destek sağlanması ve topluma faydalı olabilecek projelerin desteklenmesi hükmü doğrultusunda fon kaynakları ile birçok sosyal yardım hizmetleri gerçekleştirmektedir. SYGM, Dokuzuncu Kalkınma Planı çerçevesinde, yoksulluğu azaltmaya yönelik çeşitli sosyal yardım ve hizmetleri uygularken, yardımların hem yoksulluğu önleyici hem de yoksul bireyleri üretken hâle getirici olmasına önem vermektedir. Bu doğrultuda, SYDTF kaynaklarıyla yapılacak sosyal yardım hizmetleri ile bireyler pasif durumdan çıkarılıp üretken hale getirilerek, bu yönde gelir elde edilecek kalıcı projeler ve istihdam projeleri desteklenmektedir (Çoğurcu, 2010: 19).

Türkiye’ de, yoksullukla mücadelede yeni sosyal politikalar üretmeye yönelik ihtiyaç sahibi hanelere yapılan ayni ve nakdi yardımların yanı sıra istihdam oluşturacak yardımlar yapılmaya başlanmıştır. 2001 yılından itibaren izlenen bu yeni politikada, kamu ve özel kuruluşlarla işbirliği içerisinde istihdam projeleri yürütülmüştür. Proje destek faaliyetleri ve istihdama yönelik yapılan yardımlar, yoksullukla mücadelede geçici çözümler yerine geleceğe yönelik kesin çözümler getirmektedir. Hayata geçirilen projeler ile hem ekonomiye katkı sağlanmakta hem de yoksul bireylere yeni fırsatlar sunulmaktadır. SYDGM tarafından, SYDTF kaynakları aktararak ve SYD Vakıfları aracılığıyla birçok yoksul vatandaşa gelir elde etmeye yönelik sosyal yardım sağlanmaktadır.

3294 Sayılı SYDTK kapsamında, SYGM tarafından yoksul vatandaşların toplum içerisinde daha aktif ve üretken hâle getirilmesi ve sosyal hayata katılımlarının sağlanmasına yönelik proje destekleri yapılmaktadır. Gelir elde etmeye yönelik yapılacak bu proje destekleriyle birlikte, yoksul vatandaşlara verilecek küçük bir yardım veya eğitim sayesinde yeni iş fırsatları sunularak, bireylerin ekonomide aktif ve daha üretken hâle gelmeleri

sağlanmaktadır. 2015 yılına kadar SYDTF kaynaklarıyla desteklenen Gelir Getirecek Projeler, 02.07.2015 tarihinden itibaren Fon Kurulu'nda alınan kararlar ile değişikliğe uğramıştır. Sadece daha önce uygulanmış Gelir Getirici Projeler ile Kırsal Alan Destek Projeleri'nin geri ödemelerinin, Vakıfların kaynaklarıyla veya SYGM' den izin alınarak Proje Destek Esasları doğrultusunda yürütülmesi öngörülmüştür. SYGM' nin gelir getirici proje desteklerinin yanı sıra dezavantajlı grup içerisinde yer alan yoksul vatandaşlara yönelik, onların sosyal hayata entegre olmalarını kolaylaştıracak Sosyal Hizmet Projeleri de bulunmaktadır. Genel Müdürlük tarafından yürütülen söz konusu Gelir Getirici Projeler, Meslek Eğitimi ve İstihdam Projeleri ile Sosyal Hizmet Projelerinin hazırlanması ve uygulanması için ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılmaktadır (ASPB, 2015 Yılı Faaliyet Raporu: 136-137).

Tablo25: 2016 Yılında Reddedilen ve Kabul Edilen Projeler

Proje Çeşitleri	Kabul Gören Projelerin Sayısı	Kabul Edilmeyen Projelerin Sayısı	Sisteme İşlenen Projeler
Gelir Getirecek (Geri Dönüşlü)	213	36	311
Gelir Getirecek (Kaynağı Fon)	0	0	0
Sosyal Hizmetlere Yönelik	448	164	740
Toplam	661	200	1051

Kaynak: ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu

Sosyal destek projeleriyle, sosyo-ekonomik yoksunluk içerisinde olan ihtiyaç sahibi kişilerin toplumsal ihtiyaçlarını karşılayarak topluma entegre olmaları ve ekonomide daha üretken duruma geçerek, sürdürülebilir gelire ulaşmaları amacıyla iş kurma projelerine destek verilmektedir. Bu tür projelerin yanında sosyal içerikli projeler yürüterek, dezavantajlı grupların dışlanma riskinin azaltılması, sosyal adaletin pekiştirilmesi ve düşük maliyetli sosyal hizmetler sunulmaya çalışılmaktadır (SYDGM, 2011: 67).

4.1. Gelir Getirecek Proje Destekleri

Yoksul bireylerin sadece günlük ihtiyacını karşılamaya yönelik yapılan ve vatandaşları pasif durumda bırakan sosyal yardım anlayışının terk edilmesiyle birlikte, sürekli gelir elde etmeye yönelik projelerin desteklenmesi anlayışıyla bireyler pasif durumdan çıkarak üretken

duruma geçmektedir. Bu durumda SYGM'nin yapması gereken 3294 sayılı kanun çerçevesinde, geçici bir yardım veya verilecek eğitim öğretimle birlikte üretken hâle geçebilecek muhtaç bireylerin desteklenmesini sağlamaktır. Bu bağlamda, topluma faydalı olacak ve sürekli üretim hâlinde olabilecek kişilere yönelik fon kaynaklarından gerekli miktar aktarılarak gelir getirici projelere destek verilmektedir. Vakıflar tarafından aktarılan kaynaklarla hem yoksul vatandaşların günlük ihtiyacını karşılayıcı nitelikte sosyal yardımlar yapılmakta, hem de kişilerin kendi gelirlerini elde etmelerinin yolu açılmaktadır. SYGM'nin fon kaynaklarıyla yürüttüğü sosyal yardımlar ve projeler, muhtaç durumda olan kişilerin topluma daha faydalı hâle gelmelerini ve üretken duruma geçebilmelerini kolaylaştırmaktadır. SYGM tarafından verilen proje destekleri bitkisel ve hayvansal üretim ya da tarım ürünleri işlemeye yönelik olduğu gibi; kuaförlük, tesisatçılık, terzilik ya da lokantacılık gibi vatandaşların kurmak istedikleri işlere göre de değişiklik göstermektedir.

Gelir getirecek projelerin desteklenmesindeki amaç; çalışması mümkün durumda olan muhtaç ve yoksul vatandaşların geçimlerini sağlayabilmesi için onlara kendi özel işlerini kurma imkânının verilmesi, muhtaç kişilerin devamlılığı olan bir gelire kavuşturulmasıyla beraber sosyal yardım alan kitleden çıkarılması, sosyal dışlanma ve yoksulluğa maruz kalan ya da bu riski taşıyan kişi ve kesimlerin sosyal ve ekonomik hayata katılımlarının aktifleştirilmesi ve içinde bulundukları yaşam koşullarının kalitesinin artırılarak toplumsal bütünleşme ve dayanışmayı sağlamaktır (Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, 2012: 31).

Gelir getirecek projeler için kentsel ve kırsal ayrım olmaksızın kişi başı 15.000 TL nakdi yardım verilmektedir. Gelir getirecek projelerin geri dönüşleri; ilk 2 yıl ödeme olmaksızın, geriye kalan 6 yıl içinde eşit şekilde 6 taksit ve vadesi 8 yıl olması koşuluyla faiz olmayacak şekilde gerçekleşmektedir. Gelir getirecek projelerin desteklendiği meyvecilik alanlarında proje konusu etkinliğin uzun zamanda gelir getirecek bir tür ekonomi faaliyeti olduğundan, proje geri ödemeleri; ilk 5 yıl ödeme olmaksızın, geriye kalan 6 yıl içinde eşit şekilde 6 taksit ve vadesi 11 yıl olması şartıyla faiz olmayacak şekilde düzenlenmiştir (ASPB, 2015 Yılı Faaliyet Raporu: 138).

Gelir getirecek iş kurma projelerinde bir konu sınırlaması bulunmamaktadır. İş kurma projelerinde başvuru sahiplerinin o işi yapabilecek bilgi ve tecrübeye sahip olmaları gerekmektedir. Bu projelerin uygulanmasında SYD Vakıfları'nın dikkat ettiği konular şunlardır;

- ✓ Girişimde bulunmak isteyen kişinin yapmak istediği proje konusunda deneyimli olması, daha önceden o işle ilgili bilgi sahibi olması ve bunu belgelemesi gerekmektedir,
- ✓ Yapılmak istenen projenin maliyeti çok yüksek olmamalı, devamlılığı sermayeye bağlı olmamalı ve konusu pazarlama ya da satışa yönelik olmamalıdır,
- ✓ Projenin uygulanma alanı kişinin mülkiyetinde olmadığı durumlarda, proje onaylanıp borç sözleşmesi imzalandığı sırada proje sahibi kişiden uygulama alanını en az süreyle 1 yıllığına kiraladığına dair evrak talep edilmektedir,
- ✓ Proje yapmak isteyen kişilerin aynı konuda seçim yaptığı durumlarda, bu kişilerin birbirlerinin pazarını engellemeyecek şekilde değişik yerleşimlerden seçilmelerine özen gösterilmektedir (SYGM, 2013: 72).

4.1.1. Hayvancılık Projeleri

Gelir getirecek projeler kapsamında hayvancılık projeleri arasında; koyunculuk, süt sığırcılığı desteği ve keçi yetiştiriciliği desteği önemli bir yere sahiptir. Bölgenin hangi hayvan yetiştiriciliğine uygun olduğuna göre bölgesel farklılıklar dikkate alınarak proje destekleri yapılmaktadır. 2016 yılında yayınlanan ASPB raporlarına göre; 2015 yılında 701 kişiye 412 proje için toplamda 6.842.644 TL tutarında kaynak gönderilmiştir. Proje kapsamında;

- ✓ Besi sığırcılığına yönelik projeler ve kümes yani kanatlı hayvancılık projeleri desteklenmektedir,
- ✓ Hayvancılık projelerinin uygulanması, Mahalli Tarım Teşkilatından projenin teknik açıdan takip edileceğine dair güvence verildiği durumlarda kabul görmektedir,
- ✓ Projeden faydalanmak isteyen kişiden, proje için tedarik edilecek hayvanların kalabileceği bir ahırının olması koşulu aranmaktadır,
- ✓ Koyunculuk ve süt sığırcılığı projeleri en az 2 kişiden oluşturulmakta ve grup bazlı uygulanmaktadır,
- ✓ Süt sığırcılığı projeleri kapsamında, 2 ile 5 baş arasında kültür türü en az 3 aylık olması şartıyla gebe düve, hayvanların en az 1 yıllık hayat sigorta bedeli ve 1 yıllık yem gideri karşılanmaktadır,
- ✓ Koyun yetiştiriciliği için küçükbaş hayvancılık projeleri kapsamında, 1 tane koç, 10 ile 25 baş arasında koyun, hayvanların 1 yıllık yem ve sigorta bedeli karşılanmaktadır,

- ✓ Saanen keçi yetiştiriciliği için proje kapsamında hayvanların 1 yıllık yem ve sigorta bedeli karşılanmaktadır (SYGM, 2013: 74).

4.2. Kırsal Alana Yönelik Sosyal Destek Projeleri (KASDEP)

Kırsal Alana Yönelik Sosyal Destek Projeleri (KASDEP), 2003 yılında Genel Müdürlük tarafından uygulamaya konulmuş, kırsal alanda tarımsal üretimi arttırıcı ve gelir getirici bir destek projesidir. Projeden faydalanmak isteyen sosyal ve ekonomik yoksunluk içerisindeki kişiler ikamet ettikleri yerdeki SYD Vakfı'na başvurmakta; başvurusu vakıf tarafından kabul görenlerin bir kooperatif bünyesinde toplanması, organize olması ise İl Tarım Teşkilatı tarafından yapılmaktadır. Projede; koyunculuk, süt sığırcılığı veya seracılık alanlarında kazanç elde etmek isteyen fakat tarımsal üretim için yeterli sermayeye sahip olmayan kişilerin bir kooperatif bünyesinde toplanmaları sağlanarak, fayda sahiplerine gerekli maddi destek sunulmaktadır. Kooperatif destekleri koyunculuk alanlarında toplam 50 ortak için 1 koç ve 25'er baş koyun, süt sığırcılığı alanlarında en çok 120 en az 30 ortak için 4'er baş inek, seracılık alanında ise en çok 120 en az 50 ortak için 500 metrekare sera yapım alanı şeklindedir. Yapılacak projelerin teknik değerlendirilmesi yani bölgenin iklim şartları, arazilerin projeye elverişliliği ve meraların yeterli olup olmadığı Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından denetlenmektedir. Projeden yararlanmak isteyen kişilere proje bedeli ilk 2 yıl ödemesiz ve faizsiz olmak üzere sonraki 6 yıl sekiz yıl vade ile altı eşit taksitle geri ödemeli olarak yapılmaktadır (SYGM, 2011: 74).

KASDEP ile, kırsal kesimde yaşayan sosyal ve ekonomik yoksunluk çeken, tarımsal üretim yaparak geçimini sağlamak ve düzenli gelir elde etmek isteyen fakat eldeki kaynakların yetersizliği sebebiyle üretime geçemeyen kişi ve hanelere, SYD Vakıfları aracılığıyla hem maddi hem de teknik destek sağlanmaktadır. Tarımsal Kooperatif bünyesinde organize edilen bu kişilere gerekli maddi ve teknik imkânlar sunularak tarımsal üretimde devamlılığın sağlanması ile ekonomik sıkıntı içinde olan kişilerin gelir elde edebilmeleri ve istihdamın arttırılması amaçlanmaktadır. SYD Vakıfları tarafından ekonomik ve sosyal yoksunluk içerisinde oldukları tespit edilen en çok 100 en az 50 üyesi olan " Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerine" hayvancılık faaliyetleri alanında destek yapılmaktadır. KASDEP desteğiyle, kırsal alanda yaşayan ve projeden faydalanmak isteyen ihtiyaç sahibi kişilere, tarımsal üretim yapabilmek için gerekli kaynağa sahip olmayan hanelere gelir elde etme

imkânı verilmekte, böylece fertlerin üretime katılımları sağlanmakta, hem üretimin sürekliliği ve verimliliği arttırılmakta, hem de kişilerin ve ailelerin gelir seviyesi yükselmekte ve üretilen ürünlerin pazarlama imkânı artmaktadır.

Tablo26: Kırsal Alana Yönelik Sosyal Destek Projeleri (2010-2015)

Yıllar	Projeler	Hane Sayısı	Projelerin Sayısı	Gönderilen Miktar (TL)
2010	Koyunculuk	750	15	7.718.722,00
	Süt Sığırcılığına Destek	8.327	138	80.934.163,96
	Seracılık Faaliyetleri	50	1	1.149.845,50
	Toplam	9.127	154	89.802.731,46
2011	Koyunculuk	700	14	10.080.074,00
	Süt Sığırcılığına Destek	12.877	235	269.041.114,63
	Seracılık Faaliyetleri	-	-	-
	Toplam	13.577	249	279.121.188,63
2012	Koyunculuk	300	6	5.477.852
	Süt Sığırcılığına Destek	4.367	86	87.176.635
	Seracılık Faaliyetleri	-	-	-
	Toplam	4.667	92	92.654.487
2013	Koyunculuk	453	1	1.293.750
	Süt Sığırcılığına Destek	986	21	20.014.396
	Seracılık Faaliyetleri	-	-	-
	Toplam	1.439	22	21.308.146
2014	Koyunculuk	72	1	947.000
	Süt Sığırcılığına Destek	845	19	22.925.530
	Seracılık Faaliyetleri	-	-	-
	Toplam	917	20	23.872.530
2015	Koyunculuk	-	-	-
	Süt Sığırcılığına Destek	383	6	2.345.980
	Seracılık Faaliyetleri	-	-	-
	Toplam	383	6	2.345.980

Kaynak: ASPB, 2015 Yılı Faaliyet Raporu

4.3. Sosyal Hizmete Yönelik Projeler

SYGM tarafından, yoksulluk ve sosyal dışlanmaya maruz kalan kişilerin sosyal hayata entegre olabilmelerinin sağlanması, yaşam kalitelerinin artırılması yoluyla toplumsal bütünleşme ve dayanışmanın geliştirilmesine yönelik hazırlanan sosyal hizmet projelerine destek verilmekte ve uygulanmaktadır. Sosyal hizmet projelerinin hedefi; sokakta yaşayan ya da çalışan çocuklara, yaşlılara, engelli kişilere, korunmaya muhtaç kadınlara/erkeklerle, işsiz durumda olan gençlere/yoksul kişilere yönelik maliyetli sosyal hizmetlerin artırılması için sosyal amaçlı merkezler veya toplum merkezlerinin kurulmasıdır. Bu projelerin, sivil toplum kuruluşları öncülüğünde gerçekleştirilmesi veya SYD Vakıfları ile işbirliği yapılarak hayata geçirilmesi hedeflenmiştir (SYDGM, 2007: 161). Sosyal Hizmet Projeleri içinde; ailelere yönelik destek projeleri, hasta ve yaşlıların evde bakımına yönelik destekler, engellilerin ihtiyaçlarına yönelik projeler ve sokakta yaşayan çocukların rehabilitasyonu, topluma kazandırılması gibi projeler yer almaktadır. Projelerde yoksul ve muhtaç kadınlara yönelik, onların toplumsal çevreye katılımlarını arttırmak için sosyal, kültürel ve sportif merkezler açılmakta, meslek edinme kursları, kültürel ve sosyal faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Tablo27: 2010-2015 Yıllarında Sosyal Hizmete Yönelik Projeler İçin Ayrılan Kaynak

Yıllar	Proje Sayıları	Gönderilen Miktar (TL)
2010	102	5.494.429
2011	126	7.924.841
2012	148	6.961.000
2013	257	27.578.462
2014	198	18.171.812
2015	277	28.748.148

Kaynak: ASPB, 2015 Yılı Faaliyet Raporu

4.4. Toplum İyileştirici/Geliştirici Proje Destekleri

Toplum geliştirici proje desteklerinin hedefi; bütünleştirici bir yaklaşımla birbirini tamamlayıcı nitelikte olan birçok projenin beraber hayata geçirilmesine ya da sosyal hizmet projelerinin, eğitici veya gelir getirici projelerin birlikte uygulanmasına fırsat tanımaktır.

4.5. Kısa Süreli İstihdam Proje Destekleri

Geçici veya kısa süreli istihdam projelerindeki amaç; topluma ortak fayda sağlayacak değişik projelerde işgücü ihtiyaçlarının kısa zamanlı istihdamla giderilmesi, yoksul işsizlerin çalıştırılarak geçici dahi olsa bu kişilerin gelir elde etmelerini sağlamaktır. ASPB' nin 2015 yılı faaliyet raporunda; 2010-2015 yılları arasında yapılan proje desteklerinin toplam sayısı, fayda sahibi sayısı ve projelerin uygulanması için aktarılan kaynaklar açıklanmıştır.

Tablo28: Toplum İyileştirici, Gelir Getirecek ve Kısa Süreli İstihdam Proje Desteklerinin Yıllara Göre Dağılımı (2010-2015)

Yıllar	Proje Destekleri	Faydalanan Birey Sayısı	Gönderilen Miktar (TL)
2010	Toplum İyileştirici Projeler	12.957	2.704.127
	Gelir Getirecek Projeler	4.060	35.392.111
	Toplam	17.017	38.096.237
2011	Toplum İyileştirici Projeler	18.635	28.777.253
	Gelir Getirecek Projeler	1.156	66.483.066
	Kısa Süreli İstihdam	1.120	3.110.436
	Toplam	20.911	98.370.755
2012	Toplum İyileştirici Projeler	229.524	45.074.000
	Gelir Getirecek Projeler	12.143	13.518.794
	Kısa Süreli İstihdam	2.630	2.248.000
	Toplam	244.297	60.840.794
2013	Toplum İyileştirici Projeler	15.400	79.418.546
	Gelir Getirecek Projeler	1.576	18.164.844
	Kısa Süreli İstihdam	240	553.615
	Toplam	17.216	98.137.005
2014	Gelir Getirecek Projeler	784	10.382.153
2015	Gelir Getirecek Projeler	701	6.842.644

Kaynak: ASPB, 2015 Yılı Faaliyet Raporu

4.6. İstihdam Eğitimi Projeleri

Ekonomi Koordinasyon Kurulu kararıyla 1 Nisan 2010 tarihinde kabul edilen ‘‘İstihdamla Sosyal Yardım Sistemi Arasında Bağlantı Kurulması Eylem Planı’’ maddeleri içinde bulunan eylem kapsamında, 28 Nisan 2010’ da İstihdam Bağlantısı ve Sosyal Yardım işbirliğine yönelik bir protokol imzalanmıştır. Protokol ve eylem planına göre; sosyal yardım başvurusu yapan ve alan vatandaşlardan istihdam edilebilecek durumdakiler Türkiye İş Kurumu’ na (İŞKUR) yönlendirilmektedir (ASPB, 2015 Yılı Faaliyet Raporu: 142).

Bu eylem planı kapsamında, sosyal yardım alan kişilere istihdam sağlayan özel kesim işverenlerinin ödemeleri gereken sosyal sigorta primi işveren hissesinin karşılanması için teşvik edici çalışmalar yapılmıştır. Bu doğrultuda, son 1 yıl içinde Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Fonu yardımlarından en az birinden yararlananların ikamet ettiği hanede bulunanlardan İŞKUR’ a kayıtlı olanların, özel sektör işverenlerince istihdamı hâlinde sigorta primlerinin işveren hisselerinin tamamı ASPB tarafından 1 yıl süreyle karşılanacaktır.

Teşvik uygulaması ile sosyal yardım yararlanıcılarının, ASPB tarafından BSYH bilişim sistemi üzerinden İŞKUR’ a kaydının yapılması ve İŞKUR tarafından mesleki eğitime ve diğer aktif işgücü programlarına dâhil edilmesi planlanmaktadır. Mesleki eğitimi veya diğer aktif işgücü programlarını ya da İŞKUR tarafından sunulan işi üç kez kabul etmeyenlerin sosyal yardımların, durumun İŞKUR veri tabanı üzerinden tespitinden itibaren (bütünleşik sosyal yardım sistemi üzerinden) 1 yıl süreyle kesilmesi planlanmaktadır. Söz konusu uygulamanın hayata geçirilebilmesi için ASPB tarafından yürütülen alt mevzuat çalışmalarının tamamlanması gerekmektedir (İŞKUR, 2016 Yılı Faaliyet Raporu: 41-42).

4.6.1. Sosyal Yardım ve İstihdam Bağlantısının Kurulması

Sosyal yardım alanında, çalışabilecek durumda olan kişilerle çalışması mümkün olmayacak durumdaki muhtaç kişilere yapılacak uygulamalarda bir farklılaşma olmaması, sosyal yardım alanların emek piyasasından uzak kalmalarına ve bunun sonucunda uzun zamanlı sosyal yardım alma gereksinimi duymalarına yol açmaktadır. Nüfus içerisindeki yoksul kişilerin yoksulluk sınırının üzerinde olmaları için; sosyal yardım bağımlılığının azaltılması, çalışabilecek bireylerin üretime katılımlarının sağlanması, her bireyin kendine

yetebilecek hâle getirilmesi ve fakirliğin nesilden nesile aktarılmasının engellenmesi sadece istihdam ile sosyal yardım bağlantısının kurulması ile mümkün olmaktadır (Gün, 2013: 2).

Devletlerin istihdam politikaları, işsizlik sorununa çözüm bulmak, işsiz kişilerin sayısını düşürmek maksadıyla, yeni çalışma alanlarının açılması ve işgücü taleplerinin çoğalmasına yönelik uygulanan dolaylı ya da dolaysız biçimdeki sosyo-ekonomik politikalarının tümüdür. Etkili istihdam politikalarının asıl hedefi, işsiz olanlara sadece gelir desteği sunmak yerine, kişilerin iş hayatına dönmelerini kolay hâle getirmektir. Etkili istihdam politikaları özellikle işsizliğin olumsuz etkisinden daha çok zarar gören kesimleri ve bölgeleri hedef almaktadır. Hedef kitlesinde önceliği, uzun zamanlı, gençler, kadınlar, engelliler ve göçmen işsizler gibi işgücü piyasasında çalışma imkânı bulamayan iş bulma şansı az olan kesimlerdir. İstihdam politikaları içerisinde, çalışanın vasfını arttırıcı eğitici programlar, işe yerleştirme ve bilgi verme hizmetleri, okuldan iş hayatına geçiş aşamasında büyük engellerle karşılaşacak gençlere iş tecrübesi edindirecek programlar, istihdam yaratacak programlar, işsizlik sorunun daha yoğun olduğu yerlerde iş yerlerinin maddi açıdan desteklenmesi ve girişimcilik konusunda kişilerin özendirilmesi konuları önemli yer tutmaktadır (Bakka, 2016: 128).

Güncel ve aktif olarak tutulmakta olan işgücü piyasası araştırma raporuna göre, illerdeki açık işlere yönelik yoğun olarak talep edilen alanlarda, mesleki kursların açılması ve açılacak kurslardan özellikle sosyal yardım yararlanıcılarının katılımının sağlanması, sosyal yardım alan ihtiyaç sahibi kişilerin emek piyasası tarafından istenilen özelliklere kavuşması için ilgili kurumlar arasında işbirliği yapılmalıdır. Bu durumdan yola çıkarak sosyal yardım istihdam bağlantısının verimli bir şekilde kurulması amacıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile ASPB arasında, özellikle istihdamı zor olan işsizlerin desteklenerek istihdam edilme oranlarını arttırmak ve toplumsal yapı içerisindeki tüm bireylerin sosyo-ekonomik durum farklılıklarını önemseyen, göz önünde tutan faaliyetleri gerçekleştirebilmek amacıyla Toplum Yararına Programlar (TYP) hayata geçirilmiştir.

TYP, İŞKUR' a kaydedilen işsizleri MEB' e bağlı eğitim kurumlarında, özel eğitim merkezlerinde, üniversitelerde, meslek edindirme kurslarında, vakıf ve dernekler bünyesinde, 1 yıl içinde 9 ayı geçmemesi şartıyla istihdamın korunması, arttırılması, işsiz kişilerin mesleki özelliklerinin geliştirilmesiyle işsizlik faktörünün azaltılmasına fayda sağlamak amacıyla

geliştirilmiştir (Gün, 2013: 3). TYP, yüklenici eliyle veya doğrudan topluma faydalı olabilecek bir iş veya hizmetin sağlanması amacıyla özellikle istihdam edilebilirlik konusunda sıkıntı yaşayan işsiz bireylerin iş hayatı alışkanlığı ve disiplininin uzak kalmalarını önleyerek, işgücü piyasasına uyum sağlamalarını kolaylaştırmak ve onlara kısa zamanlı gelir desteği sunmak maksadıyla uygulamaya konan programlardır. TYP uygulamasına 2016 yılında da devam edilerek, bu yıl içerisinde 3.372 program uygulanmış, 81.100 kadın ve 91.895 erkek programa katılmış, sonuç olarak programdan tam olarak işsiz 172.995 kişi faydalanmıştır (İŞKUR, 2016 Yılı Faaliyet Raporu: 40).

İstihdam ile sosyal yardım bağlantısının kurulmasına yönelik, şartlı sağlık ve şartlı eğitim yardım programlarından faydalanan yoksul bireylerin veya bu bireylerin hanelerinde ikamet eden herhangi bir kişinin sosyal güvenceli bir işe başlaması hâlinde, hane içindeki kişinin işe başladığı tarih itibarıyla en çok 1 yıl süre ile şartlı eğitim ve şartlı sağlık yardımlarının sosyal güvenlik sebebiyle kesintiye uğramaması kararlaştırılmıştır. Bu hususta, 2016 yılında yardım programı değişikliği uygulanmış ve ödeme yapılan şartlı sağlık ve şartlı eğitim yardımlarından neredeyse %14'ünden sosyal güvence nedeniyle kesinti yapılmamış ve istihdamın teşvik edilmesi için devam etmiştir (ASPB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu: 62).

Tablo29: 2016 Yılı Kurs ve Programlardan Yararlanan Sayıları

KURS/PROGRAM TÜRÜ	KURS/PROGRAM SAYISI	ERKEK	KADIN	TOPLAM
Mesleki Eğitim Kursları	5.715	41.275	77.897	119.172
İşbaşı Eğitim Programı	103.852	131.000	107.205	238.205
Girişimcilik Eğitim Programı	2.460	35.509	27.752	63.261
TOPLAM	112.027	207.784	212.854	420.638

Kaynak: İŞKUR, 2016 Yılı Faaliyet Raporu: 43

2016 yılından itibaren sosyal yardım faydalanıcılarından İŞKUR hedef kitlesine giren kişilerden; 560.214'ü İŞKUR' a kaydedilmiş, 68.985'inin ise istihdamı sağlanmıştır. Türkiye İş Kurumu, işgücünün niteliklerinin artırılması, işsizlerin istihdam edilebilirlik oranlarının yükseltilmesi, işgücü piyasası isteklerinin mümkün olduğunca karşılanması amacıyla aktif işgücü hizmetleri çerçevesinde; hem iş bulmak isteyenlere hem de mevcut çalışanlara yönelik

meslek edindirme kursları ve rehabilitasyon çalışmaları yapmaktadır. Ayrıca; kişilerin kendi işlerini kurmaları ve işlerini ilerletmeleri için almaları gereken girişimcilik eğitim programları, mesleki tecrübeler konusunda eksikliği olan işsizlere ve öğrencilere yönelik işbaşı eğitim programları da düzenlemektedir. 2016 yılında aktif işgücü hizmetleri kapsamında düzenlenen 112.027 kurs ve programlara toplam 420.638 kişi katılmış olup, bu hizmetler için de 1.603.469.287 TL. harcama yapılmıştır (İŞKUR, 2016 Yılı Faaliyet Raporu: 42-43).

4.6.2. İşe Yönlendirme / İşe Başlama Yardımı

Sosyal yardım ve istihdamı teşvik yardımları kapsamında, işe yönlendirme ve işe başlama yardımı şu şekilde uygulanmaktadır;

- ✓ İş başvurusu yapan kişinin görüşmeye gitmesi ve işe başlama aşamasında gerekli olacak fotoğraf, sağlık raporu vs. masrafları için yılda 3 defa olmak şartıyla 40 TL ile 100 TL arasında yardım yapılmaktadır,
- ✓ İşe yerleşen kişiye, aynı yılda bir defaya mahsus, 16 yaş üzeri için geçerli aylık asgari ücretin brüt tutarının 1/3'ü olacak şekilde nakit yardımı yapılmaktadır,
- ✓ Eğer kişi düzenli şekilde işine devam ediyorsa; kişinin gıda, barınma, kömür ve eğitim yardımı isteği öncelikli olacak şekilde değerlendirilmektedir,
- ✓ Şartlı Sağlık ve Şartlı Eğitim Yardımları alan kişilerin ya da hane içerisindeki diğer kişilerden birinin yerleştiği işin sosyal güvenliği olması durumunda alınan şartlı yardımlar 1 yıl süreyle kesilmemektedir,
- ✓ Hane içerisinde yaşayan herhangi bir kişinin haklı bir sebebi olmaksızın, istihdama yönelik faaliyetlere katılmaması durumunda, haneye yapılan düzenli sosyal yardımlar dışında Mütevelli Heyeti tarafından başka bir nakdi yardım verilmemektedir,
- ✓ 2015 yılı istihdam yardımları kapsamında; 715 kişiye işe başlama yardımı yapılmış olup 291.510 TL ödenmiştir, işe yönlendirme yardımı kapsamında ise 869 kişiye 66.410 TL kaynak aktarılmıştır (ASPB, 2015 Yılı Faaliyet Raporu: 143).

SONUÇ

Türkiye’de 1986 yılına kadar sosyal yardım hizmetleri üç önemli kuruluş olan; Kızılay Darülaceze ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) tarafından yapılmaktaydı; ancak bu tarihten sonra sosyal yardımların dağıtılmasında ve sosyal hizmetlerin uygulanmasında büyük bir dönüşüm yaşanmıştır. 14 Haziran 1986 tarihinde uygulamaya giren 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında, tüm fakir vatandaşları ilgilendiren geniş kapsamlı bir kurum olan SYDTF kurulmuştur. SYDTF’nin etkinliğini arttırmak amacıyla 2004 yılında kurulan SYGM tarafından ise; fon kurulunun aldığı kararlar doğrultusunda sosyal yardım programları uygulanmaktadır. SYGM, ülkemizde toplam 1000 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı aracılığıyla, sosyal güvenceden mahrum ihtiyaç sahibi vatandaşların temel ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik doğrudan nakdi ve ayni yardımlar yapmaktadır. Bunun dışında, çalışabilir durumdaki vatandaşların toplumsal yapı içerisinde daha üretken hâle getirilmesine yönelik proje destekleri de vermektedir. Türkiye’nin en önemli sosyal yardım kurumlarından olan SYDV’ler ise; 2012 yılından itibaren sosyal yardım alanında değişim ve dönüşüme uğramış, nakdi ve ayni yardım veren bir kurum olarak bilinen vakıflar bünyesinde birçok yeni uygulama başlatılmıştır. Vakıflarda, sosyal yardım faaliyetlerinin yürütülmesinde kullanılan teknolojik alt yapının kurulmasından, istihdam bağlantısının sosyal yardım ile entegre hâle getirilmesine ilişkin birçok yeni proje geliştirilmektedir. Yoksullukla mücadele kapsamında günümüzde en önemli sosyal yardım faaliyetlerini yürüten kurum olan SYDV’ler, toplumun geniş kesimlerine yardım ve destek sağlamaktadır. SYDTF kaynaklarını kullanarak yoksulluğun etki alanını daraltmaya ve sosyal yardımların ihtiyaç sahipleri ile en etkili şekilde buluşturulmasına yönelik çalışmalar yapmaktadır. SYD Vakıfları, yoksulluğu azaltmak amacıyla muhtaç durumda olan ihtiyaç sahibi kişilerin sürekli gelire sahip olabilmeleri için üretim ve istihdamı artırıcı projelere öncelik vermektedir. Bu kesimin toplumsal hayata uyum sağlamalarının en önemli yolu, proje destekleri ile ekonomik açıdan kendi kendilerine yeterli seviyeye getirecek gelire kavuşmalarını sağlamaktan geçmektedir. Ayrıca; sosyal yardımların ihtiyaç sahipleriyle buluşturulması yönteminde ve fayda sahiplerine yeni kazanımlar yaratacak çalışmalarda yer alan Vakıfların, büyük bir değişim içerisinde olduklarını görmek mümkündür. En önemli değişim ise; sosyal yardımların yoksul vatandaş ile buluşturulmasında yaşanmaktadır. Yardımların gerçek hedeflerine ulaşmasının sağlanması ve mükerrer yardımların engellenmesi için ihtiyaç sahiplerinin tam olarak tespit edilmesi

gerekmektedir. Bunun için; sosyal yardım ve hizmet faaliyetlerinin tek bir çatı altında birleştirilmesi ve sosyal yardımlarla ilgili bilgilerin tek bir kanaldan ulaştırılması amaçlanmıştır. Sosyal yardım almak isteyen vatandaşların muhtaçlıklarının saptanması, kişisel bilgilerinin temin edilmesi ve mükerrer yardımların engellenmesi amacıyla SOYBİS projesi hayata geçirilmiştir. SYGM tarafından uygulanan bu sistemle birlikte kurumlar arası online veri paylaşımı yapılabilmektedir. Bir diğer proje olan “Puanlama Formülü Projesi” ise; başvuru esasına dayanan ve kişilerin muhtaç olduklarına karar verilmesi gereken bir yapı içerisinde, sosyal yardım yararlanıcılarının belirlenmesine yönelik büyük umut vaat etmektedir.

SYD Vakıfları’nın son dönemde gösterdikleri düzenli ve şartlı bir yapıyı içeren sosyal yardım anlayışı yoksullukla mücadelede büyük önem kazanmıştır. Düzenli ve şartlı muhtaç aile yardımının etkinleştirilmesi için bir alt yapı oluşturabilecek nitelikteki ilk çalışma olarak 1976 yılında kabul edilen 222 sayılı yasanın yaşlı ve engelliler için düzenli bir sosyal yardım programı sunması olmuştur (Buğra, 2008: 190). Muhtaç ailelere yönelik düzenli ve şartlı sosyal yardım projelerinin geliştirilmesi, kişilerin istihdama katılmaktan kaçınmasını önleyecek tedbirleri içeren bir yapıya kavuşulmasını sağlamaktadır. Çeşitli sebeplerle dezavantajlı duruma düşmüş ve asgari geçim düzeyinin altında kalan yoksun kişiler için farklı uygulamalar başlatılarak düzenli ve şartlı sosyal yardımlar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalar arasında, eşi hayatta olmayan kadınların desteklenmesi amacıyla yapılan düzenli nakdi yardım uygulamaları ve yoksul asker ailelerine yapılan nakdi yardım programları bulunmaktadır. Diğer bir yenilik olarak, 2001 Krizi’nden sonra yürürlüğe giren ve bir Dünya Bankası Projesi olan Şartlı Nakit Transferi kapsamında, eğitim ve sağlık alanında sosyal yardım hizmetleri sunulmaktadır. ŞNT, yoksul durumdaki ailelere hizmet sunulması ve nakit transferleri yoluyla ailelerin desteklenmesini sağlayan nakdi bir programdır. ŞNT programında, Şartlı Sağlık Yardımı ve Şartlı Eğitim Yardımı adı altında muhtaç kesime yönelik sosyal yardım ve hizmetler sunulmaktadır. SYGM ve SYD Vakıfları tarafından uygulamaya konulan sosyal yardımlar, gerek yoksulluğun azaltılması yani muhtaçlığın yıkıcı etkilerinin en aza indirilmesi, gerek ekonomiye katkı sağlaması açısından hayati önem taşımaktadır. Özellikle; kırsal kesime yönelik proje destekleriyle, gelir elde etmek isteyen vatandaşlara maddi destek sağlanması hem üretime katılım ve üretimde sürekliliği hem de ekonomik kalkınmayı sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

ASPB. 2013 Yılı İdare Faaliyet Raporu. Ankara

ASPB. (2015). Türkiye’de Sosyal Hizmet ve Yardımların Yeniden Organizasyonu, Araştırma ve Politika Serisi 21. Ankara

ASPB. (2016). 2015 Yılı İdare Faaliyet Raporu. Ankara

ASPB. (2017). 2016 Yılı Faaliyet Raporu. Ankara

Alper, Y. (2012). Sosyal Güvenlik. Aysen Tokol, Yusuf Alper (Ed.), Sosyal Politika (s.160-193). Dora Yayınları. Bursa

Arın, T. (2013). Kriz, Devlet, İktisat ve Sosyal Güvenlik Politikaları. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul

Artan, T. (2012). Yerel yönetimlerde sosyal hizmetler. SABEV; Ankara

Bakkal, M. (2016). Gelir Dağılımı: Türkiye’de Gelir Dağılımı Sorunu. Detay Yayıncılık. Ankara

Bozkuş, A. (2009). ‘‘Genel Esaslarıyla Türk Hukuku’nda Vakıf Müessesesi ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları’’. T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi. Ankara

Buğra, A. (2008). Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika. İletişim Yayınları. İstanbul

Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk. Sosyal Siyaset Konferansları. S.59, s. 89-132.

Çetinkaya, Ş. (2012) , ‘‘Türkiye’de Sosyal Yardımlaşma Müessesesi: Durum Analizi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri’’, T.C. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Kütahya

Çoğurcu, C. (2010). Stratejik Planlama, Stratejik Yönetim ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nde Sosyal Yardım Politikalarına Yönelik Gerçekleştirilen Projeler. Yardım ve Dayanışma Dergisi, Temmuz-Aralık 2010. Sata Yayınları. Ankara

Doğan, E. (2008). “Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluk Siyaseti: Türkiye Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Örneği” , T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Gün, Servet. (2013). “Toplum Yararına Çalışma Programı: İşsizlikle Mücadelede Yeni Bir Yöntem mi?” <http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/eda49b7a-6feb-4cb6-953c8cb34f443684/4.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=eda49b7a-6feb-4cb6-953c-8cb34f443684>,

Güven, S. (1995). Sosyal Politikanın Temelleri. Ezgi Yayınları. Bursa

Hacımahmutoğlu, H. (2009). Türkiye’ deki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi. DPT Uzmanlık Tezi. Ankara

Kalagan, G. (2009). Türkiye’de 1980 Sonrası Bürokratik Dönüşüm: SYGM Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi. Isparta

Kesgin, B. (2013). Kamu Sosyal Politikalarında Sosyal Yardım. Açılım Yayınları. İstanbul

Koray, M. (2000). Sosyal Politika. Ezgi Yayınları. Bursa

Ören, K. (2013). Sosyal Politika. Nobel Yayınları. Ankara

Özmete, E. (2013). Yoksulluk ve Sosyal Yardımlar. Biz Bir Aileyiz, Yıl: 1 Sayı: 3, 32-35. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını. Ankara

SGK. (2017). 2016 Yılı İdari Faaliyet Raporu. Ankara

Singer, A. (2012). İyilik Yap Denize At Müslüman Topluluklarında Hayırseverlik. A. Özdamar (Çev.). Kitap Yayınları. İstanbul

Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni (2012), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Eylül 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, Ankara

SYDGM. (2007). 2006 Yılı Faaliyet Raporu. Ankara

SYDGM. (2008). Stratejik Plan 2009-2013. İsmat Yayınları. Ankara

SYDGM. (2009). 2008 Yılı Faaliyet Raporu. Ankara

SYGM. (2011). 2010 Yılı Faaliyet Raporu. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Strateji Geliştirme Müdürlüğü Mali Hizmetler Birimi. Ankara

SYGM. (2012). 2011 Yılı Faaliyet Raporu. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. Ankara

SYGM. (2013). Son 11 Yılın Sosyal Politika Kazanımları. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.

Şener, Ü. (2010). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İşgücü Politikaları. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. TEPAV Politika Notu

Şenkal, A. (2003). Sosyal Politika ve Uluslararası Sosyal Standartlar. Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi. S.2, s. 445-476

Talas, C. (1992). Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi. Bilgi Yayınları. Ankara

Taşçı, F. (2008). "Türkiye'nin Kamusal Sosyal Yardım Anlayışı (1980–2007) Üzerine Bir Analiz", Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, ss.127-149

Taşçı, F. (2010). Sosyal Politikalarda Can Simidi Sosyal Yardım. Nobel Yayınları. Ankara

Taşçı, F. (2012). Sosyal Politika Ahlakı. Nobel Yayınları. Ankara

Tekeli, İ. (2000). Kent Yoksulluğu ve Modernite' nin Bu Soruna Yaklaşım Seçenekleri. Yoksulluk – Kent Yoksulluğu. Tesev Yayınları

Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2015", Haber Bülteni, 21 Eylül. Sayı: 21584

Türkiye İstatistik Kurumu. (2008). "2007 Yoksulluk Çalışması Sonuçları", Haber Bülteni, 5 Aralık. Sayı: 192

Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü. (2017). 2016 Yılı Faaliyet Raporu. Ankara

Uğur, S. (2011). Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri. Ekin Yayınları. Bursa

Yeşilirmak, U. (2010). "Sosyal Yardım Alanında Bilişim Teknolojilerinin Kullanımı: Örnek Model Sosyal Yardım Bilgi Sistemi". Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü. Ankara

<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardimlar-genel-mudurlugu/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-tesvik-fonu-kurulu>

<http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflari/sydvlerin-yapisi>

<http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflari/sydvlerin-gelirleri>

<http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/hakkimizda/sosyal-yardimlar-genel-mudurlugu/sygm-gorevler>

<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/hakkimizda/sosyal-yardimlasma-ve-dayanismayi-tesvik-fonu/sydtf-gorevler>

<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/projeler/butunlesik-sosyal-yardim-bilgi-sistemi>

<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/projeler/soybis>

<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/proje-destek-programlarimiz/proje-destek-programlarimiz>

<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardim-programlarimiz/egitim-yardimlari>

<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardim-programlarimiz/dogum-yardimi-uygulamasi>

<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardim-programlarimiz/muhtac-asker-ailelerine-yonelik-duzenli-nakdi-yardim-programi>

<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardim-programlarimiz/esi-vefat-etmis-kadinlara-yonelik-duzenli-nakdi-yardim-programi>

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1011

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21584>

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1040